



УКРАИНСКАЯ ПРАВОСЛАВНАЯ ЦЕРКОВЬ
КИЕВСКАЯ ДУХОВНАЯ АКАДЕМИЯ

Катехізіс

Підручник для семикласових початкових шкіл

Сканирование и создание электронного варианта:
Библиотека Киевской Духовной Академии
(www.lib.kdais.kiev.ua)



Киев
2012



Подготовлено для онлайн библиотеки Киевской Духовной Академии и Семинарии
<http://Lib.kdais.kiev.ua>

КАТЕХИЗИС.

Підручник для семикласових початкових шкіл.



WARSZAWA.
Drukarnia Synodalna.
1938.



З благословення Блаженнішого ДІОНІСІЯ,
Митрополита Варшавського і всієї Польщі.

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ.

Розуміння про Біблію.

Всі священні книги зібрані до одної спільної книги, і зветься вони грецьким словом „Біблія“, себ-то по нашому „Книги“. Всі ці книги написали святі мужі і то не просто, як велів би розум людський, а як внушав Святий Дух; тому ці книги й зветься „священними“ книгами, а також: „Богонатхненними“.

Священні книги, що становлять Біблію, були написані в різні часи; першим почав писати їх Мойсей, законодавець єврейський, за тисячу п'ятьсот літ до Христа; останніми написали свої книги Апостоли Христові. Відси всі священні книги, або Біблію, відповідно до часу їх написання, ділять на дві часті: **Старий Заповіт** і **Новий Заповіт**. Старий Заповіт творять ті священні книги, що написані до Різдва Христового; Новий Заповіт складається з книг, що написані незабаром по смерті й воскресенні Ісуса Христа.

Зміст деяких Священних Книг.

Книги Старого Заповіту.

Перша книга, що написав її Мойсей, містить в собі всю Священну Історію від створення світа і перших людей до часу народження самого Мойсея; тому й книга ця зветься книгою „Битія“ (Книга про те, як світ почав „бути“); містить вона й перші заповіді Божі людям. Друга книга продовжує священну історію—від народження Мойсея: призначення його, кари на єгиптян, вихід євреїв з Єгипту і закони, які дав Бог на Синайській горі; книга ця зветься „Исход“. Третя



книга, „Левит“, містить в собі повеління Боже про устрій скінії (першого єврейського храму, в постаті переносного намету) і закони про жертви. Останні дві книги Мойсея містять історію мандрівки євреїв і деякі нові закони, які дав Бог. Всі книги Мойсея відповідно до їх змісту, часто носять назву „Закон Мойсея“. Після Мойсея священну історію продовжував Ісус Навин (про перехід через Йордан, про завойовання Ханаанської землі); це — книга „Ісуса Навина“. Книга „Суддів“ містить історію суддів, напр., Гедеона, Самсона і інш. Книги „Царств“ спочатку оповідають історію пророка Самуїла, потім говорять про те, як він помазав на царство Саула і Давида, а також оповідають історію інших царів. Єсть ще книги: „Іова“, в котрій говориться про нещастя його і про те велике терпіння, яке Іов при цьому виявив; царя Давида — „Псалтир“, царя Соломона — кілька книжок, в котрих він записав багацько мудрих притч і поучень. Псалтирь, або книга Псалмів навчає нас краще всіх інших книг молитись Богові і виславляти Його; крім цього, вона містить в собі багацько пророкувань про Господа Христа і про Його страждання.

Нарешті, написали свої священні книги і багацько пророків, наприклад: Ісаїя, Даниїл. Пророк Ісаїя в своїй книзі не тільки виявляв вади єврейського народу, але багацько також пророкував, особливо про прихід Христа на землю, — що Христос народиться від Діви, що буде навчати нарід, ізціляти хорих, і що потім Його, яко ягня непорочне, принесуть в жертву за людей. Пророк Даниїл прорік, що Христос з'явиться на землю через 70 семиліть (або „седмин“). Деякі інші пророки, напр., Михай, Малахія, також пророкували про Христа.

Таким чином, відповідно до свого змісту певні книги Старого Заповіту залічуються до законодавчих, інші — історичних, треті — поучаючих і четверті — пророчих.*

Книги Нового Заповіту.

Перша книга є Євангеліє, по нашому треба сказати — „Благовість“ Христова; написана вона скоро після Вознесіння Господнього: 1-ше євангеліє написав Матфей. 2-ге — учень Господа з числа 70 — Марк, 3-є — сопутник апостола Павла — Лука і 4-те — апостол і улюблений учень Христа — Іоан. Всі євангелія містять історію життя, чудес і страждань Ісуса Христа, а також Його заповіді і цілу науку, що дав Він як в притчах так і поза ними. Наступні священні події, як напр.: Вознесення Господнє, Сошествіє Святого Духа на Апостолів, їх проповідь і чудеса, особливо проповідь і мандрівки святих Апостолів Петра й Павла, записані в книзі „Діяння Святих Апостолів“.

Деякі з апостолів займались поясненням науки Христової про віру і християнське життя; ці пояснення містяться в книгах, що зветься „Послання“, себ-то, духовні листи до різних осіб; особливово багацько послань (власне 14) написав святий Апостол Павел; згадаймо його послання до Римлян, Коринтян, Єфесян і інш.

Нарешті, є ще одна книга — „Откровеніє Іоана Богослова“ (одним грецьким словом „Апокаліпсис“); в ній знаходимо пророкування про те, що очікує в майбутньому християнську віру на землі, в часі другого пришествія Христа.

Таким чином, в Новому Заповіті, як і в Старому, існують книги законодавчі, історичні, поучаючі і пророчі.

Головна наука всіх Священних Книг і хто її надав.

Всі разом священні книги містять в собі науку: 1) про Бога, Його істоту і властивости Божі (себ-то, ким Він є і як існує); 2) далі навчають, як і про що люди повинні молитись Богові, і 3) нарешті, яке вони повинні провадити життя, як що хочать догодити Йому. В священних книгах також міститься наука про ангелів і про майбутнє життя людини, після його смерті. Про всі предмети, що нас оточують, про те, з чого вони складаються і як живуть, ми можемо довідатись на засаді доводів нашого розуму. Що іншого Бог, ангели і майбутнє життя людей — цього всього, поки живемо, ми бачити не можемо, хоч-би й хотіли і правдивого знання про все це, ми не могли б мати. Істинне знання про Бога і інші незримі річі відкрив людям Сам Господь Бог; це й є — головна наука всіх священних книг.

З усіх наук про Бога ця наука дає про Нього найбільш піднесле і чисте розуміння; чоловік власним своїм розумом подібної науки не міг осягнути. Що цю науку відкрив Сам Бог, може легко переконатись кожний, хто хоче. Далі, в стародавніх священних книгах знаходяться пророкування, що сповнилися через багацько століть. Знаходяться, нарешті в священних книгах оповідання про такі події, котрі зветься чудесами; чудеса ці дійсно відбулись, тим більш, що люди, котрі їх бачили, одночасно приймали й істинну віру. Кожному цілком стає зрозумілим, що силу пророкування майбутнього і творити чудеса люди тільки й могли отримати від Бога; тому й ціла наука таких людей була від Бога.

Як Бог давав Свою науку і як люде зберігали її.

Бог відкривав Свою науку людям не відразу, а ступнево, і не всім їм, а вибирав для цього особливих, гідних для Себе людей. Спочатку Бог відкрив Себе Адамові, коли з'являвся йому в раю; потім з'являвся Бог Ноеві, Авраамові і іншим праведникам; через Мойсея Бог надав свої закони,



через пророків возвістив Свою волю; але найбільш і най-виразніше зрозуміло всю Божественну науку відкрив нам Бог через Ісуса Христа, Сина Божого. Всі ці Божі проповідники голосили іншим людям Божественну науку спочатку тільки на словах; цю науку зберігали люди в своїй пам'яті і на пам'ять переказували з покоління, до покоління, від батьків до дітей. Божественна наука, що зберіглась цим способом — зветься „Священним Преданієм“. Науку, що збереглась від перших людей аж до пророка Мойсея, Мойсей записав до своєї першої книги—Битія, а ту науку і заповіді, що Бог дав через Мойсея, він записав до наступних книг; після Мойсея записували Божественну науку інші — праведники, пророки і, нарешті, апостоли. Записана Божественна наука зветься „Святим Письмом“ (2 Сол. 2, 15).

Оджеж, записати до книг не можливо було всього, особливо про зовнішні обряди і порядки, як і що відправлялось в той або інший час (напр., жертва у євреїв, літургія і інші таїнства при апостолах); всі ці порядки віруючі заховують за поміччю переказів.

Наприклад, при апостолах і навіть довший час після апостолів не були записані порядок літургії і молитва на посвячення на ній Дарів; і наступники апостолів відправляли їх власне за поміччю преданій і за тим прикладом, як навчили їх апостоли.

Значить, „Священне Преданіє“ є незаписане Слово Боже. Священне Преданіє давніше від Святого Письма. Без Священного Преданія ми не мали б і не знали б книг Святого Письма. Священне Преданіє стверджує, доповнює і пояснює Святе Письмо. Відси християнин мусить вивчити і шанувати так Святе Письмо, як і Священне Преданіє.

Протестанти-лютеране, кальвинисти, а також штундисти і інші сектанти, визнають тільки Святе Письмо, а Священне Преданіє відкидають. Таким чином, вони грішать проти Святого Письма, котре визнає Священне Преданіє, і знають тільки половину Слова Божого, а не все.

Для чого людеі мусять знати Божественну науку.

Розуміння про Катехизис і поділ його.

Господь Ісус Христос так сказав: Яка користь чоловікові, як що він здобуде весь світ, а душі своїй зашкодить? Або який викуп дасть чоловік за душу свою? (Каа бо полъза человекъ, аще миръ весь пріобръщетъ, а душъ же свою отщегитъ; или что дасть человекъ измѣну за душю свою; Матф. 16, ст. 26).

Виходить, що душа чоловіка і спасіння її мусить бути

для кожного чоловіка найважлишою справою. Тому, щоб догодити Богові і заслужити спасіння, мусить чоловік вірувати власне в істинного Бога, мусить навчитись, як і про що слід Йому молитись, і, нарешті, знати, як мусить жити сам чоловік і обходитись з іншими людьми згідно з заповідями Божими. Коротко кажучи: потрібні чоловікові для спасіння істинна віра, відповідна до віри молитва й добре життя. Всього цього і навчає нас Божественна наука, яку знаходимо в Священних Книгах і Священних Преданіях.

Однако, цілковите вивчення Священних Книг і Священних Преданій можливе далеко не для всіх людей. Не вважаючи на це, кожний чоловік мусить знати Божественну науку хоч би в коротких рисах. А що за стародавніх часів книжної науки майже не було, то навчали людей Христової віри більше на словах; науку цю провадили переважно священики і інші досвідчені люди; існували цілі школи, в котрих навчали Христової Віри; школи ці звались „катехизаторськими“, себ-то, школами „оглашательними“, само ж навчання Віри Христової — на словах, в коротких рисах — зветься „Катехизиз“; це грецьке слово і значить: „устне навчання“.

Першу частину Катехизиса творить наука віри в істинного Бога, другу — навчання, як правильно молитися Йому і покладати надію на Нього, і третю — навчання, як жити, згідно з заповідями Божими, або любити Бога і ближніх.



Частина перша: про Віру.

Науку Віри виложено в самих коротких і виразних словах на першому і другому Вселенських Соборах; 1-й Вселенський Собор відбувся в місті Нікеї, в Малій Азії, в 325 році, за імператора Константина Великого; 2-й Собор був в Константинополі в 381 році.

„Собор“ єсть зібрання предстоятелів Церкви, т. є. Єпископів; „Вселенський Собор“ означає зібрання Єпископів, по можливості, з усіх християнських земель.

Наука, виложена на цих двох Вселенських Соборах, про те, як і в що повинен християнин вірувати, зветься „Символом Віри“.

Символ Віри.

Символ Віри для вигоди поділено на 12 частин, або членів; читається він так:

1. Вірую в Єдиного Бога Отця, Вседержителя, Творця неба й землі, всього видимого і невидимого.

2. І в Єдиного Господа Ісуса Христа, Сина Божого, Єдинородного, від Отця рожденного перше всіх віків: Світло від Світла, Бога істинного від Бога істинного, рожденного, несотвореного, Одноістотного з Отцем, через Якого все сталося.

3. Він для нас, людей, і для нашого спасіння з небес зійшов, і тіло прийняв од Духа Святого й Марії Діви, і стався людиною.

4. І Росп'ятий був за нас при Понтійському Пілаті, і страждав і був похований.

5. І воскрес у третій день, як було написано.

6. І вознісся на небо, і сидить по праворуч Отця.

7. І знову прийде у славі судити живих і мертвих, і царству Його не буде кінця.

8. І в Духа Святого, Господа, Животворчого, що від Отця походить, що з Отцем і Сином рівнопоклоняємий, і рівнославимий, що говорив через Пророків.

9. Во Єдину, Святу, Соборную й Апостольську Церкву.

10. Визнаю одне хрещення на відпущення гріхів.

11. Чекаю воскресення мертвих.

12. І життя будучого віку. Амінь.

а. Вѣрѹю ко єдинаго Бога Отца, Вседержителя, Творца небу и земли, видимымъ же всѣмъ и невидимымъ.

б. И ко єдинаго Господа Іисуса Христа, Сына Божіа, Единороднаго, Иже ѿ Отца рожденнаго прежде всѣхъ вѣкѹ: Свѣта ѿ Свѣта, Бога истинна ѿ Бога истинна, рожденна, не сотворенна, єдиноєщна Отцу, Имже вса быша.

в. Насъ ради человекъ, и нашего ради спасенія, сшедшаго съ небесъ, и воплотившагося ѿ Духа Свѣта и Маріи Дѣвы, и вочеловѣчшася.

г. Распятаго же за ны при Понтійстѣмъ Пилатѣ, и страдавша, и погребенна.

д. И воскресшаго въ третій день по писаніемъ.

е. И возшедшаго на небеса, и сѣдѣща ѿдеснѹ Отца.

ж. И паки грядущаго со славою судити живымъ и мертвымъ, егѹже царствію не будетъ конца.

з. И въ Духа Свѣтаго, Господа, Животворящаго, Иже ѿ Отца исходитшаго, Иже со Отцемъ и Сыномъ спокланяема и славима, глаголающаго пророки.

и. Во єдинѹ Свѣтѹ, Соборнѹ и Апостольскѹ Церковь.

і. Исповѣдаю єдино крещеніе ко ѿставленію грѣхѹмъ.

к. Чаю воскресенія мертвыхъ:

л. И жизни будущаго вѣка. Аминь.

З цього Символа Віри ми бачимо, що він містить в собі науку: 1) спочатку про Бога взагалі і, з'особна, про Першу Особу Святої Тройці, про Бога Отця (1-й член); 2) потім, про Другу Особу, Сина Божого, Ісуса Христа



(члени: 2, 3, 4, 5, 6 і 7-й); 3) далі, про Третю Особу, Духа Святого (8-й член); 4) про Церкву Христову і її установи — таїнства (члени 9 і 10) і 5) про майбутнє життя людей (члени 11-й і 12-й).

Про Бога і, з'особна, про Першу Особу Святої Тройці, Бога Отця,

(Член Символа Віри 1).

Перший член Символа Віри.

„Вірую в Єдиного Бога Отця, Вседержителя, Творця неба й землі, всього видимого й невидимого.

Ві́рю ко Є́диного Б́га Св́ца, Вседержителя, Творця не́бу й землі, ви́димимъ же всѣ́мъ й неви́димимъ.

1. „Вірую в Бога“. Не всі люди визнають, що існує Бог; де-котрі гадають, що Бог не існує. Ми, християне, визнаємо і маємо певність, що Бог існує. Цю нашу певність ми і виказуємо в словах „Вірую... в Бога“.

Про істоту Божу.

Люди, що вірують в Бога, вірують в Нього не всі однаково; де-котрі вважають Його істотою духовною, інші — істотою духовно-тілесною; треті — істотою матеріальною; тому віруючі люди визнають в Богові не однакові, а різні властивості.

Як ми віруємо в Бога; яка Його істота і які властивості.

Господь Ісус Христос навчав вірувати про істоту Божу, що Бог є істотою духовною; „Бог є Дух“ (Дхъ єсть Бгъ. Іоан. 4, 24), сказав Він в розмові з самарянкою. Бог, коли з'являється людям, то іноді приймає видимий образ; так, Авраамові Бог з'явився в постаті трьох прочан, то значить, в вигляді людському; до Мойсея на горі Хорив Бог говорив з купини, себ-то з палаючого куша терну. Виходить, що Бог, хоч по Своїй істоті є духом, то може приймати на Себе, який захоче вигляд або образ, коли з'являється людям.

Властивості Божі.

Головні властивості Божі це є **всевідання, всемогутність і добрість.**

Бога ми знаємо **всевідуючим**, себ-то таким, що все знає, тому, що Він бачить наші справи, знає і наші думки. Так, з священної історії можна твердо переконатись, що Бог бачив всі вчинки людей, так праведні, як і грішні, знав і заміри їх, напр., Каїна, ниневитян, пророка Іони і інших. Апостоли Христові так сказали Йому: „Тепер знаємо, що Ти все відаєш, і не треба Тобі, щоб хто питав Тебе; тим і віруємо, що Ти зійшов од Бога“ (Нынѣ вѣдѣмъ, ѣкѣхъ вѣси всѣ, и не трѣбѣши, да кто Тя вопрошаетъ: ѿ сѣмъ вѣрѣемъ, ѣкѣхъ ѿ Бга нзшѣлъ єси. Іоан. 16, 30).

Про те, що Бог є **всемогутний**, ми дізнаємось перш за все з історії сотворіння світа: Бог наказував і кожний наказ Його сповнювався. Сьомого дня Бог „спочив від діл“ (И почи [Бгъ] въ день седмый ѿ всѣхъ дѣлъ своихъ. 1 кн. Мойсея, кн. Числ 2, 2), себ-то нічого більше не творив, і це тільки тому, що все, що Бог хотів сотворити, Він сотворив на протязі перших шести днів. Силу Божу можна також спостерігти в великій кількості чудес Божих; відносно чудес, що сотворив Бог через Мойсея в Єгипті, навіть єгиптяне-поганці визнали, що в них виявляється рука Божа.

Бог є **Духом вседобрим**; це значить: Він є найбільш доброю істотою. Добрість Божа до людей виявлялась багачко разів. Особливо любов Божа до людей виявилась в тому, що Він послав на землю Сина Свого визволити людей.

2. „Вірую в Єдиного Бога“... Багачко людей вірує, що богів є багато. Де-котрі шанували за богів сонце, місяць і зорі, їм кланялись і приносили жертви. В інших краях люди кланялись предметам, що знаходяться на землі, мореві, вітрові, лісам; кланялись звірям, птицям, риbam і інш. Потім почали люди виробляти з дерева, з каменя, з металу фігури або ідоли всіх цих предметів, і цих ідолів також почали шанувати за богів. Ми вважаємо, що ідоли є виробами самої людини, а ніякими богами, інші ж предмети на світі — сонце і інш., як і весь світ, є створінням Божим. Про Бога ми віруємо, що Він є єдиний і немає інших богів.

3. „Вірую... в Бога Отця“... В першому члені сказано „Вірую в Бога Отця“ тому, що є Перша Особа в Богові, Котра зветься „Бог Отець“; це значить, що крім Першої Особи є в Богові інші Особи, а власне Друга Особа і Третя Особа. Виходить, що ми віруємо в Бога єдиного в Своїй істоті, але трічного в Особах.



Про Святу Тройцю.

Священні книги Старого Заповіту навчають нас виразно тільки про Бога єдиного. Так, перша заповідь, що отримав її Мойсей при Синайській горі, говорить: **„Аз есмь Господь Бог твой“** (Ізв. ґемь Гдъ Бгъ твѡй. 2 кн. Мойсея, кн. Числ 20, 2). З цієї заповіді ми бачимо, що євреї повинні були вірувати тільки в Бога єдиного. Відки ж ми знаємо, що Бог єст в трьох Особах?

Тільки з книг Нового Заповіту ми справді дізнаємось, що Бог існує в трьох Особах — **Отець, Син і Святий Дух**. 1) Всі три Особи з'явилися під час хрещення Господнього: Син Божий хрестився в ріці Йордані від Іоана; голос Бога Отця було чути з неба; Дух Святий зійшов з неба в постаті голуба (тому свято Хрещення Господнього зветься ще „Богоявленням“); 2) Під час Тайної Вечері Ісус Христос, Син Божий, говорить: **„І Я ублагаю Отця, і іншого Утешителя дасть вам“** (Ізв. ѡмолю Отца, и иного Оутѣшителя дасть вамъ. Іоан. 14, 16); 3) Під час останнього з'явлення Господь Ісус Христос велить апостолам навчати народи і хрестити їх **„во імя Отця, і Сина і Святого Духа“** (во имя Отца, и Сна, и святаго Дха. Мат. 28, 19).

Тому ми віруємо в Бога єдиного в Своїй істоті, але троїчного в Особах.

4. **„Вірую... в Бога Вседержителя“**. Де-хто з людей вірує, що світ, після його сотворіння, живе сам в собі, і що Бог в жадний спосіб не втручається до справ світа. Однак, ми віруємо так: Бог в світі ділає і тримає весь світ в Своїй владі.

Відки ми це знаємо? Ми це знаємо з книг Старого й Нового Заповіту. Так Бог опікувався людьми добрими й допомагав їм, іноді чудесами; напр., Авраама вивів Він з Харрана, щоб той пам'ятав істинного Бога; боронив його в землі Ханаанській від поганців; зберіг Бог Йосифа в Єгипті; беріг також Бог і єврейський народ, а коли єгиптяне почали пригнічувати євреїв, Він вивів останніх з Єгипту в чудесний спосіб; так само в чудесний спосіб допомагав їм завоювати землю Ханаанську. В Новому Заповіті Бог охороняє дитину Ісуса від царя Ірода, охороняє не один раз апостолів; Сам Ісус Христос навчає в Євангелії, що Бог опікується всіма сотворіннями, а особливо людьми праведними. Що Бог світом керує, це можна бачити також і з кар Божих на людей. Коли зло сильно помножилось на землі і люди почали все робити наперекір волі Божій, тоді Бог укарав їх потопом; коли нащадки Хамові почали будувати башту, що була немила Богові, Він помішав їх мови; коли євреї почали кланятись ідолам, Він карав їх за посеред-

ництвом поганців. Така Божя опіка або турбота про праведників і про припинення зла зветься **Промислом Божим**.

5. **„Вірую в Бога... Творца неба й землі, всього видимого й невидимого“**.

Де-котрі люди думали, що світ існував вічно і виник сам з себе. Священні книги Старого і Нового Заповіту навчають нас вірувати, що весь цей видимий світ сотворив Бог; Він сотворив його з нічого, тільки Своім словом; устрій надав йому на протязі шести днів (Кн. Бит. 1). З слова Божого ми так само знаємо і про невидимий світ, себ-то, про ангелів, що і ангелів сотворив Бог; в слові Божому вони зветься іноді святими Божими ангелами. Про явлення ангелів священні книги оповідають нам не один раз. Так, після осудження перших людей, до раю був приставлений херувим; являлись ангели Авраамові, пророкові Ілїї, пророкові Ісаїї, священникові Захарїї, Діві Марії, Вифлєємським пастухам, мироносицям, апостолам і інш. Ангели по своїй істоті — духи розумні і свободні; їх Бог посилає сповіщати і сповнювати волю Його; тому вони зветься ще **„службовими духами“**; само слово ангел означає „вістник“. Імена ангелів нам відомі тільки почасти; більш інших в священній історії згадуються архангели Михаїл і Гавриїл. Всіх ангелів — нечисленна кількість; вони поділяються на дев'ять чинів; вищі з ангелів зветься херувимами й серафимами.

Кожній людині дає Бог ангела-хранителя. Це ми знаємо зо слів Самого Господа Ісуса Христа: **„Стережіться зневажити й одного з цих малих: бо кажу вам, що Ангели їх на небесах по всяк час бачать лице Отця Мого Небесного“** (Блюдыте, да не презрете Єдинаго [ѡ] малыхъ снхъ: глаголю бо вамъ: якъ аггліи ихъ на небѣхъ вѣдѡ бѣдѡтъ лице Отца Моего Небеснаго. (Матф. 18, 10).

Крім ангелів добрих, є ангели злі, їх Бог сотворив також добрими; тільки вони вийшли з послуху Богові, почали противлятись Йому і стали злими. Бог відцурався від них.

Про Другу Особу Святої Тройці, Сина Божого, Ісуса Христа.

(Члени Символа Віри: 2, 3, 4, 5, 6 і 7).

2-й член.

„Вірую... в Єдиного Господа Ісуса Христа, Сина Божого, Єдинородного, від Отця рожденного перше всіх віків: Світло від Світла, Бога істинного від Бога істинного, рожденного, несотвореного, Одноістотного з Отцем, через Якого все сталося“.

**ВѢРЮ... И ВО ЕДИНАГО ГДА ИСУСА ХРІСТА СНА БЖІА,
ЕДИНОРОДНАГО, ИЖЕ Ш ОЦА РОЖДЕННАГО ПРѢЖДЕ ВСѢХЪ
ВѢКЪ, СВѢТА Ш СВѢТА, БГА ИСТИННА Ш БГА ИСТИННА, РОЖ-
ДЕННА НЕ СОТВОРЕННА, ЕДИНОСЪЩНА ОЦУ, ИМЖЕ ВСА БЫША.**

1. Коли ми говоримо „Вірую в Сина Божого“, це значить: ми визнаємо, що існує Друга Особа Святої Тройці, Син Божий. Що Друга Особа існує, це ми знаємо з Слова Божого, почасти з Старого Заповіту, а головне—з Нового. В Старому Заповіті багацько пророкував про Сина Божого пророк Давид. В 109 псалмі він так говорить: „Сказав Господь Господеві моєму: сиди праворуч Мене, поки не положу ворогів Твоїх підніжжям ніг Твоїх“ (Рече Гдъ Гдѣки моєму, сѣди шдеснѣю Менѣ, дондеже по ложѣ краги Твоѣ подножіе нѣгъ Твоиѣхъ. Псал.109 ст.1). В Євангелії Іоана Богослова, в кінці говориться так: „А це написано, щоб ви увіровали, що Ісус є Христос, Син Божій, щоб віруючи, мали життя во ім'я Його“ (Сіа же писана быша, да вѣрѣте, какъ Ісусъ єсть Хрѣтосъ Снъ Бжій, и да вѣрѣюще живѣтъ имате во йма єгѡ. Іоан. 20, 31). В тій самій Євангелії сказано, що Син Божий існує спочатку, і що все, що сотворене, — сотворене через Нього (Іоан. 1, 1—3). Предтеча Іоан свідчить про Ісуса Христа, що Він є Син Божий (Єсть Снъ Бжій. Іоан. 1, 34). Апостоли також визнавали Ісуса Христа за Сина Божого; Христос одного разу запитав їх: „Ви за кого вважаєте Мене“ (Вы же когѡ Мѧ глаголете быти)? Апостол Петр відповів: „Ти Христос Син Бога Живого“ (Тѧ єси Хрѣтосъ, Снъ Бга живѡго. Матф. 16, 15—16). Сам Ісус Христос навчав народ про Себе, що Він є Син Божий; от що сказав Він Никодимові: „Так возлюбив Бог мир, що й Сина Свого єдинородного дав, щоб кожен хто вірує в Нього, не загинув, але мав життя вічне“ (Такъ бо возлюбѣ Бгъ мѡръ, какъ и сына своего єдинороднаго далъ єсть, да къ вѣрѡуи вѡнъ не погнѣнетъ, но имате живѣтъ вѣчний. Іоан. 3, 16).

2. В слові Божому іноді зветься „синами Божими“ праведники; однак, зветься вони так тільки по Божому милосердю. Ісус Христос зветься Сином Божим не тому, що і Він був праведником, а тому, що народився від Бога Отця. І тому, що з усіх синів Божих-праведників тільки Він один рождається від Бога Отця, інші ж праведники є тільки сотворіннями Божими, та Друга Особа Святої Тройці і іменується Сином Божим „Єдинородним“.

3. „Вірую... в Господа... Сина Божого“ значить слідує: ми віруємо, що Друга Особа, Син Божий, є власне

Господь, себ-то, Він має Божеську натуру. Під час земного життя Ісуса Христа євреї, що не вірували в Нього, згоджувались, однак, визнати Його Сином Божим, яко праведника і пророка. Але Сам Ісус Христос відповів їм, що вони помиляються, і вказав на слова пророка царя-Давида, в 109-му псалмі, сказавши: „Так, коли Давид зве Його Господом, то як же Він син йому?“ (Ище оубо Давидъ нарицаетъ єгѡ Гда, какъ сынъ ємѡ єсть? Матф. 22, 45).

4. „Вірую... в Христа, Сина Божого“. Про прихід на землю Сина Божого знаходимо пророкування в Старому Заповіті. 1) Першим людям Бог сказав в раю, що певний нащадок жінки вразить діавола в голову; 2) через Мойсея Бог прорік, що Він пошле людям пророка з осередка братії їх; 3) через пророка Ісаію прорік, що Христос народиться від Діви; 4) через Міхея прорік, що Христос народиться в Вифлєсмі; 5) через Даніїла, — що Христос прийде на землю через 70 „седмин“ (себ-то семиліть, що становить 490 літ). При цьому пророки прорікли також, що на Сина Божому буде Дух Божий, і звали Його Божим помазаником; слово „Божий помазаник“ по грецькі— „Христос“ (по єврейські— „Мессія“. Помазаниками у євреїв звались первосвященики, пророки, царі, наприклад: Аарон, Саул, Давид: так звались вони тому, що були помазані маслом, і при цьому на них сходяв Дух Божий. Таким чином, назву „Христос“ надали пророки Синові Божому далеко раніш, ніж Він прийшов на землю; вона значила, що на Сині Божому буде Дух Святий; з Євангелії ми й знаємо, що Дух Святий зійшов на Нього під час хрещення.

5. „Вірую... в Ісуса Христа, Сина Божого“.

Багацько фальшивих учителів удавало з себе Христа, Сина Божого. Сам Ісус Христос прорік, що з'явиться після Нього багацько лжехристів. Ми ж віруємо і визнаємо за Христа, Сина Божого, тільки Того, Котрий народився від Діви Марії, що була з роду Давидового, з коліна Юди, в місті Вифлєсмі, і Котрому надали ім'я „Ісус“. Слово „Ісус“— єврейське, по нашому значить Спаситель. Таке ім'я велів надати Христові Архангел Гавриїл і цим виразно вказав, що Христос прийшов визволити людей.

6. „Вірую... в Сина Божого, від Отця рожденного перше всіх віків“.

Перед першим Вселенським Собором один священик з Александрії, Арій, почав неправдиво навчати про Сина Божого, а саме що Син Божий не вічно існує, а народився від Отця в часі. Ми ж віруємо так: Бог Отець вічно існує разом з Сином, а Син вічно — з Отцем; то значить, Син Божий є так само вічний Бог, як Бог Отець.

7. „Вірую... в Сина Божого, від Отця рожденного... Світло від Світла“.



Слова „Світло від Світла“ то слова порівняння, яке наглядний приклад, а саме: нам трудно зрозуміти, як рождається Син Божий од Бога Отця. Тому до Символа Віри і впроваджено цей наглядний приклад, що Син Божий рождається від Отця як промінь сонця від сонця; сонце і проміння його існують одночасно і неподільно; так само, вічно і нерозривно існують Бог Отець і Син Божий.

8. „Вірую... в Сина Божого... Бога істинного від Бога істинного“.

Той самий фальшивий навчитель, священник Арій, згоджувався визнавати Сина Божого „Господом“, тільки не правдивим Богом, а другим. Ми однак віруємо, що Син Божий є такий самий істинний Бог, як і Бог Отець, бо Він вічно існує.

9. „Вірую в Сина Божого... ,рожденного, не сотвореного“.

З науки Арія виникало, що спочатку Сина Божого не було, а потім Його сотворив Бог Отець. Ми ж віруємо, що Син Божий в жадний спосіб не сотворений, а власне вічно рождається від Бога Отця.

10. „Вірую... в Сина Божого... Одноістотного з Отцем“.

Ми віруємо, що Син Божий має ту саму істоту, що й Бог Отець, себ-то, Він має таку саму Божеську природу, як і Бог Отець, і що ця істота Божа в них неподільна.

11. „Вірую... в Сина Божого... через Якого все сталося“.

Слова „Через Якого все сталося“ по нашому треба сказати: „Ним все почало бути“. Слова ці до Символу Віри взято з Євангелії Іоана Богослова, в котрій говорить про Сина Божого: „**Все через Нього сталося, і без Нього ніщо не сталося, що сталося**“ (Всѣмъ Тѣмъ быша, и безъ Него ничтоже бысть, еже бысть. Іоан. 1, 3). Ми віруємо, що весь світ сотворений через Сина Божого.

Третій член.

„Вірую... в Сина Божого... Він для нас, людей... і для нашого спасіння з небес зійшов, і тіло прийняв від Духа Святого й Марії Діви, і стався людиною“.

Вѣрѹю... въ Сна Бжїа... Насъ ради человекъ, и нашего ради спасенїа, шедшаго съ небъ, и воплотившагося ѿ Духа Свята и Марїи Дѣвы, и вочеловѣчшагося. По нашому можна це передати так: я вірую, що Син Божий зійшов з неба ради нас, людей, і ради нашого спасіння, і прийняв тіло від Святого Духа і Діви Марії і стався людиною.

1. „Вірую в Сина Божого... що з небес зійшов“.

Ті фальшиві учителі, котрі твердили, що Син Божий, Ісус Христос, був тільки чоловіком, безумовно так і вірували, що Він з неба не сховався, а народився на землі, як і всі люди. Ми ж віруємо, що Син Божий вічно існує з Богом Отцем і що на землю Він зійшов з неба, щоб визволити людей. Під „сошествієм з небес“ в третьому члені Символа Віри треба розуміти особливе з'явлення, або прихід на землю Сина Божого, що, власне, було, коли Син Божий народився від Діви Марії, яко чоловік, і жив з людьми в землі єврейській, теж яко чоловік.

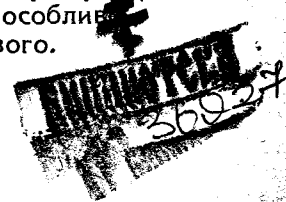
2. ... „ для нас людей“. Євреї, коли очікували Христа, то думали, що Христос прийде на землю тільки для самих євреїв, щоб визволити їх від інших народів. Ми ж віруємо, що Христос був обіцяний всім людям, і що прийшов Він визволити не тільки самих євреїв, а власне всіх людей.

3. ... „ і для нашого спасіння“. Ті самі євреї, коли очікували Христа на землю, то думали про Нього, що Христос буде на землі царем хоробрим, як, напр., Давид, збере військо, з цим військом завоює інші царства, і тоді євреям будуть підлягати інші народи і будуть платити їм податки. Ми віруємо, що Ісус Христос, Син Божий, приходив на землю не по то, щоб бути земним царем, а щоб дати людям визволення від гріхів. Оце слова Самого Ісуса Христа: „**Царство Моє не звідсіля**“ (Царство Моє несть ѿ міра сегѡ. Іоан. 18, 36).

Визволення нашого від гріхів Ісус Христос дав нам Своєю наукою, життям Своїм, смертю Своєю і воскресінням.

4. „Вірую... в Сина Божого... що тіло прийняв від Духа Свята й Марії Діви“; по нашому треба сказати: вірую, що Син Божий втілювався, себ-то, прийняв на Себе плоть, або тіло людини, від Діви Марії, по діланню Святого Духа.

Були фальшиві учителі, котрі гадали, що понижаючим є для Сина Божого мати на Собі тіло чоловіка; відси і самі вони вірували і інших навчали, що Ісус Христос не мав тіла людського, що замість тіла мав Він тільки сам вигляд тіла, прояву його. Ми ж віруємо так: Ісус Христос, по діланню Духа Святого, народився від Діви Марії яко чоловік і виховувався також яко чоловік. Це пониження—бути чоловіком—Син Божий взяв на Себе Сам, по Своїй волі, по то тільки, щоб визволити людей: визволити людей Він рішив через Свої страждання; значить, Синові Божому необхідно було мати тіло чоловіче і в ньому постраждати. Що Ісус Христос мав таке тіло, ми дійсно знаємо з Євангелії, особливо з історії Благовіщення Діви Марії і Різдва Христового.





Саме слово „тіло прийняв“ взяте з Євангелії Іоана Богослова: „І слово стало плотію і пробувало з нами“ (І слово плоть бысть, и вселѣа въ ны. Іоан. 1, 14).

5. ... „і стався людиною“. Вірую, що Син Божий не тільки прийняв тіло, але і став цілковито людиною.

Ріжниці між словами „тіло прийняв“ і „стався людиною“ є; слово „тіло прийняв“ вказує тільки, що Син Божий прийняв тіло людини. І знайшлися такі фальшиві навчителі, котрі подумались, що коли Ісус Христос і мав тіло людське, то не було душі людської; замість душі людської в тому тілі, ніби, було Божество Сина Божого. Але ми віруємо, що Ісус Христос був і чоловіком досконалим, повним, себ-то мав не тільки тіло, а і душу людини. Тому й говоримо в Символі Віри „і стався людиною“, себ-то, віруємо, що Син Божий став людиною. Знаємо ми про це з Слова Божого, де Ісус Христос зветься людиною (І Тимоф. 2, 5), і з міркувань нашого розуму: Син Божий приходив визволити не тіло тільки, а і душу людську.

6. Про Діву Марію ми віруємо так: Дитина, Котра народилась від Неї, був одночасно Сином Божим і людиною; тому і Діва Марія по правді називається Богородицею. А ті фальшиві навчителі, котрі не визнають Діву Марію Богородицею, властиво не визнають, що Ця Дитина Ісус вже під час самого народження був Сином Божим. Діва Марія, що сподобилась бути Матіррю Господа Ісуса Христа, Сина Божого, через це найближче стоїть до Бога, і ми шануємо її вище всіх святих людей і ангелів.

Четвертий член.

„Вірую... в Сина Божого, Ісуса Христа... Росп'ятого же за нас при Понтійському Пилаті, і страждав і був похований“

Вірую... въ Сына Бжїа, Ісуса Христа... Расп'ятаго же за ны при Понтійстѣмъ Пилатѣ, и страдавша, и погребенна.

Виходить, що четвертий член Символа Віри містить науку про расп'яття і страждання Ісуса Христа.

1. В книгах Старого Заповіту маємо виразні пророкування пророків про те, що Христос прийде на землю і буде страждати. Напр., цар Давид в 21-му псалмі так виразно змалював расп'яття Ісуса Христа, ніби сам стояв на Голгофі при цьому расп'ятті; в цьому псалмі Давид змалював не тільки муки Христові на хресті, не тільки як буде глумитись народ над Расп'ятим, але навіть і те, як воякі будуть ділити ризи Його і про одіжжу Його будуть кидати жеребок (Псал.

21, 18—19). Так само виразно пророкував про страждання Христові пророк Ісаїя в 53 розділі своєї книжки; слова цього пророкування досі згадуються в підготовчій частині літургії; оце їх початок: „Яко овечку на заколення ведено Його, і-яко агнец непорочний мовчить перед тим, що стриже його, так і Він не відкриває уст Своїх“ (Іакв Овчѣ на заколеніе ведѣа, и іакв агнецъ непороченъ прѣмо стригѣшаго єго безгласенъ, таков не ѡверзаетъ ѡусть своихъ. Ісаїї 53, 7). Сам Ісус Христос вчив про Себе, що „Син Чоловічеський не на те прийшов, щоб Йому служили, а щоб Самому послужити і віддати душу Свою за спасення многих“. (Іакже Снъ члвчєскій не прїиде, да послѣжатъ ємѹ, но послѣжити и дати душъ свою изъавленіе за многихъ. Матф. 20, 28). Скоро після Свого хрещення Ісус Христос провадив бесіду з Никодимом і сказав про Себе: „Як Мойсей підняв змія у пустині, так треба бути піднятому Синові Чоловічеському“. (Іакже Моисей вознесе змія въ пустыни, таков подобаетъ вознестися Снъ члвчєскомъ Іоан. 3, 14).

Слова „за ни“, себ-то „за нас“, вказують, що за свої гріхи самі люде-грішники повинні були постраждати; замість них ці страждання прийняв на Себе безгрішний Ісус Христос, Син Божий. Як було расп'ято Ісуса Христа, про це можна довідатись з Євангелії.

В Символі Віри згадується, що Ісус Христос був расп'ятий при Понтії Пилаті. Паріарх Яків, коли перед смертю благословляв своїх дітей, сказавъ Юді (четвертому синові), що з його покоління будут царі серед єврейського народу аж до приходу помазаника Божого. І дійсно, євреї мали царів з покоління Юди до часу Христа; під час народження Христа був царем в Юдеї Ірод-Едомлянин, а коли Христа распинали—поганин римлянин Понтій Пилат, то значить, що пророкування Яковлеве справдилось.

2. „Вірую в Сина Божого, Ісуса Христа... і страждав“.

Ті фальшиві учителі, котрі твердили, що Христос тіла і душі чоловічої не мав, так і вірували, що Христос на хресті не страждав, а тільки удавав, що терпить. Ми віруємо, що Христос прийшов страждати і дійсно страждав, бо Він мав цілковиту нашу людську натуру.

3... „і був похований“.

Фальшиві учителі росповсюджували поголоски, що Христос на хресті не вмер, а тільки обмер (зімлів); тому й міг після ожити. Ми знаємо з Євангелії, і так віруємо, що Ісуса Христа мордували перед расп'яттям, катували при расп'ятті,

Подготовлено для онлайн бібліотеки Київської Духовної Академії і Семинарії
http://Lib.kdais.kiev.ua



що Він помер на хресті, і що Його поховали, як всіх померших, родичі й учні.

4... Смертю Своєю Ісус Христос визволив тільки тих людей, що беруть участь в Його терпіннях і смерті живою вірою, приступленням до Таїнств і уникненням гріхів.

П'ятий член.

„Вірую... в Ісуса Христа, Сина Божого... і воскрес в третій день, як було написано.

Вірю... кз Ісуса Христа Сына Божія... И воскресшаго кз третій день, по писаніємъ.

Ті фальшиві учителі, котрі твердили, що Христос не помер на хресті, не вірували також й у воскресення Його, так само як не вірували в воскресення й ті, що вважали Христа простим чоловіком. Ми ж шануємо в Ісусі Христі не тільки чоловіка, але одночасно й Сина Божого, і знаємо, що Він дійсно помер на хресті; тому твердо віруємо, що Він воскрес.

Про воскресення Христове є пророчення в книгах Старого Заповіту. Царь і пророк Давид, в псалмі 15 му, сказав: „Не залишиш душі моєї в пеклі та не даси праведному Твоєму побачити тління“. (І як не встаниши душа моя ко адї, ниже даси преподобному Твоєму кидати нечистїя. Псал. 15, 10).

Святий Апостол Петро, після сошествія Святого Духа, в проповіді до народу, пояснює ці слова, що не про себе говорив їх праотець Давид, бо „він і вмер і поховано Його, і гріб Його в нас до цього дня“ (і як и оумре и погребенъ бысть, и гробъ егю кз насъ даже до днє сегю), а прорік це „про воскресення Христа“ (и воскресенїи Христовѣ. Дїян. 2, 29, 31).

Ісус Христос під час земного життя виразно говорив не тільки про Свої страждання, але й про те, що Він на третій день воскресне. При цьому Ісус Христос порівнював Своє воскресення з мертвих з тою подією, як пророка Іону викинула на берег на третій день риба-кит, що його проглотила. Про те, що воскресення Христове було власне на третій день, ми знаємо з Євангелії. Де і в якому стані був Ісус Христос після поховання і до воскресення Свого, це коротко змальовано в церковній пасхальній пісні: „У гробі тілом, у пеклі з душею яко Бог, а в раю з розбійником і на престолі був Ти, Христе, з Отцем і Духом, усе наповнюючи, як Необмежений“ (Во гробѣ плотски, ко адї же съ душею іакю Бгъ, кз рай же съ раз-

бійникомъ, и на престолѣ былъ съи, Христе, со Отцемъ и Духомъ, кз исполнаѣи неопісанный).

Слово „як було писано“, означає, що про страждання і воскресення Господа Ісуса Христа було прорічено в Святому Письмі; що власне і які пророки прорікли, це було вияснено раніш.

Шестий член.

„Вірую... в Ісуса Христа, Сина Божого... і вознісся на небо, і сидить праворуч Отця“.

В шестому члені Символа Віри міститься наука про вознесення Господа Ісуса Христа.

1. Історію Вознесення Господа ми знаємо з Євангелії і з книги Дїяній Святих Апостолів. По воскресенні Своїму, Господь Ісус Христос на протязі 40 днів являвся багатьом віруючим в Нього і потім вознісся на небо з гори Єлеонської перед учнями Своїми. Яке значіння мають для нас всіх віруючих ці дві події — Воскресення і Вознесення Господнє, це пояснив нам Сам Господь Ісус Христос; на Тайній Вечері Він так сказав Своїм ученикам: „Іду наготовити вам місце. І коли піду та наготовлю вам місце, то знов прийду і візьму вас до Себе, щоб, де Я, і ви там були“. (Идѣ оуготовати мѣсто вамъ. И аще оуготовлю мѣсто вамъ, паки приидѣ и поимѣ вы кз Себѣ, да идѣже съмъ азъ, и вы будете. Іоан. 14, 2 і 3).

2. **„Вірую... в Ісуса Христа, Сина Божого... і сидить праворуч Отця“.**

Слово „праворуч“ значить: з правого боку Весь вираз значить, що Син Божий, Ісус Христос, з Своєю чоловічою природою, по вознесенні, отримав, і має однакову владу і славу з Богом Отцем.

Сьомий член.

„Вірую... в Ісуса Христа, Сина Божого... і знову прийде у славі судити живих і мертвих, і царству Його не буде кінця“.

Вірю... кз Ісуса Христа Сына Божія... И паки грядѣщаго со славою, судити живимъ и мертвымъ, егюже царствїю не будетъ концѣ.

1. Таким чином, ми віруємо про Сина Божого, Ісуса Христа, що Він ще раз прийде на землю. Коли Ісус Христос возносився на небо, Апостоли приглядались цьому; раптом перед ними з'явилися два ангели в білих одежах і сказали:

„Мужі Галилейські! чого стоїте, дивлячись на небо? Цей Ісус, узятий од вас на небо, так прийде, як виділи ви Його входячого на небо“. (Мужі галілейстїи, что стонтє зраше на небо; сїи іиса, вознесїица шъ вагъ на небо, такожде прїидетъ, имже шобразомъ видѣете єго идуща на небо. Дїян. 1, 11.). Сам Ісус Христос під час земного життя виразно навчав, що перший раз Він приходив для того, щоб визволити людей, а другий раз прийде, щоб судити їх. Оце слова Самого Ісуса Христа, з Євангелії від Матфея: „Як же прийде Син Чоловічеський у славі Своїй і всі святі Ангели з Ним, тоді сяде на престолі слави Своєї; і зберуться перед Ним усі народи, і відлучить їх одних од других, як пастух одлучає овець од козлів“ (Єгда же прїидетъ синъ чловѣческій въ славі своій, и вси святїи ангели съ нимъ: тогда сядетъ на престолѣ славы своея. И соберутся предъ нимъ вси народы, и разлучитъ ихъ дрѣгъ шъ дрѣга, такоже пастырь разлучаетъ овцы шъ козлища. Матф. 25, 31—32), і далі образно намалював, як відбудеться цей Страшний суд над людьми за всі їх вчинки. З цієї бесіди можна робити виразний висновок, що другий прихід Його буде зовсім не такий, як перший: другий прихід відбудеться серед повної Божественної слави, і суд відбудеться в присутності всіх святих ангелів Божих.

2. Коли відбудеться цей суд і другий прихід Христа, Господь Ісус Христос виразно не сказав, а пояснив тільки, в притчі про 10 дів, що очікували жениха (Матф. 25, 1—13), що людям не дано знати ні дня, ні години, коли Син Чоловічеський прийде.

Причина, по котрій затримується прихід Христа, лежить в милосерді Божому. Милосердний Господь завше давав людям час на те, щоб покаялись; так було, напр, і перед потопом, і в цьому випадкові Господь дає час, щоб люди по всіх краях познали Христову Євангельську науку.

3. „Царству Його не буде кінця“.

Ці слова про Сина Божого, Ісуса Христа, взяті до Символа Віри зо слів Архангела Гавриїла до Диви Марії: „І от, зачнеш в утробі і породиш Сина, і даси Йому імя Ісус... і царюватиме над домом Іакова во віки, і царству Його не буде кінця“. (И се зачнеши во чревтѣ, и родиши сына, и наречеши имя єму іисусъ... и воцаритъся къ дому іаковану во вѣки, и црствїю єгѡ не будетъ конца. Лук. 1, 31, 33). Тут треба розуміти, що Христос, Син Божий, буде духовно панувати, на Страшному Суді.

Про Третє Лице Святої Тройці, Духа Святого.

(Член Символа Віри 8).

Восьмий член.

„Вірую... І в Духа Святого, Господа, Животворчого, що від Отця походить, що з Отцем і Сином рівнопоклоняємий, і рівнославимий, що говорив через Пророків.

Вірю... И въ Духа Святаго, Господа, Животворщаго, Иже шъ Отца исходящаго, Иже со Отцемъ и Сыномъ спокланяема и славима, глаголающаго пророки.

По нашому цей член можна переказати так: я вірую, що існує ще Третє Лице Святої Тройці, Дух Святий, що Він є Господь, що Він є животворчим, що Він сходить від Отця, що повинно поклонятися Йому і прославляти Його нарівні з Отцем і Сином, і що Дух Святий говорив через Пророків.

1. В Старому Заповіті була відкрита людям, особливо на Синаї, наука тільки про Єдиного Бога; про Три Особи були тільки самі невиразні вказівки. Імя Духа Святого згадується в Старому Заповіті; так, в Біблії говориться, що Дух Божий зійшов на Саула при помазанні його на царя, а потім відступив від нього і перейшов на Давида. Хто був цей Дух Божий, не показано виразно. Діви Марії Архангел Гавриїл говорив: „Дух Святий найде (зійде) на Тебе“ (Духъ стїий найдетъ на тѣ. Лук. 1, 35); і знов немає пояснення про Духа Святого; під час хрещення Господнього Дух Святий з'явився вже ніби окремою Особою, що відрізняється від Отця і Сина, але хто Він, — тут також не знаходимо пояснення. Цілком вже виразно вияснив, хто є Дух Святий, Сам Ісус Христос на Тайній Вечері; щоб потішити учнів, Він так сказав їм: „І Я уболагаю Отця, і іншого Утішителя дасть вам... Духа правди“... (И азъ оумолю Отца, и иного Оутѣшителя дасть вамъ... Духъ истины... Іоан. 14, 16, 17). Коли ж прийде Утішитель, що Я пошлю вам од Отця, Дух правди, Який від Отця ісходить, Той посвідчить за Мене“ (Єгда же прїидетъ Оутѣшитель, єгоже азъ пошлю вамъ шъ Отца, Духъ истины, Иже шъ Отца исходитъ, Той свидѣтельствоватъ шъ мнѣ. Іоан. 15, 26). З усіх слів Господа Ісуса Христа ми бачимо, що Дух Святий є така са-



ма Особа в Святій Тройці, як і Друга, себ-то, Син Божий; як Син Божий підчас життя Його на землі був потіхою для Апостолів, так, коли він відійшов від землі, Дух Святий з'явився „іншим“, але таким самим Утішителем. Відси виникає, що Дух Святий, як і Син Божий, є „Господь“, себ-то, має Божеську істоту.

2. „Вірую... в Духа Святого... що від Отця походить“.

Про Сина Божого ми віруємо, що Він вічно рождається від Бога Отця; про Духа Святого ми знаємо тільки що Він „ісходить“ також від Отця. Це відкрив нам про Духа Святого Сам Господь Ісус Христос в останній бесіді Своєї з учениками, перед Своїми стражданнями; так ми про Нього і віруємо. Яка різниця в словах: „Син Божий рождається від Отця“, а „Дух Святий ісходить від Отця“, нам про це в слові Божому не відкрито.

Римсько-католицькі християне од де-якого часу вірують, що Дух Святий „ісходить від Отця і від Сина“ разом. Але в слові Божому відкрито тільки, що Дух Святий ісходить від Отця; тому науки Римо-католиків про Духа Святого ми не визнаємо правдивою, зрештою і самі Римо-католики спочатку вірували згідно з усіма християнами, що Дух Святий ісходить від Отця.

3. „Вірую в Духа Святого... що з Отцем і Сином рівнопоклоняємий і рівнославимий“.

Поклонятися Духові Святому и виславляти Його повинно нарівні з Отцем і Сином; так повелів виславляти Сам Ісус Христос, коли сказав ученикам, щоб вони хрестили вс народи „в ім'я“, себ-то на славу, „Отця і Сина і Святого Духа“ (ко йма Оца и Сна и Святаго Духа. Матф. 28, 19); то значить, слава всім Трьом Особам мусить бути однакова.

4. Дух Святий є „Животворчий“, себ-то дає життя, оживляє. Це ділання Духа Святого, що Він все оживляє, повинно однести не тільки до природи видимої, тілесної, але особливо до душі чоловіка, себ-то, душу чоловіка-грішника Дух Святий оживляє (побуджує, обновляє) до праведного життя. Коли Дух Святий зійшов на Апостолів, Він освітив їх розум, оживив в серцях їх любов до добра і укріпив їх силу.

5. „Вірую... в Духа Святого... що говорив через пророків“.

Дух Божий сховався на Саула, на Давида, при помазанні їх на царів, на пророків Божих:—Мойсея, Самуїла, Ілію, Елісея і інших, на первосвященника Аарона і також просвіщав їх. Тому пророки, як внушав їм Дух Святий, розуміли не тільки теперішнє, себ-то те, що було при них, але і прийдешнє, і в своїх книгах багатько пророкували про прийдешні події, особливо про Христа. Це власне означають слова Символа Віри, що Дух Святий „говорив через пророків“.

6. Духа Святого Бог подає не тільки пророкам і апостолам, але й усім нам, що вірують в Нього. Дари Свої, або Свою силу Дух Святий дає нам по нашій молитві і особливо в **Святых Таїнствах**. З багатьох молитов є одна особлива до Духа Святого; в ній ми молимося Йому, щоб він вселився в нашу душу і очистив її від всякої нечистоти; молитва ця починається словами: „Царю Небесний“.

Про Церкву Христову на землі і її установи - Таїнства.

(Члени Символа Віри: 9 і 10).

Дев'ятий член.

„Вірую... во Єдину, Святу, Соборную і Апостольську Церкву“.

Вірю... во єдину святую, соборную и апостольскую Церковь.

1. Загальне значіння цього члена.

Слово „Церква“ має два значіння: церквою ми зовемо будівлю, або дім, до котрого збираємось, щоб помолитись Богові; Церквою так само звуться і всі віруючі разом, зібрання віруючих в Христа. В 9 члені говориться не про церковну будівлю, а про людей, що вірують в Христа. Переказати цей член можна так: вірую що Господь Ісус Христос установив на землі громаду віруючих в Нього, що таку громаду Він установив одну, що вона є громадою святою, соборною і, нарешті, апостольскою.

Якою власне громадою єсть Церква? Її початок і остаточне установлення.

1. В притчі про сіяча і насіння (Матф. 13, 1-43) Господь Ісус Христос порівняв Себе з сіячем, а науку Свою з насінням, котре сіяч сіє на землю, щоб воно принесло овоч свій; з притчи видно, що будуть люди, котрі не приймуть цієї науки, інші ж приймуть її. І як насіння спочатку випускає коріння в землі, так і наука Христова ділає не зовні, а всередині чоловіка, в серці його. „Не приходить царство Боже так, щоб його можна було постерегти... Царство Боже у вас усередині“ (Не придетъ царство Божіє съ соблюденіємъ [со оусмотрѣніємъ]... Царство Божіє внѣтра васъ єсть. Лук. 17, 20 і 21), сказав Христос фарисеям, що звернулись до Нього з запитанням. Виходить перш за все, що Церква Христо-



ва не є якоюсь мирською, громадянською установою; вона є, можна сказати, зібрання духове, скликане Словом Христовим з людей, що прийняли науку Ісуса Христа.

2. Натопн народу єврейського ходив за Ісусом Христом, і Він бачив, що народ цей зморився і був розсіяний, як вівці, що не мали вівчара (Матф. 9, 36). Таке саме розсіяння передбачав Ісус Христос і серед Своїх Апостолів, тільки розсіяння хвилеве, коротке на час страждань і смерті Його. Але Господь Ісус Христос ніякими способами не хотів назавше залишити віруючих в Нього, „як овець без пастуха“, в такому самому розсіянному вигляді і безпорядному стані: Він хотів зложити з них громаду віруючих в Нього, Церкву Свою на землі. Так, коли Апостол Петро висловив віру свою в Ісуса Христа, то Христос похвалив цю віру і сказав: „На цім камені Я збудую Церкву Мою, і ворота адські (пекла) не осилять її“ (На сімъ камені созиждѣ Церковь Мою: и врата адовы не одолѣютъ ей. Матф. 16, 18). Так само в бесіді Своїй з юдеями, після сцілення сліпого зроду, Ісус Христос порівнює віруючих в Нього з вівцями одного овечого двора, а Себе з пастухом цих овець: вівці слухають голосу пастуха свого, а пастух віддає душу свою за овець (Іон. 10, 1—16).

Все, що сказав в науці Своїй, Господь виконував і на ділі. Так, ще перед цим, в самому початку Своєї проповіді, з багатьох учеників, що слухали Його науки, Ісус Христос обрав 12 і найменував їх Апостолами; це й була, можна сказати, перша Церква Христова, Церква в самому її початку. Послідувателі науки Христової швидко побільшувались; то значить, побільшувалась і Церква Христова. Але вона тоді не була цілковито уряджена, „бо не було ще на них (віруючих) Духа Святого, через те, що Ісус не був ще прославлений“. (не оу бо еѣ дѣхъ свѣтій, гакъ їсѣз не оу еѣ прославленъ Іоан. 7, 39).

3. В бесіді з Апостолами на Тайній Вечері Господь Ісус Христос обіцяв їм послати від Отця іншого Порадника, Духа Святого, „щоби був з ними на віки“. По воскресенні Своему Христос повелів Апостолам не виходити з Єрусалиму, але чекати обіцяного від Отця Святого Духа. „Ви приймете силу, як зійде Святий Дух на вас, і будете Мені свідками... і до краю землі“ (Вѣи прїимете силѣ, нашедшѣ свѣтѣ дѣхъ на вѣи, и будете Мѣи свидѣтели... даже до поелѣднихъ земей. Діян. 1, 8), сказав Ісус Христос Апостолам під час Свого вознесення; тому Апостоли ще раз де-який час не виступали на проповідь Христа. В день Пятидесятниці зійшов на Апостолів і на інших віруючих Дух Святий і дарував Церкві Христовій всю повність Божественних сил для наступного досконалення і розвою.

Таким чином, Церква Христова є власне громадою ду-

ховною, що складається з людей, котрі прийняли науку Христову, і заснована вона на землі Самим Ісусом Христом, а завершена Духом Святим.

З кого складається Церква Христова.

Коли Ісус Христос жив на землі, Церква Його складалась з Нього Самого, яко Голови, себ-то головного Учителя, з найближчих Його учеників і потім з інших віруючих. Апостолів Ісус Христос навчав іноді окремо від народу, і потім посилав їх на проповідь замість Себе, щоб навчали: „Як послав Мене Отець, так і Я посилаю вас“ (Икоже посла мѣ Отець, и яъкъ посылаю вѣи. Іоан. 20, 21), говорив Христос Апостолам по Своему воскресенні. Апостоли продовжували справу навчання, а потім в свою чергу, також обрали наступників після себе. Так це триває і по цей час: Церква Христова і тепер складається з проповідуючих науку Христову і з тих, що слухають, її, або, іншими словами, з пастирів і пастви.

Влада, яку дав Христос Своїй Церкві.

Про владу Церкви Ісус Христос навчав так: „Якщо со- грішить проти тебе брат твій“, і якщо після того, як його обличать на самоті і при двох свідках, не послухає, то „скажи Церкві (громаді); а якщо і Церкви (громаді) не послухає, то хай буде він тобі, як поганин і митар“ (Ище же согрѣшитъ къ тебѣ братъ твоѣ... повѣждаь Церкви: аще и Церковь преслѣдѣтъ, буди тебѣ гакже гѣзычникъ и митаръ. Матф. 18, 15—17). З цих слів Господа Ісуса Христа виникає, що Він дав владу всій Церкві відділяти від себе тих, що не послухають її. Тому кожний чоловік, котрий себе тих, що не послухають її. Тому кожний чоловік, котрий шукає спасіння, повинен жити і вірувати згідно з тою наукою, яку передав Христос всій Церкві; хто не хоче цього виконувати, той вважається за такого, що не належить до Церкви Христової; до таких належать ті, що перевертають науку Христову, як також і ті, що відкидають установи церковні (штундисти і інші сектанти).

12. Вірую в „Єдину“ Церкву.

В притчі про доброго пастиря Ісус Христос сказав: „І інші вівці маю, що не з цього двора, і ті повинен Я привести, і голос Мій почують, і буде одно стадо і один Пастир“. (И инны овцы имамъ, наже не еѣтъ ш двора сегѣ; и тыѣа Мѣи подобѣтъъ привести, и гласъ Мой оуслѣ-

ШАТЪ: І БУДЕТЬ ЄДИНО СТАДО, І ЄДИНЪ ПАСТЫРЬ. Іоан. 10, 16). В цих словах ми бачимо намір Христа заснувати одну Церкву. В дійсності так і було: побільшилися віруючі в Христа, але вони не складали з себе окремих Церков, а тільки приєдналися до Церкви, що спочатку складалась з Апостолів. Так заснувались християнські громади в Греції, в Римі, в Єгипті. Але скрізь, де знаходилися ці християнські громади, вони заховували ту саму Христову науку і корилися тим самим установам, що передали Апостоли. З цього виникає, що християнські громади не становили окремих Церков, а були тільки частинами єдиної Церкви Христової, були Місцевими Церквами, а разом становили Вселенську Церкву.

Найбільш стародавні Місцеві Церкви слідує: Константинопольська, Александрійська, Антіохійська, Єрусалимська, Пізніше були засновані Православні Церкви в Греції, Сербії, Болгарії, Росії, Грузії, Румунії, Польщі і інш. Кожна з перших чотирьох названих Церков править свій головний Єпископ, що зветься **Патріархом**. На чолі інших Церков також стоять або Патріархи (Сербія, Румунія, Росія), або Митрополити (Болгарія, Польща), або Архієпископи (Греція, Кипр, Албанія). В свою чергу, кожна Церква ділиться на менші частини, котрі зветься єпархіями і знаходяться під управлінням своїх окремих Єпископів; а кожна єпархія ділиться на окремі парафії з своїми священниками.

З відпавших Церков треба згадати Церкву Римську, в склад котрої входять Церкви всієї Західньої Європи. Римська Церква знаходиться під управлінням свого Римського Патріарха, що зветься Папою. Римська Церква відокремилась остаточно від єдиної Церкви в 1054 році; до того часу вона також знаходилась в єдності з усією Христовою Церквою. Від єдиної Православної Церкви відлучилась в VII віці Церква Ормянська.

3. Вірую в Церкву „Святу“

Церква Христова, яко громада віруючих, складається з людей, і немає, безумовно, чоловіка, котрий би жив без гріха. А однак, Церква Христова справедливо зветься Святою, і ось в якому значінні. Кожна людська громада має неодмінно якусь свою ціль; Церква Христова заснована з тою метою, щоб навчати людей святого життя і допомогти їм таке життя провадити. Для цього Ісус Христос надав Церкві Своїй науку святу, себ-то таку, що провадить до святого життя; по друге, за гріхи всіх людей Він Сам постраждав і цим заслужив людям пробачення їх гріхів; нарешті, Він послав Церкві Духа Святого і надав владу очищати людей, грішників від їх гріхів.

4. Вірую в Церкву „Соборную“.

Ісус Христос порівняв одного раз Царство Боже на землі, або Церкву Свою, з зерном гірчишним; як зерно гірчишне, дуже мале, виростає в велику рослину, так і Церква Христова спочатку дуже мала росповсюджується по цілій землі (Матф. 13, 31—32). Слово „Соборная“ вказує, що Церкву Христову призначив Христос не для одного якогось народу, не для одного краю, а для всіх людей, для всіх країв землі.

Сам Ісус Христос говорив, що є у Нього „і другі вівці“; під другими вівцями Він розумів віруючих з усіх інших народів, крім євреїв. По Своему воскресенні Ісус Христос повелів Своім учням: „Йдіть же, навчайте всі народи“. (ШЕДШЕ ОУКО НАВЧИТЕ ВСЯ ЯЗЫКИ. Матф. 28, 19).

В книзі Діяній Апостольських ми знаходимо оповідання про те, як з самого початку розповсюджувалась віра Христова, а саме: в день Пятидесятниці, коли зійшов Святий Дух на віруючих в Христа, Апостол Петр почав проповідувати народові; народ цей походив не тільки з Юдеї, а з різних містевостей: „Домували ж у Єрусалимі юдеї, люди побожні, з усякого народу під небом... юдеї і прозелити“ (БѢХУ же ко Іерусалимѣ живущіе Іудей, мужіе блгоговѣннїи, ѡ всегѡ языка, иже подъ небемъ... Іудеи же пришельцы. Діян 2, 5, 10) (Прозелити — поганці, навернені на юдейство). З тої ж книжки Діяній Апостольських бачимо: що навертались до Христа так євреї, як і не євреї, якто, римляне, греки і інші. „Християнами“ перший раз почали іменувати віруючих в Христа в місті Антіохії, в Сирійській землі.

Таким чином, Церква Христова зветься „Соборною“ в тому понятті, що вона не обмежена ані народом, ані місцем, ані часом, тільки заснована Ісусом Христом на вічні часи, для всіх народів, по всьому світі.

Істинна Церква ще зветься „Східною“, бо на сході — з Єрусалима й Палестини — вона росповсюдилась по всьому світі. Назва ця належить до Православної Церкви для відрізнення від Західньої Католицької Церкви.

5. Вірую в Церкву „Апостольську“.

1) Господь Ісус Христос розкрив Свою науку в цілості перед своїми Апостолами; коли Апостолів було обрано, вони постійно ходили за Христом і чули всю науку Його, котру Він проповідував не тільки народові, але й Апостолам. В молитві до Отця Небесного, перед Своїми страждан-



нями, Христос говорить: „Я дав їм слово Твоє... Як Ти послав Мене в мир, і Я послав їх в мир“ (Ізз дахз ймъ слово Твоє... Іякоже Мене послалъ єси въ міръ; и Ізз послахъ ихъ въ міръ. Іоан. 17-14, 18). Науку Христову від Апостолів ми мусимо приймати, яко науку Самого Христа: „Хто слухає вас, той Мене слухає, і хто цурається вас, той Мене цурається“ (Слѣшай вѣсѣ, Мене слѣшаетъ; и ѡтметаетъ вѣсѣ, Мене ѡтметаетъ. Лук. 10, 16), сказав Христос Апостолам, посылаючи їх на проповідь. Таким чином до Церкви Христової належить назва „Апостольська“ перш за все тому, що в ній заховується наука Христова в тому вигляді, як передали її людям Апостоли, і що на цю Церкву, на пастирів її, Христос поклав обов'язок „апостолування“, себ-то розповсюдження віри Христової по всій землі.

2) Ісус Христос, звіривши Свою науку Апостолам, ім же першим велів хрестити увірувавших в Нього, справувати Тайну Вечерю, дав владу відпускати гріхи тим, що каються; нарешті, Апостоли обирали собі помішників і наступників так для проповіді, як і для іншої служби. Значить, Церква Христова зветься „Апостольскою“ ще тому, і це, головним чином, що пастирі, поставлені в ній навчати народ і справувати таїнства, беруть свій початок без перерви від Апостолів через їх наступників. Відси, навпаки, ту Церкву не можна назвати Апостольською, в котрій 1) наука віри не захована в чистоті апостольській, а була змінена; 2) пастирі походять не від Апостолів, і 3) не сповнює свого призначення та Церква, котра ухиляється від „апостолування“, себ-то від виконання призначення Церкви.

Таким чином, кожний чоловік, як що він шукає збавлення в вірі Христовій, мусить увійти в склад єдиної Церкви Христової, бо вона тільки заховує істинну науку Христову, їй послано Духа Святого, що очищує від гріхів, і, нарешті, пастирське установа заховується в ній від самих Апостолів.

Десятий член.

„Визнаю одне хрещення на відпущення гріхів“.

Исповѣдѣю єдино крещеніе во ѡставленіе грѣхѡвъ.

Розуміння цього члена можна переказати так: я згожуюсь і визнаю, що кожний чоловік, щоб отримати прощення гріхів, мусить один раз в житті прийняти хрещення.

Хрещення.

1. Яке мали значіння в Старому Заповіті обряди обрізання і обмивання; хрещення Іоанове.

Хрещення є Таїнство, через котре віруючий при взиванню Бога Отця, Сина і Святого Духа, трьохкратного по-

груження в воду, відроджується через Духа Святого для життя духовного, праведного. Про це своє хрещення Іоан дав таке пояснення: „Я хрещу вас отсе водою на покаяння; а Той, що йде за мною, душчий від мене... Той хрестить вас Духом Святим і огнем“ (Ізз оуко крещаяу въ водою въ покаєніе: Градѣй же по мнѣ, крѣпай мене єсть... Той бо въ крѣтитъ Дѣхомъ Сѣтымъ и Огнемъ. Матф. 3, 11). Своім хрещенням Іоан хрестив в воді тих, що каються в гріхах, в тому числі і тих, що стали потім учнями Христовими; нарешті, і Сам Ісус Христос прийняв хрещення від Іоана в річці Йордані, на знак Своєї чистоти; під час цього водного хрещення на Ісуса Христа, яко на чоловіка, зійшов Дух Святий в постаті голуба. Після хрещення Христового Іоан Предтеча продовжував як і раніш хрестити народ; так само і учні Христові почали також хрестити. „хоч Сам Ісус не хрестив“. (Іисъ же самъ не крещаше. Іоан. 4, 2), як зазначає Євангелист Іоан Богослов.

2. Хрещення, що установив Господь Ісус Христос.

В бесіді з Никодимом Ісус Христос сказав йому: „Істинно, істинно кажу тобі, коли хто неродиться з води і Духа, не може увійти в Царство Боже“ (Иминь аминь глаголю тебе, аще кто не родитца водою и Дѣхомъ, не можетъ внити въ Царствіе Бжіе. Іоан. 3, 5). Духа Святого віруючі в Христа очікували і бажали прийняти, але Його ще не було на них. „бо Ісус не був іще прославлений“ (Іако іисъ не оу бѣ прославленъ. Іоан. 7, 39).

Виразне веління про хрещення Ісус Христос дає Своїм учням після Свого воскресення, коли в останній раз з'явився їм. Він так говорив учням: „Ідіть же нанчайте всі народи, хрестячи їх в ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа, навчаючи їх держати все, що Я заповідав вам“ (Шедше оуко научите всѣ языки, крѣтите ихъ во имя Оца, и Сна, и Сѣаго Дѣа: оучаите ихъ блюсти всѣ, єлика заповѣдахъ вамъ. Матф. 28, 19, 20).

Коли минуло пятьдесят днів після воскресення Христового, зійшов на Апостолів Святий Дух, і оце Апостол Петро проповідує народові, що зібрався, і на запитання: що нам робити, говорить: „Покайтесь, і нехай кожен з вас охреститься в ім'я Ісуса Христа на відпущення гріхів; і приймете дар Святого Духа“ (Покайтесь, и да креститца кійждо вѣсѣ во имя Іиса Христа во ѡставленіе грѣхѡвъ; и и приймете даръ Сѣаго Дѣа. Діян. 2, 38). Відси виникає ріжниця хрещення, котре установив Ісус Христос, від

хрещення Іоанового: хрещення Іоанове відбулося тільки на знак каєння і віри в Спасителя, що мав прийти, і не давало відпущення гріхів; хрещення Христове подає відпущення гріхів і дар Святого Духа, що відновляє людину.

Значить, хрещення установив Сам Господь Ісус Христос для всіх, що увірували в Нього, і сполучив з цим хрещенням силу, що змиває гріхи і відроджує чоловіка для царства Божого.

3. Додаткові відомости.

Хрещення водою.

Що хрещення мусить бути власне водою, а не яке інше, про це свідчить книга Діяній Апостольських, а власне розділ 8-й, де говориться про те, як Филип хрестив євнуха ефіоплянина (Діян. 8, 36—39) Євнух їхав їхав на колесниці і читав книгу пророка Ісаїї, в тому місці, де знаходилось пророкування про страждання Христові (Ісаїї 53, 7—8); в тім до євнуха підійшов Филип і почав пояснити пророкування Ісаїї; євнух увірував в Христа: „Продовжуючи дорозу, прибули до води; і каже євнух: ось вода! що боронить мені хреститись?.. І вийшли обидва в воду Филип і євнух; і хрестив його“ (Ізкв њдѣхъ пѣтѣмъ, прїдоша на нѣкѣю водѣ: њ рече кѣженикъ: гдѣ вода: что возверанѣтъ ми креститисѣ?... њ снидоста ѡба на вода, Фїліппъ же њ кѣженикъ: њ [крѣти] сѣго Діян. 8, 36, 38).

З цієї події виразно бачимо, що навчання дорослої людини віри Христової попереджувало хрещення, а також і те, що само хрещення при Апостолах власне було водою.

Хрещення дітей.

Відповідно до обрізання, яке євреї dokonували так над дорослими, як і переважно над дітьми, виникає, що і хрещення належить dokonувати не тільки над дорослими, але й над дітьми. Євангеліє оповідає, що Ісус Христос не тільки не цуравсь дітей, а й сказав про них, що до них належить царство Боже. Апостоли, як це записано в Новому Заповіті, хрестили іноді цілі родини; так Апостол Петро хрестив сотника Корнилія і всіх, що були в його домі, Апостол Павло— всю родину Стефанову.

Під час хрещення дітей хресні батько й мати ручаться навчити своїх хресних дітей віри Христової.

Хрещення одно.

Де-які нерозумні оборонці вчили, що християнина, як тільки він согрішить, належить знову хрестити; цілком зро-

зуміло, що на ділі цього виконати не можна, бо і сам чоловік не завше може допильнувати своїх вчинків і почуття. А що найголовніше, то хрещення є духовним народженням; а що чоловік народжується один раз, то й духовне народження теж може бути тільки один раз.

Для людей, що грішили після хрещення, в Церкві Христовій існує інше тайнодійство; при Апостолах не перехрещували навіть тяжких грішників але стосували інші засоби для очищення їх від гріха. Тому в Православній Церкві хрещення буває „єдине“ і ні над ким не повторюється.

4. Хрещення в Православній Церкві і обряди при ньому.

Хрещення полягає на слідуючому: чоловіка, котрого належить хрестити, священик тричі погружає в воду і при цьому виголошує: „Хрещается раб божий (ім'я) во ім'я Отця (перше погруження) амінь; і Сина (друге погруження) амінь; і Святого Духа (третє погруження) амінь“, і в цей самий час Дух Святий очищає душу чоловіка, котрого хрестять, від усіх колишніх гріхів його і поновляє її для життя святого. Щоб пояснити собі внутрішню силу хрещення, можна зробити таке порівняння: коли садовник бачить, що певне дерево зле росте, він його викопує з землі, оглядає коріння, ліхи обтинає, а здорові залишає і знову сажає це дерево.

Перед самим хрещенням і після нього бувають особливі молитви, уложені Церквою; воду посвячують знаком хреста також з молитвою. Головні члени чоловіка, котрого хрестять намащують єлеєм (маслом дерев'яним)— на знак милосердя Божого.

Після хрещення хрещеного одягають в білі одязі на знак чистоти духовної; потім буває обряд ходження навкруги купілі, з запаленими свічками в руках. Свічки означають, що чоловік цей отримав освічення духове; всяке церковне ходження навкруги, або хором, означає свято духа.

Закінчення.

З усього, що говорилось про хрещення, виходить: для чоловіка, що шукає спасіння, хрещення є першою установою Церкви; воно впроваджує віруючого до Церкви Христової. Але в Церкві Христовій є і інші установи, подібні до хрещення з їх внутрішньої сили, і в тій же мірі необхідні для її членів. Ці тайнодійства, крім Хрещення, як першого з них, слідуючі: 2) Миропомазання, 3) Причастя, 4) Покаяння, 5) Священство, 6) Вінець і 7) Єлеопомазання (Соборування). Тому й про них належить тут виложити православну науку.



М и р о п о м а з а н н я .

1. Помазання миром в Старому Заповіті.

Початок помазання людей маслом (єлеєм) і миром зроблено було в Старому Заповіті. Так, пророк Самуїл вилив масло на голову Саула, коли настановлював його царем для народу єврейського; при цьому Дух Божий зійшов на Саула. Пізніше той самий пророк Самуїл вилив масло на Давида, обираючи його царем; в священній книзі, де описується ця подія, знаходимо увагу, що Дух Божий відійшов від Саула і став почивати на Давиді. Повеління про миро вийшло раніш і знаходиться в книзі „Ісход“; Господь сказав Мойсеєві: „Візьми собі найкращих пахучих речовин... і масла оливкового... і зроби з цього миро для священного помазання, масть складну“.. (Возмі аромати... и ела ѿ маслинъ... и сотвори сїи елей помазанїе стое, миро помазательное. Ісх. 30, 23, 24, 25). Цим миром були помазані скіння і всі священні предмети, що в ній знаходились, а також Аарон при висвяченні на первосвященника і сини його при висвяченні священників. Тому первосвященники, царі і пророки у євреїв звалися помазанниками. Помазую, по-грецьку „χρίω“ хрію; відси слово „Христос“ значить „помазаній“, себ-то той, на котрому спочиває це священне помазання і разом Дух Божий.

2. Установлення миропомазання в Новому Заповіті.

З книги Діяній Апостольських ми бачимо, що при Апостолах Дух Святий подавався віруючим, після їх хрещення, через особливу дію, а власне, через покладання рук Апостольських. Оце що оповідає згадана вище книга. Після вбивства архидиякона Стефана, інший диякон Филип, пішов в Самарію, до одного міста, там проповідував і хрестив всіх увірувавших в Христа. Тоді Апостоли послали до них з Єрусалима Петра і Іоанна; згадані Апостоли прийшли до самарян, помолились за них, „поклали руки на них, і (себ-то самаряне) прийняли вони Духа Святого“ (возложиша рѹце на нѹ: и прїѹша [самарѹне] Дѹха Сѹтаго. Дїян. 8, 17). Так було в самому початку при Апостолах: Духа Святого надавали християнам після хрещення власне через покладання рук. Але цю дію заступили, як переконаємось, при самих вже Апостолах іншою зовнішньою дією, і власне, помазанням миром. Так, Апостол Іоан Богослов, в своєму посланні, згадує про це саме діланя Святого Духа, але зве його вже „помазанням“ (1 Іоан. 2, 20, 27), котре християне отримують від Бога; про ту саму дію помазаня згадує Святий Апостол Павло (2 Кор. 1, 21, 22). Про внутрішню силу

цього священного помазаня Іоан Богослов говорить, що „само це помазаня навчає нас всього“, а Апостол Павло про цю саму дію, як і Іоан, висловлюється, що вона зміцнює нас в Христі і укріплює нас. Пояснити це внутрішнє діланя можна так. Чоловікові, коли він народиться, необхідне виховання; і незалежно від того, хто є вихователем: батьки чи чужі, вони обов'язково впливають на виховання, вироблення його характеру. Так само і після хрещення, себ-то духовного народження, чоловік має потребу в особливих силах або дарах від Святого Духа, щоб зміцнитись в вірі Христовій і вирости християнином.

Таким чином, помазаня священним миром віруючих після хрещення установили в Церкві самі Апостоли, і з цим помазаням чоловік отримує силу Духа Святого, що зміцнює його власні сили для життя християнського.

3. Миропомазаня в Православній Церкві.

Священна дія миропомазаня полягає на слідуєму: священник намащує людині, що прийняла хрещення, головні часті тіла посвяченим миром і виголошує слова: „печать дара Духа Святого, і при цьому помазанні миром Дух Святий незримо подає цьому чоловікові Свої дари, або Свою силу, аби ріс він в вірі Христовій. Миро в Православній Церкві споряжається так само як і в Старому Заповіті, себ-то вариться з кращого оливкового масла і пахучих матерій. Миро посвячують тільки Єпископи; саме помазаня священним миром звичайно роблять священники, одразу після хрещення чоловіка. Помазують миром головні часті або органи тіла, для посвящення головних сил чоловіка. Слова, що виголошуються при помазанні миром: „печать дара Духа Святого“, взяті зо згаданого послання Апостола Павла: слова ці вказують, що Дух Святий під час миропомазаня накладає на сили чоловіка як би Свій відбиток. В житті чоловіка миропомазаня буває тільки один раз, як і хрещення.

П р и ч а с т я .

Слова: „я причастник, я причащаюсь“ значить, що я беру в чомусь участь; тут треба розуміти причащення Тіла і Крови Христової.

1. Жертви в Старому Заповіті і пасхальне ягня.

В Старому Заповіті, коли люди грішили, Господь навчив їх заколювати тварини в жертву Йому за гріхи; і за часів стародавніх всі народи приносили Богові жертви з тварин. Складання жертви було у євреїв від самого початку, як тільки Авраам вийшов з Харрану в Ханаанську землю і



зложив там новий єврейський народ. Докладний устав, як належить приносити ці жертви Богові, був наданий через Мойсея. Тут слід згадати про пасхальне ягня. Пасхальне ягня добирали окремо для кожної єврейської родини з кращих, цілком здорових, молодих ягнят мужеського полу; євреї ці ягнята заколювали, але кісток їх не рубали, тільки цілими, разом з кістками, смажили на огні і з'їдали пасхальної ночі. Повеління про пасхальне ягня Бог надав через Мойсея перед виходом євреїв з Єгипту; тієї ночі, коли євреї виходили з Єгипту, вони мусіли кров'ю цього ягняти назначити одвірки своїх домів, щоб ангел Божий, що разив перваків у єгиптян, не входив до цих домів.

При других жертвах - заколюваннях священники збирали кров забитих тварин в посуду і цією кров'ю мастили кожний ріг жертovníка, а також кропили предмети, що хотіли посвятити; решту крові виливали коло жертovníка на землю.

Коли при горі Синайській Бог надав народові єврейському через Мойсея заповіді, то Мойсей цією жертвою кровію покropив увесь єврейський народ і сказав: „**Це кров заповіту, котрий Господь постановив з вами**“ (Сі кровь завѣта, єгоже завѣща Гдъ къ вамъ. Ісх. 24, 8).

2. Перші вказівки на страждання Христові і на споживання Тіла і Крови Його.

Іоан Предтеча найменував Ісуса Христа, вже під час Його першого з'явлення народові, Ягням, що бере на Себе гріхи всього світа. З цих слів Предтечі можна було внескувати тоді тільки, що Ісус Христос буде страждати, як жертва за гріхи людей.

Коли Ісус Христос в чудесний спосіб нагодував народ в пустині і після цього провадив бесіду з народом в Капернаумі про манну і хліб небесний, то сказав: „**Хліб, що Я дам, є тіло Мое, котре оддам за життя світа**“ (Хлѣбъ, єгоже ѡзъ дамъ, Плоть Моя єсть, юже ѡзъ дамъ за животъ міра); і далі сказав: „**Тіло бо Мое справді єсть їжа, і Кров Моя справді єсть пиття; хто їсть Мое Тіло і п'є Мою Кров, той у Мені пробуває, і Я в ньому**“ (Плоть бо Моя истинно єсть крашно, и Кровь Моя истинно єсть пиво: гдѣй Мою Плоть и пїаю Мою Кровь бо Мнѣ пребываетъ, и ѡзъ къ немъ. Іоан. 6, 51, 55, 56). Цієї бесіди багацько учнів тоді зовсім не зрозуміло, і вони говорили: „**Жорстоке це слово! хто може його слухати?**“. І дійсно, чоловік не може живитися тілом і кров'ю другого чоловіка; то значить, що ці слова Христа, як що їх розуміти дослівно, дійсно не зрозумілі. Як що ж

ми спробуємо зрозуміти їх не дословно, то отримаємо цілком неподібний вивод, а власне: виникне, що хто почав би робити Христові найбільшу кривду (їсти Його тіло й пити Його кров), той і отримав би спасіння. Таким чином, бесіда Ісуса Христа в Капернаумській синагозі, про споживання Тіла і Крови Його, була цілком тоді незрозуміла, і необхідним було, щоб Сам Господь дав пояснення цим Своім словам.

3. Як установив Ісус Христос Причастя.

Пояснення цілої бесіди Капернаумської, про споживання Тіла і Крови Христових, Господь Ісус Христос дав під час Тайної вечері; на ній Він взяв хліб, благословив його і подав ученикам, зo словами: „**Прийміте, ядіте: це єсть Тіло Мое**“ (Прїиміте, гдїте, сі єсть Тѣло Моє. Матф. 26, 26), „**що за вас дається**“ (ѡже за вы даемо. Лук. 22, 19); потім взяв чашу з вином, благословив її і, подаючи учням, сказав: „**Пийте од неї всі, це бо єсть Кров Моя Нового Заповіту**“ (Пїйте ѡ неа вси: сіа єсть Кровь Моя новаго завѣта. Матф. 26, 27, 28). Значить, Самого Себе Господь Ісус Христос віддав на страждання за людей, а в їжу людям віддав Своє тіло і Свою кров, але не в натуральному їх вигляді, а в постаті хліба і вина, котрі Він благословив, і про котрі сказав: „**це єсть Тіло Мое**“ і „**це бо єсть Кров Моя**“. Апостоли Христові так і споживали ці хліб і вино, щи подав Христос, яко правдиве тіло і кров Христові. При цьому споживанні тіла і крові Христових Господь Ісус Христос наказав учням: „**Отсе чиніть на спомин Мене**“ (Сіе творїте къ Моє коспомнїніє. Лук. 22, 19).

Таким чином, Причастя, а докладніше, спожиття Тіла і Крові Христових в постаті хліба і вина, установив Сам Господь Ісус Христос.

4. Причастя в Православній Церкві і засадничий склад литургії.

Так, як Господь повелів, учні Христові скрізь, де були християне, справували те, що було на Тайній вечері. А що на Тайній вечері, крім цього спожиття Тіла і Крові Христової в постаті хліба і вина, були ще: обмивання ніг згідно з обрядом єврейським, бесіда, або наука Христова, спів псалмів, то й Апостоли також прилучили до благословення хліба й вина деякі священні чинности, молитви, спів псалмів, науку Слова Христового. Про хліб і вино, що благословлялись, Апостоли навчали вірувати, як вірували самі, себ-то, що ці хліб і вино є правдиве Тіло і Кров Христові. Ця Тай-

на вечеря, що повторюється, зветься, висловлюючись грецьким словом, „літургією“.

Від часів апостольських літургію відправляють по всіх стародавніх Церквах по цей час, і в істинній Церкві Христовій будуть відправляти до кінця світа.

В Православній Церкві літургію відправляють за прикладом, що вказали Святителі Василій Великий і Іоан Златоуст.

Засадничий склад літургії коротко можна окреслити так: 1) Спочатку приносять і підготовляють хліб і вино для цього таїнства (приношення, по грецькі „проскомидія“). 2) Потім бувають загальні молитви, співи псалмів і читання Слова Божого, себ-то книг Апостольських і Євангелія. При цих молитвах, співі і поученні в Слові Божому, зрозуміло, були присутніми й ті, котрих навчали віри Христової; таких, котрих навчали віри Христової, звали „оглашеними“, відси, і вся ця, друга частина літургії зветься „літургією оглашених“. 3) Нарешті, доконується само посвячення хліба і вина, і скоштовують їх тільки самі віруючі в Христа; це — третя частина літургії, або „літургія вірних“.

Посвячення хліба й вина відбувається так. Священик закликає всіх присутніх в церкві дякувати Богові, і сам, в тайній молитві дякує Йому за всі добродійства людям; потім згадує Тайну вечерю і, нарешті, закликає Духа Святого, щоб Він посвятив ці хліб і вино і претворив їх в Тіло і Кров Христові. Деякі слова з цієї тайної молитви священик виголошує голосно; так, напр., слова: „Прийміте, ядіте“ і „Пийте од неї всі“. Під час посвячення дарів на крилосі співають пісню: „Тебе славимо, Тебе благословимо, Тобі подяку приносимо, Господи, і молимося Тобі, Боже наш“ (Тебє поїмъ, Тебє благословімъ, Тебѣ благодарімъ, Гди, и молимъ Ти са Бже нашъ). По нашому цю пісню можна так переказати: „Тебе ми вихваляємо, Господи, Тебе благословляємо, Тобі подячну цю жертву приносимо, і молимося Тобі, Боже наш“. І як Апостоли нас навчили, так і ми віруємо, що через це благословення і посвячення хліб і вино стають правдивим Тілом і правдивою Кровію Ісуса Христа.

Покаяння.

Покаяння це Таїнство, через яке людина, що сповідається, сповідається своїх гріхів при добачальним розгрішенню священика отримує невидимо відпущення гріхів від Самого Ісуса Христа.

1. Од самих перших часів, як тільки люди согрешили Господь закликав їх до покаяння. Ті люди, що слухали Господа, молились Йому і просили Його пробачити їм гріхи їх; при цьому приносили вони Богові жертви за гріхи свої.

Згідно з законом Мойсея, той чоловік, що приносив жертву за свої гріхи, покладав на цю жертву свої руки і при цьому висловлював свої гріхи перед Богом. Був у євреїв раз до року один день (в першому осінньому місяці, по нашому обліченню в вересні), коли первосвященик приносив подібну жертву за гріхи всього народу (єврейського); день цей звався: „день очищення“. То значить, в Старому Заповіті покаяння, такого, як тепер воно існує в Православній Церкві, не було, а було тільки каяття самого чоловіка, що согрешив перед Богом; розгрішення, яке відбувається у нас через священика, тоді не було.

2. Господь Ісус Христос не тільки закликав людей до покаяння, але дарував силу прощати гріхи всім, що каялись. Сам Він, при сціленні хорих, не раз говорив: „Чадо, прощаються тобі гріхи твої“. Книжники й фарисеї тоді саме запитали Ісуса Христа: хто може, крім Бога, прощати гріхи? І на це запитання Господь Ісус Христос виразно ствердив, що Син Чоловічеський має владу на землі прощати гріхи. Потім цю саму владу — одпущення гріхів — Ісус Христос обіцяв спочатку Апостолові Петрові (Матф. 16, 19), а потім і іншим Апостолам, сказавши: „Істинно кажу вам: що ви звяжете на землі, буде звязане на небі; і що розв'яжете на землі, буде розв'язане на небі“ (Іминъ ко глаголю камъ, елика аще связете на землі, будѣтъ связана на нбси: и елика аще разрѣшите на землі, будѣтъ разрѣшена на нбсѣхъ. Матф. 18, 18). По воскресенні Своїму Господь Ісус Христос з'явився учням Своїм і сказав їм: „Прийміть Духа Святого Кому одпустите гріхи, тим одпустятся; на кому зоставите, зостануться“ (Приміте Дхъ стъ. Имже шпѣститѣ грѣхи, шпѣстатса имъ: и имже держитѣ, держатса. Іоан. 20, 22, 23).

Таким чином, Ісус Христос, яко Син Божий, мав владу пробачати гріхи людей, і цю владу Він дав Апостолам, а Апостоли передали її своїм наступникам.

Покаяння в Православній Церкві.

Таїнство покаяння полягає на слідуєчому: християнин, що кається з правдивою скрухою і з міцним заміром поправити своє життя, приходить до пастиря Церкви й сповідує перед ним гріхи свої; пастирь Церкви, владою, що дав йому Господь Ісус Христос, прощає і розгрішує того, що кається. Іноді священики-духовники накладають на тих, що каються, деякі духовні кари, або заборону; ці кари звуться від грецького слова „епітемія“.

Священство.

1. Хто спочатку приносив жертву Богові.

В стародавні часи, починаючи від Адама до Мойсея, жертви Богові приносили в кожній родині свої старші чоловіки: отець, дід, старший брат. Так приносили жертви Богові: Ной—від всієї своєї родини, Авраам, Іаков; Іов приносив жертви не тільки за свою сім'ю, але й за своїх приятелів, коли вони скривдили його.

2. Священство, що встановлено було при Мойсєєві.

При Мойсєєві, по Божому повелінню, було обрано покоління Левія (3-го сина Яковлевого) для служби при скинії; з цього покоління Аарона поставлено було первосвященником; а синів Аарона священниками; всі інші чоловіки з коліна Левія (левити) були прислужниками при скинії. Висвячуючи Аарона, на первосвященника, Мойсей помазав його миром і одягнув в священні одежі. Так почалось священство згідно з законом Мойсея. Це священство переходило з роду в род, від отця до сина, і так дійшло до часів Ісуса Христа.

3. Начальник пастирів Ісус Христос і встановлення Ним священства.

З часу приходу на землю Господа Ісуса Христа, Він Сам і став першим Пастирем; Він не тільки приніс на землю Свою науку, але й сповнив нову жертву, — віддав Самого Себе на хрестну смерть за людей. Тому Себе Він найменував „єдиним Учителем, єдиним Наставником і Пастирем добрим“.

По воскресенні Своему, Ісус Христос сказав Апостолам: „Як послав Мене Отець, так і Я посилаю вас“ (Ібоже поглà Млè Оцѣ, и́ Язѣ посылаю вы. Іоан. 20, 21); при цьому Він повелів їм проповідувати людям науку Його і хрестити їх.

Таким чином, в Новому Заповіті священство встановив Господь Ісус Христос: Він був першим Пастирем, або Первосвященником, і діло священства доручив після Себе Апостолам.

4. Пізніша історія священства при Апостолах.

Апостоли одразу, як тільки число віруючих помножилось, і було трудно виконувати свої обов'язки, просили християн обрати помішників для себе. Таких помішників

спочатку було обрано сім; Апостоли „помолились і поклали на них руки“ (Діян. 6, 6); ці сім поставлених мужів звались дияконами спочатку завідували справами добродійними і почасти проповідували науку Христову; але повної Апостольської влади вони не мали.

Кількість віруючих в Христа збільшувалася, тоді Апостоли поставили других помішників собі, для другої служби; ці помішники звались пресвітерами або священниками. Пресвітери отримали владу Апостольську, хоч і не повну, але значно більшу, як диякони; так, Апостоли, коли відходили з певної місцевости, де були віруючі в Христа, то поручали останніх власне пресвітерам, і пресвітери не тільки продовжували навчати їх віри Христової, але й відправляли всю іншу службу, необхідну для віруючих. Обраних пресвітерами Апостоли також висвячували через положення рук. Так, про Апостолів Павла й Варнаву записано в книзі Діянъ Апостольських, що вони в містах Малої Азії, коли відходили з цих міст, для кожної Церкви „рукоположили пресвітерів“ (Діян. 14, 23).

В наслідок Апостольської проповіді християнські громади, або Церкви, були засновані в багатьох краях, а кількість Апостолів все зменшувалась. Зрозуміло, що виникла потреба настановити таких осіб, котрі б отримали від Апостолів всю повність Апостольської влади; Апостоли так і зробили, себ-то обрали і настановили наступників собі. Ці наступники Апостольські звались Єпископами, або Архиєреями; їм була передана вся повність Апостольської влади: навчати віри Христової, відправляти всі служби Божі і керувати в Церкві цілим духовним життям. Титові, Єпископові Критському, Святий Апостол Павел пише так: „Для того я залишив тебе в Криті, щоб ти довершив недокінчене, і поставив по всіх містах пресвітерів, як я тобі наказував“ (Сегѡ ради ѡставихъ тѣ на Критѣ, да недокончанаа исправихи, и́ оустроихи по всѣмъ градомъ пресквѣтеры, ꙗкѡже тебѣ азъ повелѣхъ. Тит. 1, 5). При цьому, як на пресвітерів, так і на Єпископів Апостоли поставляли обраних осіб через положення рук; той самий Апостол Павел пише до Тимофея, котрого він висвятив на Єпископа в місті Єфесі (в Малій Азії): „Нагадую тобі возгрівати дар Божий, котрий в тобі через мос положення рук“ (Вспоминаю тебѣ возгребѣати даръ Бжій, живущій въ тебѣ возложеніемъ рукъ моею. 2 Тим. 1, 6). З цього виникає, що коли Апостоли ділали назовні і поклали свої руки на тих, що висвячували, Дух Святий діяв незримо і подавав Свої особливі дари.

В цьому вигляді зберігається священство в Церкві Христовій до цього часу, і тепер існують в ній священні лиця трьох ступенів, а власне: диякони, священники і Архиєреї.



5. Тайнодійство священства.

Таким чином, священство є така священна дія, в котрій Архисерей, з молитвою, покладає руки на мужа гідного, а Дух Святий незримо подає Свою благодать цьому чоловікові справляти ту службу, на котру його поставляють.

Висвячення на найвищій ступінь священства—Єпископський, справує не один Архисерей, а обов'язково кільма.

Ш л ю б .

1. Історія першого шлюбу.

Першим шлюбом був шлюб прародителів—Адама і Єви в раю; от що ми знаємо про це з книги Битія. Коли Бог сотворив Адама, то сказав: „Не добре бути чоловікові самому! сотворимо йому помішника, відповідного йому“ (Не добро быти человекъ единомъ: сотворимъ емѹ помощника по немѹ. Бит. 2, 18). Після цього Господь Бог сотворив жінку, припровадив її до Адама, і благословив їх обох, сказавши: „Помножайтесь і наповняйте землю“ (Множитесь, и наполните землю. Бит. 1, 28). Таким чином, перший шлюб поблагословив Сам Господь Бог; Він теж вказав і те, для якої мети усталено шлюб, а власне: щоб чоловік і жінка були помішниками один одному, і щоб через шлюб люди помножувались на землі.

2. Наука Ісуса Христа про шлюб.

Господь Ісус Христос високо цинив шлюб; так Він не тільки був присутнім з учнями на шлюбній урочистості в Кані, але й доконав на ній першого Свого чуда. Заповідь Божу про вінец, що надана була в раю, Христос повторив і доповнив такими словами: „Що Бог спарував, чоловік нехай не розлучає“ (Еже оубо Бгъ сочетѹ, человекъ да не разлучаетъ. Матф. 19, 6).

3. Апостольське вияснення про шлюб.

Святий Апостол Павел називає шлюб чоловіка і жінки „таємницею великою“ (Єфес. 5, 32) і прирівнює шлюбний зв'язок до зв'язку між Господом Ісусом Христом і між віруючими в Нього. Тим часом союз Христа з Його Церквою і тримається благодаттю Божою, щоб помножувались віруючі; значить, і в союзі шлюбному подається обов'язково

Божа благодать на уродження і виховання дітей. На цьому полягає „велика таємниця“ шлюбу.

Вступати в шлюб Апостол Павел повеліває „точію о Господі“ (1 Кор 7, 39) (дослівно сказати: тільки в Господі), себ-то, по Божому благословенню. Це благословення на шлюб чинили в Церкві Христовій від часів Апостольських Єпископи і пресвітери. Так, Св. Ігнатій Богоносець писав: „Належить тим, що женяться і виходять заміж, щоб союз їх відбувався по благословенню Єпископа, — хай буде вінец в Господі“ (Подобаетъ женишима и выходящимъ замѹжъ, чтобы союзъ ихъ совершался по благословенію єпископа, — да будетъ бракъ ѿ Гдѹ).

4. Шлюб в Православній Церкві і обряди при ньому.

Шлюб в Православній Церкві відбувається в храмі; під час шлюбу бувають, крім загальних молитв, молитви спеціальні — про благословення цього шлюбу, а також і деякі обряди, а власне: 1) Обряд обручення і наложення обручок означає, що молодий і молода обіцяють одно одному вічну вірність і взаємну поміч. 2) Стояння з запаленими свічками і ходження навкруги аналою, на котрому лежить Хрест і Євангеліє, означає духовну радість. 3) Вінці покладаються на голови молодого й молодої на знак їх чистого життя, перемоги над спокусами тілесними, подібно до того, як за стародавніх часів поклали на голову переможцям вінки з квітів і вітей, і 4) Пиття вина з одної чаші означає, що молодий і молода обіцяють ділити все, що Господь пошле їм в житті — і радість і горе.

Найголовнішим моментом в священній дії шлюбу є трьохкратне благословення священником молодого й молодої, з молитвою: „Господи Боже наш, славою і честією вінчай я“ (іх); воно буває одразу після наложення вінців.

5. Закінчення.

Тайнодійство шлюбу полягає на слідуєчому: молодий і молода ознаймлюють священника, в присутності Церкви, себ-то віруючих, про своє взаємне бажання вступити в шлюб; священник молиться разом з ними і благословляє їх, а в цей час незримо їх благословляє Сам Господь Ісус Христос і сполучає їх за посередництвом тої самої благодаті Божої, котрою злучені віруючі християне з Ісусом Христом, — щоб молодий і молода стали чоловіком і жінкою, і, якщо народяться у них діти, то щоб виховали їх по християнськи.

Сказати коротко: тайнодійство шлюбу полягає на тому, що молодому й молодій після благословення священника



незримо надається благодать від Святого Духа на супружеське життя і на християнське виховання дітей.

Єлеопомазаня.

1. Перші відомости про помазання єлеєм хорих.

З притчи Ісуса Христа про милосердного самарянина (Лук. 10, 30—37) видно, що за стародавніх часів виливали хорим на рани масло й вино. Коли Ісус Христос посилав Апостолів на проповідь, то дав їм наказ і силу сціляти хороби; і в Євангелії записано про це, що, коли Апостоли проповідували, то „багато недужих намащували оливою, і вони одужували і сцілялися“ (И мазашъ масломъ многи недужныя и исцѣляху. Марк. 6, 13).

Таким чином, помазання маслом хорих провадить свій початок від стародавнього звичаю, і вживалось самими Апостолами.

2. Апостольське повеління про Єлеопомазаня.

Апостол Яків, родич Господа Ісуса, перший Єпископ Єрусалимський, наказує в своєму посланні так: „Чи хто нездужає між вами, нехай призове пресвітерів Церкви, і нехай моляться над ним, помазавши його єлеєм в ім'я Господнє“ (Бо итъ ли кто къ каѣмъ: да призовѣтъ пресвѣтеры црковныя, и да мѣтъ сотворѣтъ надъ нимъ, помазаше єго єлемъ, во имя Гдне. Як. 5, 14). В наступних словах Апостол Яків вказує, що при цьому помазанні, з молитвою, хорому подається від Бога зміцнення тілесне і пробачення гріхів.

3. Єлеоосвящення в Православній Церкві.

Наказ Апостольський — помащувати хорих маслом — в Православній Церкві виконують до цього часу. При цьому до хорого збирається кілька священників, котрі „собором“ правлять молитву за нього (відси служба помазування єлеєм іноді зветься „соборованням“). Головний зміст співів і ектеній творить молитва до Бога про сцілення хорого і про відпущення йому гріхів; єлей змішують з вином і посвячують при особливій молитві; відси помазування єлеєм зветься ще „Єлеоосвященням“. Посвяченим єлеєм священники помазують хорому головні части тіла сім раз. Під час церковної молитви читають по сім зачал, або відділів з Апостола і Євангелія; читання ці вибрані так, щоб зміцнити в

хорому надію на милосердя Боже тим навчанням, яке записано в цох читаннях. Відпущення гріхів під час помазування єлеєм хорий отримує на таємному його покаянні перед Богом.

4. Закінчення.

Таким чином, таємна дія єлеопомазаня полягає на слідуючому: до хорого християнина приходять кілька священників (в остаточному разі, один), моляться разом з ним, щоб Бог пробачив йому гріхи і сцілив від хороби, потім благословляють єлей, змішаний з вином, і цим посвяченим єлеєм помазують хорому головні части тіла сім разів; незримо в цей самий час Господь пробачує хорому гріхи і дає йому видужання, або додає сил померти мирно, і без страху. Коротше можна сказати: в священній дії єлеопомазаня хорому випрошується в молитві і подається при помазанні посвяченим маслом поміч благодатна від Святого Духа на зміцнення тілесних сил і разом пробачення гріхів.

Пояснення всіх семи церковних установ: Хрещення, Миропомазаня, Причащення (Причастя), Покаяння, Священства, Вінця і Єлеопомазаня, вказує на те, що в кожному з них є своя зовнішня видима священна дія, котрої dokonують пастирі Церкви, і є незриме діланя, котре одночасно dokonує Дух Святий: відси, з приводу цього потаємного діланя Святого Духа, згадані священні дії зуться „таїнствами“.

З цілої науки про Церкву Христову і таїнства церковні видно, що Церква Христова дійсно є живою, спасаючою установою: вона зустрічає людину при її народженні дарами Хрещення; вона подає йому поміч від Святого Духа для християнського виховання — в Миропомазанні; Церква Христова в Причащенні з'єднує членів своїх з Самим Господом Христом; для помноження чад духовних в ній є пастирі, від Христа поставлені; в таїнстві Шлюбу Церква благословляє природне помноження людей; для духово хорих, себ-то тих, що согрішили, Церква має в Покаянні силу очищаючу, і, нарешті, хорим тілесно подає потіху і зміцнення в Єлеопомазанні.

Тому то, Господь Ісус Христос, коли доручав Церкві Своїй таку велику справу, як спасіння людей, сбіяв на поміч і Свою непереможну силу, сказавши Апостолам: „Збудую Церкву Мою, і ворота адські не осиять її“ (Созидашъ црковь Мою, и вратѣ адшва не ѡдолѣютъ єѣ. (Матф. 16, 18). І сила ця незмінно перебуває в Церкві, згідно зо сло-

вами Христа: „І ось, Я з вами по всі дні до кінця віку“ (І сє їзє єз кáми єємь ко всá днї до скончáнїа вѣка. Матф. 28, 20).

Про прийдешнє життє людей.

(Члени Символа Віри: 11 і 12).

Апостол Петр одного разу так запитав Ісуса Христа: „От ми залишили все, і пішли за Тобою; що ж буде нам?“ (Сє мѝ ѡстáкнѡмъ єсá, ѝ кєлѣдъ Текѣ їдѡѡмъ: чтѡ ѡубо єдѣтѣ намъ. Мат. 19, 27). Як Апостол Петро, так і кожний християнин повинен знати, що очікує людину після цього земного життя і смерті; про це поучає нас Свята Церва в 11-му і 12-му членах Символа Віри.

Одинадцятий член.

„Чекаю воскресення мертвих“ Чáю воскресєніа мѣртвѡхъ, по нашому треба сказати: я очікую і сподіваюсь, що мертві воскреснуть.

1. Як належить тут розуміти воскресення мертвих.

В природі, що нас оточує, кожної весни буває так, що дерева, які перед тим замерзли, знов починають оживати і знов ростуть; так само сімена, що були посіяні в землю спочатку згнивають в ній, і потім дають парісток. Все це відбувається силами самої природи, які дав їй Господь-Творець при створінні. Не так буває з людиною: коли чоловік помирає, тіло його розкладається на свої часті („повертається до землі“), але сам чоловік при цьому не оживає.

З Євангелії ми знаємо про три чудесних події воскресення мертвих, власне: під час Свого життя на землі Господь Ісус Христос воскресив сина вдови Наїнської, дочку начальника синагоги Іаїра і Лазаря в Вифанії; всі ці люди, що їх Ісус Христос воскресив, поживши на землі де-який час, знов померли. В 11-му члені говориться не про таке воскресення, яке буває в природі щорічно, і не про такі окремі події, як бувші три воскресення для життя на землі, а зовсім про інше. Тут треба розуміти загальне воскресення людей померших, котре відбудеться по особливому повелінню Господньому.

2. Чи була у євреїв віра в воскресення мертвих.

В священних книгах Старого Заповіту виразної науки про воскресення мертвих не знаходимо. Однак, всі євреї вірували в воскресення мертвих; так, коли Ісус Христос ска-

зав Марфі, сестрі Лазаря: „Воскресне брат твій“, вона відповіла йому: „Знаю, що воскресне у воскресення, у останній день“ (Іоан. 11, 23, 24); тільки невелика частина євреїв, так звані саддукеї, вчили, що не буде воскресення мертвих, і Господь Ісус Христос обличив їх і сказав: „Помиляєтесь, не розуміючи Писанія, ані сили Божої“ (Прельщáетсє, не вѣдáще писáнїа, ни сили Бжїа. Матф. 22, 29).

3. Наука Ісуса Христа про воскресення мертвих.

В бесіді Своїй з юдеями, після сцілення сліпого від уродження, Господь Ісус Христос, так сказав: „Насганє час, коли всі, що, у гробах, почують голос Сина Божого; і вийдуть ті, що чинили добро, у воскресення житні, а ті, що чинили зло, у воскресення суда“ (Іко грядѣтѣ часъ, ко́нже вси євѣїи ко гробѣхъ ѡсѣлѣтѣ глáсѣ Сына Бжїа, ѝ ѡзвѣдѣтѣ сотѡврѣшїи благаа, єз воскресєніє жикотá: á сотѡврѣшїи злаа, єз воскресєніє сдá. Іоан. 5, 28, 29). То значить, воскресення мертвих буде полягати на тому, що душі померших людей злучаться з їх тілами похованими; станеться це воскресення по повелінню („по гласу“) Сина Божого; воскреснуть не тільки добрі, але й злі; виходить, що воскресення буде власне загальним. Коли надійде це воскресення мертвих, Господь Ісус Христос вияснив це в другій бесіді до учнів, що відбулась на горі Єлеонській, словами: „Як же прийде Син Чоловічеський у славі Своїй, і всі святі Ангели з Ним, тоді сяде на престолі слави Своїї: і зберуться перед Ним усі народи“ (Єгда же прїидѣтѣ Снъ члвчєскїи єз славою Своею, ѝ вси свѣтїи Ангѣли єз Нимъ: тогда сѣдѣтѣ на престолѣ славы Своея, ѝ соберѡтсє предъ Нимъ вси азѣцы. Матф. 25, 31, 32). З цих слів Христових виникає, що воскресення мертвих наступить під час другого приходу Христа; а потім надійде страшний загальний суд.

Таким чином, вірувати, що буде воскресення мертвих, навчив нас Сам Господь Ісус Христос.

4. Для чого особливо потрібне воскресення мертвих.

Авраам, в притчі Господній, так відповів богачеві, що знаходився в муках: „Сину! згадай, що ти прийняв добре своє за життя свого, а Лазар так само лихе; тепер він тут тішиться, а ти муку терпиш“ (Чáдо, помани такѡ копїлáлѣ єсї благаа єз жикотѣ твоємъ, ѝ Лазарь такожде слáа: нынѣ же здѣ ѡтѣшáетсє, ты же стрáждєши. Лук. 16, 25). В життю, дійсно, можна часто бачити, що люди грішні доживають спокійно до смерті, а праведні багачько терплять;



навіть Апостолам Ісус Христос обіцяв на землі тільки страждання і переслідування: „От Я посилаю вас, — говорив Він їм, — як овець проміж вовків... і будуть вас ненавидіти всі за ім'я Моє“ (СѢ ІЗЪ ПОСИЛАЮ КАСЪ ІАКО ОВЦЫ ПОСРЕДѢ ВОВКОВЪ... И БУДЕТЕ НЕНАВИДИМЫ КЪМЪМЪ ИМЕНЕ МОЕГѠ РАДИ. Матф. 10, 16, 22). Правда ж Божа така: Господь, справедливий Суддя, не залишить без нагороди праведників і спитає відповіді з беззаконних за беззаконня їх. Таким чином, воскресення померших необхідно, щоб Господь виявив всім людям Своє правосуддя.

5. Молитва за померших не безплідна для них.

Як Син Божий буде судити на загальному суді, про це оповів Він в бесіді Своїй на горі Єлеонській, про що згадано було вище; суд цей зветься **страшним** судом, і цілком справедливо, бо на ньому буде остаточно вирішена доля кожної людини. А проте, немає чоловіка, щоб жив і не согрішив; до того ж, смерть багатьох людей захоплює тоді, коли вони що тільки увірували, почали своє каяття і не встигли в своїх вчинках виявити цієї віри і каяття. Однак, Господь не залишає людей без надії і в разі несподіваної смерті. В притчі про заплату робітникам виноградника Господь Ісус Христос відкрив, як велике милосердя Боже до людей: робітник, що працював в виноградникові Божому тільки одну годину, отримав повну заплату. „Хіба Я не маю влади в своєму робити, що хочу“, — говорить господар виноградника другим робітникам, що було почали нарікати на нього на це милосердя.

Православна Церква навчає особливо молити милосердного Бога за таких людей і творити, від лица їх, милостиню і приношення; цими милостинями и приношеннями ніби докінчують ті добрі вчинки, котрих померші не встигли доконати при житті в наслідок наглої своєї смерті. Молитва за померших в Церкві Христовій лучилась від стародавніх часів з приношеннями за них на літургії, так справуються ці поминки померших в Православній Церкві і по цей час.

Дванадцятий член.

Чекаю... „і життя budouчого віку“, Чію... **И** життя будучого віку, себ-то маю міцну надію, що після воскресення мертвих, буде друге життя — „прийдешнього віку“-

1. Що відомо про прийдешнє життя.

Теперешнє життя людей і всього видимого світа зветься іноді „теперішнім віком“, себ-то „течією життя“, як ми її бачимо тепер. Яке буде життя по воскресенні мертвих, це

нам не дано знати. Святий Апостол Іоан Богослов так сказав про це прийдешнє життя: „Ще не відкрито, чим будемо“ (И НЕ ОУГІАВІСА, ЧТО БУДЕТЬ. 1 Іоан. 3. 2).

Оце те, що відкрито людям в Слові Божому про прийдешнє життя. Сам Ісус Христос сказав, що коли Він другий раз прийде на землю „сонце затмиться, і місяць не дасть свого світла, і зорі спадуть з неба, і сили небесні порушаться“ (СОЛНЦЕ ПОМЕРКНЕТЪ, И ЛУНА НЕ ДАСТЬ СВѢТА СВОЕГѠ, И СВѢЗДЫ СПАДУТЬ СЪ НЕБѢ, И СИЛЫ НЕБЕСНЫЯ ПОДКІГНУТЬСЯ. Матф.. 24, 29); то значить, весь цей видимий світ зміниться і переіначиться; це й буде, як звичайно звать — „кінець світа“ цього. Далі, про людей Господь Ісус Христос сказав, що вони, після загального воскресення, „не женяться, ні заміж не виходять; а живуть як Ангели Божі на небі“ (НИ ЖЕНАТЪСЯ, НИ ПОСАГАЮТЬСЯ, НО ІАКѠ АНГІЛІИ БЖІИ НА НЕБІИ СУТЬ. Матф. 22, 30). Значить, вся тілесна природа людська буде також інша, себ-то не буде вона потребувати чогось тілесного. Нарешті, життя всіх людей після загального страшного суда піде незмінно по двох шляхах: „І підуть ці, сказав Христос про грішників, на муку вічну, а праведники на життя вічне“ (И ИДУТЬ СІИ КЪ МУКѢ ВѢЧНУЮ: ПРАВЕДНИЦЫ ЖЕ КЪ ЖИВОТѢ ВѢЧНОМУ. Матф. 25, 46). Доля грішників і доля праведників досить яскраво змальована в притчі Христовій про багача й Лазаря; багач, що необачно прожив своє життя, дістався в огонь на муки, а Лазарь за своє безвинне терпіння блаженствує з Авраамом; на просьбу багача, полегчити його страждання, Авраам відповів: „Між нами й вами велика пропасть учинена, щоб ті, котрі хотять перейти звідсіля до вас, не могли, а ні звідтіля до нас не переходили“. (И НАДЪ ВЪМЪМЪ СІИМИ МЕЖАДЪ НАМИ И ВАМИ ПРОПАСТЬ ВЕЛИКА ОУТВЕРДИСА, ІАКО ДА ХОТАЩІИ ПРІЙТИ ШІЮДА КЪ ВАМЪ, НЕ ВОЗМОГУТЬ НИ ІЖЕ ШТЮДА КЪ НАМЪ ПРІХОДАТЬ. Лук. 16, 26).

2. На чому буде полягати блаженство праведників і муки грішників.

На чому будуть полягати муки грішників і блаженство праведників, можна пояснити почасти так. Злий дух, диявол, був спочатку одним з найвищих ангелів перед Бо-



гом; коли він возгордився, Господь позбавив його Своєї любови, віддалив від Себе, скинув з неба як його, так і інших духів, що відпали. В цьому віддалені від любови Божої, в злобі на Нього і на самих себе, полягає головна мука злих духів, такою самою буде й мука злих людей грішників.

Блаженство праведних, навпаки, буде полягати власне на тому, що Господь виявить їм любов Свою „Тоді праведники засяють, як сонце, в царстві Отця їх“. (Тогда праведники просветятся как солнце в царствии Отца их. Матф. 13, 43), — по слову Господа.

В нагорній бесіді Ісус Христос навчає, що людському благочестію буде відповідати і нагорода Божа в царстві небесному: ті, що плачуть з приводу своїх гріхів, отримують утешення; ті що шукають правди, знайдуть її; чисті серцем узрять Бога.

Таким чином, в наслідок суда Божого, кожний чоловік отримає після своєї смерті або блаженство, або муки, і від самої людини залежить, до чого стремити: до вічної погібелі, чи до вічного блаженства.

3. Виславлення праведників до страшного суда.

На запитання Апостола Петра: „Що ж нам буде?“ (Матф 19, 27), Ісус Христос відповів: „Істинно кажу вам: ви, що пішли за Мною, — в новій житні як сяде Син чоловічеський на престолі слави Своєї, сядете також на дванадцяти престолах, судити дванадцять колін Ізраїльських“. (Что увидите будете нами: Иисус же рече имъ: аминъ глаголю вамъ, какъ бышедшии по мнѣ въ пакыитїи, егда сядетъ синъ чловеческий на престоли славы своеа сядете и вы на двюнадесятъ престолѣхъ, едаще обѣманадесате колѣнома израилевома. Матф. 19, 28). Під час страждань на хресті Христос говорить розбійникові, що покаюся: „Істинно кажу тобі: сьогодні зо Мною будеш в раю“ (Аминъ глаголю тебе, днесь со мною будеши въ рай: Лук. 23, 43). З цих слів Господа Ісуса Христа виразно виникає, що в волі Божій лежить прославити праведників ще до часу страшного суда, і то до такої високої

міри, що розбійника впроваджують до раю з хреста за його каяття, а Апостолів-людей Христос сподобив престолів щоб судити з Ним цілий світ.

4. Сила молитви праведників перед Богом і любов їх до братів.

Господь наш Ісус Христос говорить про ангелів-хранителів: вочи „на небесах по всяк час бачать лице Отця Мого Небесного“ (на небухъ бынѣ быдатъ лице Отца Мого Небснго. Матф. 18, 10). Ви, други Мої, — говорить Христос на Тайній вечері Апостолам, — чого ви ні попросите у Отця в ім'я Моє, дасть вам“ (Егоже аще прѣсите ѿ Отца во имя Моє, дасть вамъ. Іоан. 15, 14, 16). Значить, святі праведники, подібно до ангелів Божих, стоять перед Богом.

До якої міри велика любов праведників до братів своїх, навчають нас Пророк Мойсей і Апостол Павел. Пророк Мойсей так молився за народ єрейський: „О, Господи, народ цей учинив великий гріх... пробач їм гріх їх. А як що ні, то згладь мене з книги Твоєї, до котрої Ти вписав“ (Гди: согрѣшиха людїе сїи грѣхъ великій... ѿстави имъ грѣхъ ихъ: аще же ни, и згладь мѧ и зъ книги твоєа, въ нюже вписалъ єси. Ісх. 32, 31, 32). „Я бажав би, щоб мене самого відлучили від Христа за братів моїх, рідних мені по плоті“ (Молиахъ быхъа бо самъ азъ ѿлучити быти ѿ Христа по братїи моїи, сродницѣхъ моїхъ по плѣти. Римл. 9, 3). Ось яку велику жертву б, в готовий принести Святий Апостол Павел для спасіння побратимів своїх.

Яко „други Божі“, праведники, безумовно, не будуть умоляти Бога виправдати неправду; але любов їх до побратимів і скрайня милость до них спонукають праведників до одного: молитви милосердного Бога про ласку для грішників, що каються. І ми, православні християне, віруємо, що Господь Ісус Христос вислухає цю молитву нашу, котру приносимо Йому через улюблених Ним другів Його: „Чого ви ні попросите у Отця в ім'я Моє, дасть вам“. (Егоже аще прѣсите ѿ Отца въ имя Моє, дасть вамъ. Іоан. 15, 16), сказав Христос. Таким чином, святі Божі люди, з любови

свої до побратимів, не тільки завше готові стати перед Богом за людей, але й молитви їх, яко „другів Своїх“, Господь вислухає завше.

Кінцеве слово „АМІНЬ“.

Символ Віри закінчується подібно до багатьох молитов, словом „амінь“. Слово „амінь“ має два значіння: „дійсно так“ і „нехай буде так“. Значить, цим словом, „амінь“, істинний християнин стверджує свою віру в Бога — Святу Тройцю, в Його Святу Церкву з установами, які Він надав їй, і молить Бога правосудного про воскресення і життя вічне, в світлі Лиця Божого.

Частина друга: про надію.

Розуміння про християнську надію, її предмет і підстава. Спосіб до набуття збавленої надії.

Християнська надія є заспокоїння серця нашого в Божі тою певністю, що він безустанно клопочеться про наше спасіння і дарує нам обіцяне блаженство.

Відси видно, що головним предметом християнської надії є **прийдешнє блаженнє життє**. Однак, і блага теперішнього життє, як, напр., здоровлє, матеріальний добробут, мир з ближніми і т. і., також можуть бути предметом християнської надії, оскільки ці блага не тільки не перешкоджують, але, навпаки, сприяють осягненню головної цілі християнина — прийдешнього блаженного життє. Церква молиться за достаток овочів земних, за спокій всього світа, за вибавлення від голоду, землетрусу, нашествія іноплеменників і т. д.

Способами здобуття збавленої надії є: молитва і наука Господа Ісуса Христа.

Про молитву.

1. Розуміння про молитву.

Проживаючи в товаристві других, до себе подібних, чоловік не може не відчувати потреби перебування з ними, не може не ділитись з оточенням своїми думками, почуттями, бажаннями і т. і. Особливо часто й охоче чоловік перебуває з людьми близькими до нього, дорогими, з котрими вяже його щира любов, з боку котрих він бачить жичливе до себе відношення, котрі переймаються його потребами, інтересами й готові бувають допомогти, підтримати.

Християнин в Божі бачить любячого, вседоброго і премудрого Отця, до Котрого він живить почуття побожної прихильности, любови і схилення перед Його досконалостями, й не може не виявляти цього почуття в бесіді з Богом. Але крім того, християнин бачить в Божі всесильного Владика, від Котрого залежить його власна доля, Котрий може допомогти йому в його потребах, вибавити від лихої години і страждання, яко істота слаба і обмежена, християнин не може не звертатись за поміччю до вседоброго і всесильного Бога. Нарешті, не може він не дякувати Богові за отримані від Нього добродійства.



Таке виявлення нашого почуття, бажань, настроїв, така бесіда нашої душі з Богом, коли ми або восхваляємо Бога за Його досконалості, або прссимо у Бога чогось, або ж дякуємо Йому за отриманні ласки і добродійства, — зветься молитвою. Коротше: молитва є підношення розуму й серця до Бога, що виявляється в псобожному слові чоловіка до Бога.

Відси молитви згідно зо своїм змістом можуть бути хвалебні, просительні і дякченні.

2. Молитва, яко засіб до зміцнення збавенної надії.

Господь Ісус Христос в прощальній бесіді з учнями говорив: **І чоґо б ви не попросили у Отця в ім'я Моє, те сотворю, щоб Отець прославився в Сині (І Єґже ліше чтò просите ꙗк Оцѣ ко імѧ Моє, то сотворю: да прославитсѧ Оцѣ звъ Синѣ Іоан. 14, 13).**

Відси бачимо, що християнин мусить молитись з надією отримати те, чоґо бажає і, значить, молитва є засобом до зміцнення християнської надії.

3. Молитва внутрішня і зовнішня.

Можна молитись тільки в душі, розумом і серцем, без вимовлення на голос слів молитви. Так молився, наприклад, Мойсей перед переходом через Червоне море (Ісх. 14, 25). Така внутрішня молитва зветься духовною, умною або серцевою.

Навпаки, молитва, що виявляється словами і іншими зовнішніми знаками, зветься устною себто зовнішньою.

Сама лише зовнішня молитва без внутрішньої, коли чоловік тільки механічно виголошує слова молитви, і не бере участі в молитві розумом і серцем, не тільки не вистарчає для отримання ласки від Бога, але, навпаки, стає для Нього образливою, як про це говорить Господь через Пророка Ісаію: **Люди ці наближаються до Мене устами своїми, і шанують Мене язиком, а серце їх далеко від Мене; та марно шанують Мене“ (Пнеближаютьсѧ Днѣмъ людѣ снѣ оустѣи своїми, оустнѣми чтѣтъ Мѧ: сердце же ѡнѣхъ далече ѡтстоѣтъ ѡ Менѣ. Всеѣ же чтѣтъ Мѧ. Мф. 15, 8-9).**

Сама лише внутрішня молитва без зовнішньої може бути приємною Богові. Одначе, тому що чоловік складається з душі і тіла, ми мусимо, як говорить Апостол, вихваляти

Бога в тілах наших і в душах наших, котрі суть Божі **(Прославитѣ оубо Бѣга къ тѣлесѣмъ вашиимъ, ѡи къ душѣмъ вашиимъ, ꙗже суть Бѣґіѧ. 1 Кор. 6, 20).**

Сам Христос, що був духовним до найвищого стопня, молитву Свою до Отця Небесного виявляв і словами і побожними рухами тіла, напр., піднесенням очей в гсру, схиленням колін і лица до землі. Він же сказав: **„Від повности серця уста промовляють ꙗк избѣитка бо сердца оуста глаголютъ. Мф. 12, 34),** вказуючи цим на те, що глибокі рухи душі вимагають відповідного виразу

Про молитву Господню.

Загально християнською молитвою і зразком для всіх молитов є молитва Господня, котрої Господь Ісус Христос навчив Апостолів, і котру Апостоли передали всім віруючим. Читається вона так:

Отче наш, що еси на небесах!

- 1) Нехай святиться ім'я Твоє;
- 2) Нехай прийде царство Твоє;
- 3) Нехай буде воля Твоя, як на небі, так і на землі;
- 4) Хліб наш насущний дай нам сьогодні;
- 5) І прости нам провини наші, як і ми прощаємо винуватцям нашим;
- 6) І не введи нас у спокусу,
- 7) Але визволи нас від лукавого.

Бо Твоє єсть царство, ѡи сила ѡи слава на віки вічні. Амінь.

Отче нашъ, ѡже єси на небесѣхъ!

- а. Да святѣтсѧ імѧ Твоє;
 - б. Да прѣидетъ царствѣе Твоє;
 - в. Да будѣтъ воля Твоѧ, ꙗкѡ на небесѣхъ ѡи на землѣ;
 - г. Хлѣбъ нашъ насущный даждь намъ днѣсь.
 - д. ѡи ѡстави намъ долги наша, ꙗкѡже ѡи мы ѡставаляемъ должникомъ нашимъ;
 - е. ѡи не введи насъ во искушенїе;
 - ж. Но избави насъ ѡи лукаваго.
- ꙗкѡ Твоє єсть царство ѡи сила ѡи слава во вѣки. Імѣнь. (Мф. 6, 9—13).**

Молитву Господню, щоб краще її зрозуміти, ділимо на призивання, сім прошень і славословіє.

Призивання молитви Господньої.

В призиванні ми зємо Бога нашим Отцем. Бог є Отцем людськості вже тому, що Він — Творець чоловіка. Але ми, християне, маємо особливе право називати Бога своїм Отцем, будучи дітьми Божими по благодаті відродження або усиновлення, що подається нам в Таїнстві Хрещення.

З християнського братолюбства, християнин мусить молитись не тільки за себе, але й за других, тому й мусить звертатись до Бога з словами: **Отче наш, а не Отче мій**, хоч би й молився сам.

Виразом що єси на небесах молитва Господня має на увазі одвернути наші думки під час молитви від всього земного, суєтного і скерувати до вишнього, до Бога.

Прошення молитви Господньої.

I. Перше прошення.

В першому прошенні ми просимо, щоб було святе ім'я Боже.

Ім'я Боже, безумовно, є святим, само в собі, як про це говорить слово Боже: **Свято ім'я Його**, сказала Пресвята Діва Марія в відповідь на привітання праведної Єлисавети (Лк. 1, 49).

Не зважаючи на це, можна і повинно просити, щоб ім'я Боже святилось і через нас. А воно може вихвалитись через нас годі, 1) коли ми маючи в серці і думках ім'я Боже, так живемо, як вимагає Його святість, коли, значить, самими вчинками виявляємо, що ми шануємо цю святість імени Божого і стараємось з честю носити високе звання християнина; 2) коли інші, що бачуть наше добре життя, вихваляють нашого Бога.

Християне своїм побожним життям можуть примусити і чужовіrcів ставитись з пошаною до своєї християнської віри і цим самим виславляти ім'я Боже.

Так нехай світить світ ваш перед людьми, щоб вони бачили добрі діла ваші й прославляли Отця вашого Небесного (Такво да просвѣтитѣся свѣтъмъ ка́шъ предъ челоуѣки, такво да видѣтъ ка́ша дѣла дѣла, и прослава́тъ О́ца ва́шего, **Иже на небѣхъ** говорить Спаситель Мф. 5, 16).

II. Друге прошення.

В другому прошенні ми просимо про прихід царства Божого.

Під царством Божим ми розуміємо тут, перш за все, благодатне Його царство, котре, як говорить Апостол, є **правда і спокій і радість у Святому Духові (правда і миръ и радость во Дѣѣ Свѣтѣ**. Римл. 14, 17).

Господь Ісус Христос прирівнює царство Боже до закваски, котру жінка положила до тіста, і котра ступнево вскисає ціле тісто. Цим Христос хоче сказати, що Його наука, котру чоловік приймає, ступнево перетворює його розум, серце і волю, ступнево підносить і морально досконалить чоловіка. Тому завше серед віруючих знаходяться люди різного духовного ступеня, різного морального стану: одні в моральному відношенні стоять вище, інші нижче, для одних царство Боже не надійшло ще в повній своїй силі, для інших і зовсім не надійшло, завдяки їх грішности. (Римл. 6, 12).

Значить, християнин, коли просить, щоб настало благодатне царство, може мати на увазі, по-перше, своїх одновірців, християн і просити, щоб до всіх нас наблизилось це царство в повній силі, щоб в наших душах запанував цілковито дух Христової науки і зміцнив нас в богоугодному і святому житті, в **праведности, мирові і радості в Святому Духові**; по-друге, можна мати на увазі й тих, до кого це царство Боже зовсім ще не надійшло, напр., до невіруючих, або до тих, котрі тільки звать себе християнами, а живуть яко погане.

III. Третє прошення.

В третьому прошенні молитви Господньої ми просимо про те, щоб все, що ми робимо, і що з нами трапляється, робилось не так, як ми самі цього бажали б, а як угодно Богові. Цього слід просити тому, що дуже часто ми погрішаємо в своїх бажаннях, і бажано іноді того, що може принести для нас не користь, а шкоду. А що Бог, без сумніву, без порівнання краще нас знає, що для нас є корисним, і що по Своїй любові до нас і добрості Він бажає для нас тільки доброго, то ми зробимо найбільш розсудливо, як що сповнення наших бажань віддамо на ласку Божу.

До слів нехай буде воля Твоя Господь Ісус Христос додає: як на небі, так і на землі, щоб вказати нам приклад неухильного і постійного сповнення волі Божої на небі ангелами і святими.

IV. Четверте прошення.

В ньому ми просимо, щоб Господь дарував нам хліб, необхідний для нашого існування на сьогоднішній день.

Згідно з навчанням Ісуса Христа, ми мусимо просити тільки **насушеного** хліба, себ-то дійсно необхідного для існування, так само як необхідної одежі і помешкання; а щопонад це, що служить для задоволення не стільки насущних потреб, скільки для приємностей, те віддати на ласку Богу, і, як що отримаємо, дякувати Богові; як що ж не отримаємо, то не клопотатись, особливо ж не задростити іншим, як що вони отримають більше, і не нарікати за це на Бога.

Зрештою, і необхідного ми можемо просити тільки на сьогоднішній день, і не повинні клопотатись про прийдешнє, покладаючи надію на Бога.

Так не журіться, говорить Спаситель, про завтра, бо завтра само про своє журитиметься. Доволі кожному дневі свого лиха. Адже ж Отець ваш Небесний знає, що всього того вам треба (Не пачытєса оубо на на оутрїи, оутрєнїи ко собою пачєтєса: довбєтє днєи слобѣ [попечєнїи] єгѡ: вєстє бо Оцъ кѡшъ нєнїи, гѡкѡ трєбєтєє сїхъ всѣхъ Мф. 6, 31, 32).

Тому, що чоловік складається не з тіла тільки, але й душі, котра є важнішою від тіла, то коли просимо їжі для тіла, ми мусимо просити їжі також і для душі.

Їжею для душі мсже служити слово Боже, а також Тіло і Кров Христові.

Не самим тільки хлібом житиме чоловік, а всяким словом, що виходить з уст Божих (Не ѡ хлѣбѣ єдинємъ живєс бдєтєс чєловѣкѡ, но ѡ бгѡкомъ глагѡлѣ иєхѡдѡщємъ и зє оутєтѡ Бжїи хъ), говорить Спаситель (Мф. 4, 4).

Тіло бо Моє справді єсть їжа, і Кров Моя справді єсть пиття? (Плѡть бо Моѡ иєстиннѡ єстє брѡшно, и врѡкѡ Моѡ иєстиннѡ єстє пїєво), говорить також Він (Іоан. 6, 55).

V. П'яте прошення.

В п'ятому прошенні ми просимо Отця Небесного про пробачення наших провин, себ-то гріхів, виявляючи з свого боку готовність прощати своїм винуватцям.

Під словом провинна (довг) в широкому понятті треба розуміти той або інший наш обов'язок, доки ми його не сповнили: хто позичив у когось гроші є винуватцем, поки не запла-

тити позиченої суми; хто обіцяв своєму знайомому віддати його — є перед ним винуватцем, поки не сповнить цієї обіцянки.

І в відношенню до Бога ми маємо обов'язки: ми обов'язані виповнити Його волю, Його заповіді. Як що тої або іншої заповіді християнин не виповняє, або ж, мало тсго, чинить наперекір їй, то це й буде невиповнений довг в відношенню до Бога, або гріх. Таким чином, грішник — довжник перед Богом.

Одночасно нашими довжниками є ті з наших ближніх, що не виповнюють своїх обов'язків в відношенню до нас, напр., не по заслугі ображаючи нас, обмовляючи, обдуряючи нас і т. п.

Однак, як що ми самі звертаємось до Бога і просимо пробачення наших гріхів, але не бажаємо прощати нашим винуватцям, то цим самим ми віддаємо від себе добрість і милосердя Боже, і тому не можемо отримати пробачення наших власних гріхів.

Бо коли ви, говорить Спаситель, прощатимете людям провини їх, то простить і вам Отець ваш Небесний; а коли не прощатимете людям їх провин, то й Отець ваш Небесний не одпустить вам провин ваших (їще бо ѡпѡщѡтє чєловѣкомъ согрѣшєнїѡ и хъ, ѡпѡщитє и вѡмъ Оцъ кѡшъ нєнїи, їще ли не ѡтпѡщѡтє чєловѣкомъ согрѣшєнїѡ и хъ, ни Оцъ кѡшъ ѡпѡщитє вѡмъ согрѣшєнїѡ вѡшн хъ. Мф. 6, 14—15).

Відси ми бачимо, що, хто молиться за пробачення своїх гріхів, не повинен мати в душі всрожнечі і злсби проти ближніх, але по можливості з усіма мусить жити в мирі і згоді.

Тим-то, коли принесеш дар свій до олтаря, говорить Христос, і тут згадаєш, що брат твій що-небудь має проти тебе, зостав тут дар свій перед олтарем, і піди, помирись перше з братом своїм, і тоді прийді й принось дар свій (їще оубо принєєши даръ твѡи ко олтарю, и тѡ помѡнїши, гѡкѡ брѡтѡ твѡи имѡтє нѣчєтѡ на тѡ, ѡстѡви тѡ даръ твѡи прѣдъ олтарємъ, и шѣдъ прѣждє смирїєса єз брѡтомъ твѡимъ, и тогдѡ прїшѣдъ принєєи даръ твѡи. Мф. 5, 23—24).

Христос вимагає, ранш ніж принести жертву Богові, помирись з ближнім, і ми мусимо зробити для цього все, що тільки від нас залежить. Але як би цей наш ближній

знаходився далеко, або не побажав би помиритись з нами, тоді досить помиритись з ним в душі.

Як що можливо з вашого боку, будьте в згоді з усіма людьми, (якщо козможно, якже ш вкльз, го вкбми чловбкн мнрз нмбннн), говорить Апостол (Рим. 12, 18).

VI. Шосте прошення.

В шостому прошенні ми просимо, щоб Господь не допустив нас до спокус.

Спокусою звемо такий збіг обставин в нашому житті, коли є близькою небезпека втратити віру, або впасти в інший тяжкий гріх. Голодному чоловікові трудно устояти перед спокусою украсти чуже для заспокоїння свого голоду, — це спокуса від власного тіла. Приклад інших людей, що улаштували собі чудову кар'єру через низьке похлібство, підкупство і інші антиморальні засоби; докори близьких, домочадців в неувазі до їх потреб, в небажанні потурбуватись про них, в зайвій дріб'язковості і т. д. — все це може статись великою спокусою і попровадити до того, що й стійка в моральному відношенні людина, за прикладом інших, буде готова поступитись своїми переконаннями і рішитись на якийсь нечесний, морально не відповідний вчинок для урядження свого життєвого добробуту. Це спокуса з боку мира, себ-то інших людей. Нарешті, з Божого допущення, диявол може викликати в нашій душі нечисті думки, недобрі, духовні почуття і бажання.

Боротьба зо спокусою необхідна для зміцнення нашої волі до добра; тому спокуса необхідна й корисна для нас. От чому, звертаючись до Бога з молитвою про недопущення нас до спокуси, ми мусимо просити про вибавлення від спокуси непосильної і потім про те, що Господь, допускаючи спокусу, дарував би нам і Свою допомогу для боротьби з нею і не допустив би нас до падіння гріховного.

VII. Сьоме прошення.

В сьомому прошенні ми просимо про вибавлення від лукавого, себ-то, про вибавлення взагалі від всякого зла, яке може спіткати нас на світі, котрий від часу першого гріха весь у злі лежить, як говорить Апостол Іоан. (5, 19); особливо ж від зла гріховного і від лукавих внушень і наговорів духа злоби — диявола.

Виславлення молитви Господньої.

До молитви Господньої додається виславлення: **Бо Твоє єсть царство і сила і слава во віки, амінь.**

Це необхідно, по-перше, для того, щоб ми, коли про-

симо у Бога ласки, одночасно віддавали Йому справедливую пошану; по-друге, щоб цим самим зміцнювалась наша надія на сповнення наших прошень. В істоті: згадка про те, що Богові належить царство і сила, цілком зрозуміло викликає думку, що Бог може сповнити наші прошення; згадка ж про славу ще більш зміцнює цю нашу надію, бо дарування нам того, чого ми просимо, відноситься власне до Його слави.

Додання до молитви Господньої слова амінь, котре означає: **істинно так, або хай буде**, вказує, що молитва виголошується з вірою і без жадного сумніву, як навчає Апостол Іаков (1, 6).

Наука про блаженства.

Що ви зовете Мене: Господи, Господи, а не робите того, що Я кажу? — (Чтò Мл зовнть, Гдн, Гдн, н не творнтть, нже глаблю), докоряє Господь Ісус Христос лицемірних Своїх послідувателів (Лк. 6, 46).

Він також говорить: **Не всякий, хто каже Мені: Господи! Господи! увійде у Царство Небесне, а той, хто чинить волю Отця Мого, що на небесах** (Не вкльз глаблай Мн: Гдн, Гдн, кнндтть вк Црствіє Нбное: но творай комо Оца Моєго нже єсть на нбсбх. Мф. 7, 21).

Зрозуміло відси, що для досягнення спасіння — головної мети християнина не досить одної молитви; необхідно крім того виявити власний подвиг, жити по вірі, творити добрі діла, котрі зміцнюють надію на спасіння.

Руководством до такого подвигу, до добродійного християнського життя, можуть бути речення Господа Ісуса Христа про блаженства.

Цих речень або заповідей девять:

1. Блаженні вбогії духом, бо їх єсть Царство Небеснеє.
2. Блаженні тії, що плачуть, бо вони втішаться.
3. Блаженні тихії, бо вони осягнуть землю.
4. Блаженні голодні й жадні на правду, бо вони наситяться.
5. Блаженні милостивії, бо вони помилувані будуть.
6. Блаженні чистії серцем, бо вони Бога узрять.
7. Блаженні миротворці, бо вони синами Божими назвуться.
8. Блаженні гонимії за правду, бо їх єсть Царство Небеснеє.

9. Блаженні ви, коли вас ганьбуватимуть і гнать, та розпукатимуть про вас усяку лиху славу неправдыву Мене ради.

Радуйтеся і веселіться: бо велика вам нагорода на Небесах.

а. Блаженні нищії д'Ухомъ, іакъ т'б'хъ єсть царство н'бное.

б. Блаженні плачущії, іакъ т'и оут'шат'са.

в. Блаженні кротции: іакъ т'и наслед'д'атъ з'емлю.

д. Блаженні алчущії і жад'ущії правды: іакъ т'и насыт'ат'са.

е. Блаженні милостивії: іакъ т'и помиловани єв'д'ат'з.

с. Блаженні чистії с'рдцемъ: іакъ т'и Б'га о'зрат'з.

з. Блаженні миротворци: іакъ т'и сынок' Бж'и наре-к'от'са.

и. Блаженні и'згнани правды ради: іакъ т'б'хъ єсть царство н'бное.

ф. Блаженні єст'є, єгда поно'с'ат'з камъ, і и'жден'от'з і рек'от'з какъ солъ глаголъ, на к'д' лж'ше Мене ради. Радуйтеся і веселіться: іакъ мзда к'ша многа на н'б'с'хъ. (Мф. 5, 3—12).

Цо Свою науку Господь пропонував народ'ви, яко вказівки для досягнення блаженства. Але Сам тихий і покірний серцем, Він пропонував Свою науку, не наказуючи, а ублажаючи тих, хто вільно прийме і буде сповнювати Його заповіді. Тому в кожному реченні слід одріжняги, поперше, науку або заповідь, по-друге, ублаження або обітницю нагороди.

I. Перша заповідь блаженства

називає блаженними убогих духом.

Перша, початкова ступінь і необхідний варунок дальшого морального поліпшення і досконалення є свідомість своіх вад, своіх недосконалостей, або **убогість духовна**. Там, де немає цієї свідомости, не може бути і стрімління до поліпшення, а тим самим, і самого поліпшення. Доки чоловік почуває себе здоровим, він не буде звертатись по поміч до лікаря, не почне приймати ліків, поки не почувасмо голоду, ми не стремимо до їжі, до насичення.

Як вияснює Св. Іоан Злотоустий, убогість духовна є смиренномудріє.

Але невже й ті, що живуть на засаді заповідей Гос-

подніх, що вже досягли високого ступеня моральної досконалости, повинні і можуть бути убогими духом? Безумовно. Бо ж ми нічого свого не маємо, а маємо лише те, що дарує нам Бог; нічого доброго самі не можемо зробити, якщо не прийде нам з допомогою Сам Бог Своєю благодаттю. Але й крім того, ідеал християнина безмірно високий, а тому, як би високо християнин не стояв в моральному відношенні, все ж він буде знаходитись по дорозі до досягнення ідеалу але досягнути його він ніколи не може.

Ап. Павел говорить про себе, що він попрацював більше всіх Апостолів, але тут же додає; не я ж, а благодать Бога, що зо мною" (не азъ же, но блгодать Бж'а, іакъ со мною. 1 Кор. 15, 10).

Як убогість матеріальна не робить чоловіка убогим духом, так і навпаки, багатство не шкодить убогости духовній в тому випадкові, як що багатий вірно дивиться на своє багатство, а власне: як на щось тлінне, не довгочасне, що не зможе зступити собою благ духовних.

І що pomoже чоловікові, говорить Господь Ісус Христос, коли він цілий світ пригорне до себе, а душу свою занепасть? або який викуп дасть чоловік за душу свою? (К'д' бо полъза ч'лов'к'в, аще м'рз вс'є пр'обр'ат'єт'з, д'ш'у же свою ш'тцег'ит'з; и'ли ч'т'о д'ст'з ч'л'к'в'к'з и'зм'єн' за д'ш'у свою. Мф. 16, 26).

Як що християнин добровільно, ради Бога, бере на себе подвиг убогости матеріальної, то це може сприяти убогости духовній, як і взагалі моральному досконаленню людини.

Сам Христос сказав одному багатому юнакові: Коли хочеш бути звершеним, то йди, продай все добро своє та роздай убогим і матимеш скарб на набі, і приходи та іди за Мною" іще х'ощеши соверш'єнъ б'ити, и'ди, продаждь и'м'єн'є твоє і даждь нищ'имъ: і и'м'єти и'маши сокровище на н'б'н: і град'и к' сл'д'з Мені. Мф. 19, 21).

Убогим духом Господь обіцяє Царство Небесне, котре в цьому житті їм належить внутрішньо і початкуючо, через віру і надію; а в прийдешньому житті їх віра і надія отримають своє сповнення, і вони візьмуть участь в вічному блаженстві праведників.

II. Друга заповідь блаженства

обіцяє блаженство тим, що плачуть.

Під ім'ям плачу Господь розуміє туг плач і скруху серця, а також дійсні сльози з того приводу, що ми не досить слу-

жимо Господу, або навіть заслуговуємо на гнів Його нашими гріхами.

Смуток по Бозі нерозкаянне покаювання на спасіння робить (Печаль бо, іже по Бзѣ, покоаніе ко спсєніе годѣлокаѣтъ, говорить Апостол Павел (2 Кор. 7, 10).

Щоб смуток о гріхах не доходив до роспачу, Господь обіцяє всім, що плачуть, благодатну утіху, що полягає на пробаченні гріхів і в спокої сумління.

III. Третя заповідь блаженства

обіцяє тихим, що вони унаслідують землю.

Тихість є спокійний настрій духа, сполучений з обережністю, щоб нікого не дражнити і нічим не дратуватись. Особливо така обережність потрібна нам в тих випадках, коли виникає щось противне нашим бажанням; тоді ми особливо мусимо берегтись, щоб не нарікати не тільки на Бога, але й на людей і не улягати гнівові і злобі; так само ми не повинні вихвалитись в разі якоїсь вдачі і успіху, щоб не будити в інших заздрости і нежичливости в відношенню до себе.

Тихим Господь обіцяє, що вони осягнуть землю. Здавалось би, що тихість, незлосливість, старання не дражнити інших, а тому уступливість і поблажливість до них зовсім не можуть повести до того, що обіцяє Христос: скоріш можна боятись, що при уступливости страшиш і те, що маєш, а не побільшиш свого маєтку новими предбаченнями. Однак, історія перших християн дає приклад дослівного сповнення обітниці Спасителя; жменька тихих людей — християн серед великої кількості лютих ворогів — поганців і юдеїв не тільки не згинули, навпаки, християне, дійсно заволоділи землями поганців, коли ці самі поганці стали християнами, і коли тим самим, землі, що раніш були заселені поганцями, тепер перейшли в посідання християн.

Але нагороду, обіцяну тихим, можна розуміти і в іншому понятті: тихі отримують щасливу спадщину на землі живих, як висловлюється псалмопівець (Пс. 26, 13), себ-то блаженство в житті прийдешньому, вічному.

IV. Четверта заповідь блаженства

називає блаженними голодних і жадних правди.

Хоч під правдою можна розуміти всяку добродетель, котра бажана є для християнина, до котрої він мусить стремитись, як до їжі і пиття, але переважно тут треба розу-

міти ту правду, про котру говорить пр. Даниїл: „Приведеться правда вічна“ (Дан. 9, 24), себ-то виправдання і пробачення чоловіка Богом. Про цю правду Ап. Павел говорить, що вона „через віру в Ісуса Христа росповсюджується на всіх віруючих без різниці, бо всі согрешили і позбавлені слави Божої; оправдуються ж дармо по благодаті Його викупленням, що в Христі Ісусі, Котрого Бог предложив на вблагальну жертву через віру в Кров Його, щоб з'ясувати правду Свою одпущенням попере днів гріхів у довготерпінню Божому“ (Вѣрою Іисъ Хрїстокою ко всѣхъ ѿ на всѣхъ вѣрѣющнхъ: нѣсть бо рѣзницѣа, вси бо согрѣшиша, ѿ лишєни славы Бжїа, ѿправдаєми тѣне блгодѣтїю бгѡ, ѿзбавленїємъ, бже ѿ Хрїтѣ Іисѣ, бгоже предположи бгѡ ѿчищенїе вѣрою въ Крови бгѡ, въ гавленїе правды своєа, за ѿпущєнїе прѣжде какшихъ грѣхѡвъ. Римл. 3, 22-25).

Голодні жадні на правду — це ті, котрі люблять добро, але не покладаються на свої добрі діла, тільки визнають себе грішними і винними перед Богом і котрі прагнуть, як їжі й пиття, благодатного оправдання через Ісуса Христа.

Подібно до того як насичення тілесне приносить, поперше, кінець почуття голоду, по-друге, зміцнення тілесних сил, — насичення духовне означає: 1) внутрішнє заспокоїння помилуваного грішника, 2) набуття сили до чинення добра, що подається через виправдаючу благодать. Зрештою, цілковите насичення душі, створеної для насолоди безмірним благом, надійде в житті прийдешньому, вічному.

V. П'ята заповідь блаженства

обіцяє помилування тим, хто сам є милостивим до ближніх.

Справи милости можуть бути ріжноманітними, чому Св. Іоан Золотоустий і говорить про п'яту заповідь: „широка заповідь ця“ (На Мф. бесіда 15).

Можна одріжжати справи милости: тілесні і духовні.

Тілесні справи милости слідує: нагодувати голодного, напоїти, хто прагне, одягти того, хто не має одежі, відвідати хорого, щоб його потішити, допомогти видужати, або ж приготувати до християнської смерті, прийняти в дім странника, поховати помершого в злиднях і т. п.

Духовні діла милости: „навернути грішника з неправдивого шляху його“ (Іак. 5, 20), навчити істини і добра, хто їх не знає, попередити ближнього про небезпеку, що йому загрожує, або подати розсудливу раду, як звільнитись від нещастя, що спіткало; молитись за ближнього,

потішати смутного, не платити злом за зло і від серця вбачити кривди.

Не перечить заповіді про милостиве відношення до ближнього, коли по суду карають винного, маючи при цьому на меті поправу злочинця, або охорону його від нових лиходійств.

Помилування, обіцяне милостивим, полягає в збавленні їх від вічної осуди за гріхи на праведному суді Божому.

VI. Шоста заповідь блаженства

обіцяє чистим серцем, що вони **Бога узрят**.

Чистосердечність, або щирість, протилежність до хитрости й лукавства, полягає в тому, що чоловік в своїх словах і вчинках виявляє дійсно те, що відчуває в душі або серці і не дозволяє собі лицемірити. Однак в шостій заповіді блаженства під чистістю серця треба розуміти не саму лише цю щирість, не саму тільки відсутність хитрости і лукавства, а щось більш досконале. Людина зла, що дізнає в своєму серці ворожнечі і злоби до ближнього, теж може бути щирою, коли не ховає цього свого почуття в відношенню до ближнього. Однак, не можна сказати, щоб серце такої людини було чистим: воно забруджене порочними, злими чуттями. Чистість серця, про котру говорить заповідь, полягає на постійному, безустанному подвизі самостереження, в старанні не допустити в серце нічого нечистого, поганого, порочного при постійному пам'ятуванні про серцевидця Бога.

Чистим серцем обіцяно, що вони **узрят Бога**.

Очима побачити Бога не можна, а тому й чистий серцем не очима будуть бачити Його, а власне цим своїм чистим серцем. Подібне познається подібним: чоловік з шляхетною, чистою душею легко зрозуміє і оцінить якийсь шляхетний, високо-моральний вчинок другого; в той час як чоловік з низькою, лукавою душею не здібний зрозуміти безкористливості і шляхетності інших і завше буде готовий підозрівати в їх вчинках низькі корисні мотиви, більш для нього зрозумілі. Тому власне найдоскональша і найчистіша істота Божа повинна бути більш зрозумілою для людини з чистим серцем: в чистому серці яскравіше відбивається образ і подоба Божа ніж в серці порочному і лукавому, як і предмети, що відбиваються в воді, яскравіше відбиваються в воді чистій, а не забрудженій і мутній.

Але збагнути Бога серцем, або як говорить Святе Письмо, лицезріти Бога — в цьому міститься джерело прийдешнього блаженства. Тому обітниця шостої заповіді, що чисті серцем узрят Бога, є тим самим, що й обітниця прийдешнього блаженства.

VII. Сьома заповідь блаженства

обіцяє миротворцям, що вони назвуться **синами Божими**.

Бути миротворцем — це значить відноситись до всіх приязно і не давати поводу до незгоди; незгоду, що виникла, старатись по можливості припинити, навіть поступившись власними правами і зисками, як що це не перечить обов'язкові і нікому не приносить шкоди; старатись і інших, що ворогують, примиряти між собою, поскільки це є для нас можливим; а коли не маємо іншої можливості, то принаймні молитись Богові за примирення ворогуючих.

Миротворцям Господь обіцяє нагороду, що їх найменують синами Божими. Це тому, що в своїй діяльності миротворці наслідують Сина Божого, що прийшов на землю примирити согрішившого чоловіка з Богом. Благодатне ім'я синів Божих, без сумніву, припускає і гідну цього імени ступінь блаженства.

VIII. Восьма заповідь блаженства

вимагає від усіх, що прагнуть блаженства, щоб вони були готові перетерпіти **гонення за правду**.

Готовність терпіти гонення за правду цілком природно припускає: 1) **правдолюбство**, себ-то любов до правди, бо без такої любови не може бути бажання не тільки терпіти гонення, але й жадної неприємності за правду; 2) **постійність і твердість в добродійствах**; 3) **мужність і терпіння** в знесенні небезпек і нещастя, котрим улягають, в разі небажання здратити істину і добродійство.

Ніби в нагороду за те, чого позбавляють себе гонимі за правду тут на землі, Господь обіцяє їм Царство Небесне себ-то, блаженство в житті майбутньому, вічному.

IX. Девята заповідь блаженства

обіцяє велику **нагороду на небесах** тому, хто не тільки готовий з радістю взяти на себе зневаги, переслідування, нещастя, терпіння і саму смерть за ім'я Христове і істину православну віру, себ-то готовий нести мученицький подвиг, а дійсно несе цей подвиг, терпить утиск і переслідування за правду.

Частина третя: про любовь.

Про союз між вірою і любов'ю.

Віра говорить християнинові, що Бог є Отець, повний любови всіх людей; що Він цю Свою любов до людей виявив в тому, що для спасіння людскости віддав Свого Єдиного Сина на хресні страждання і смерть. За відповідь на таку любов Божу з боку чоловіка повинна бути любов його до Бога.

Віра знов говорить християнинові, що всі ми, люди, — діти одного Отця—Бога, себ-то браття один одному і тому обов'язані любити один одного. Мало цього. Як що між всіми взагалі людьми є поріднення по походженню, то між християнами є більш близьке поріднення, благодатне поріднення синівства Богові через віру в Ісуса Христа: всі ми викуплені одною кров'ю Христа Спасителя, — „усі бо ви одно в Христі Ісусі“ (Гал. 3, 28); тому християни мусять лучитись між собою більш тісно любов'ю, ніж з нехристиянами.

Таким чином, ділання і овод правдивої віри є любов до Бога і ближнього і відповідні до цієї любови добрі вчинки.

Ап. Павел навчас, що від часу, коли прийшов Христос, коли настав Новий Заповіт, втратило свою силу і не має значіння, обрізання, що вимагав закон Мойсея, ні необрізання, а має значіння тільки віра, котра виявляє себе в любові.

„В Христі Ісусі не має сили ні обрізання, ні необрізання, але віра, що ділає любов'ю“ (В Хрѣтѣ бо Іисѣ не ѡбрѣзаніе чѣдѣ мѡжетъ, ни необрѣзаніе, но вѣра любѡвію поспѣшествѡема. Гал. 5, 6).

Любовь настільки міцно звязана з вірою, що без любови і добрих вчинків віра є мертвою, і тому така віра не може привести і до вічного життя.

„Хто не любить брата, перебуває в смерті“, говорить Апостол Іоан Богослов (1 Іоан. 3, 14).

„Яка користь, браття мої, коли хто каже, що віру має, а учинків не має? Чи може ця віра спасти його?..

Яко бо тіло без духа мертве, так і віра без діл мертва“ (Кѡа польза, братіе моѡ, ѡще вѣрѡ глаголетъ кѣдѣ имѣти, а дѣла же не имать; сѡдѡ мѡжетъ вѣра спѣсти сѡдѡ; Іѡкоже бо тѣло без дѡха мертвѡ сѣтъ, такѡ и вѣра без дѣла мертвѡ сѣтъ. Іак. 2, 14, 26).

Але і навпаки, любов і добрі учинки без віри теж не можуть спасти чоловіка, тому що 1) неможливо, щоб невіруючий в Бога почав Його любити; 2) чоловік, природу котрого знівечив гріх, не може творити правдивих добрих учинків, як що не отримає через віру в Ісуса Христа благодатної допомоги для цього, бо аджеж віра іноді стає тяжким подвигом, що вимагає надзвичайних зусиль волі, боротьби з покусами, що тяжко перемогти і котрі тягнуть в керункові зла. В подібних випадках для подвигів добра потрібна надприродна благодатна допомога. А така допомога дається тільки через віру, котра й стає необхідною для богугодного добродійного життя.

„Без віри ж не можна угодити Богові, говорить Апостол Павло, вірувати, мусить бо, хто приходить до Бога, що Він єсть, і хто Його шукає, тих нагороджує“ (Бѣзъ вѣры же не козможно оугодити Бѣгѡ; вѣровати же подокаетъ приходящему кѡ Бѣгѡ, ѡкѡ сѣтъ, и взыскающимъ сѡдѡ мздокоздатель быкаетъ. Евр. 11, 6).

Старозаповітний закон Мойсея давав євреям широкі приписи, але не давав благодатної сили для виконання цих приписів, тому старозаповітний чоловік був в безпорядному положенні, бо не був в стані виконати всіх приписів закону, хоч і знав, що за порушення їх йому загрожує прокляття.

„Котрі ж од діл закону, ті під клятвою: писано бо: проклят, хто не встоїть у всьому написаному в книзі закону щоб робити те“ (Слѡицы бо ѡ дѣла законѡ сѣтъ, подѡ клятѡю сѣтъ, писано бо сѣтъ: проклатъ всѡкъ, иже не преѡдетъ ко всѣмъ писаннымъ кѡ книзѣ законнѣй, ѡкѡ творити ѡ. Гал. 3, 10).

Христос зняв с чоловіка це прокляття, що тяжило на ньому, викупивши його гріх, оголосивши відпущення гріхів, вимагаючи для цього від чоловіка, перш за все, віри в Себе.

Тому Апостол Павло навчас: „Ми бо духом од віри надії праведности ждемо“ (Мы бо дѡхомъ ѡ вѣры оупоканіѡ правды ждемъ. Гал. 5, 5).

В іншому місці він знов говорить: „Благодаттю ви



спасені через віру, і це не од вас, Божий дар; не від учинків, щоб ніхто не хвалився“ (Благодаттю бо єсте спасені чрез вѣрѣ: и сіє не шквасъ, Бжій даръ: не ш дѣлаъ, да никтоже похвалятса. Єф. 2, 8, 9).

Правдива любов натурально виявляється в добрих учинках і, як що їй не йдуть услід добрі учинки, то в такому разі вона не є правдивою любов'ю.

Господь Ісус Христос говорить: „Хто має заповіді Мої і держить їх, той любить Мене; а хто Мене любить, слово Моє держатиме“ (Имѣай заповѣди Моѣ и соблюдааи ихъ, той єсть любяи Мѣ... Ище кто любитъ Мѣ, слово Моє соблюдетъ. Іоан 14, 21—23).

Апостол Іоан Богослов пише: „Діточки мої не любімо словом ані язиком, а ділом і правдою“ (Не любимъ словомъ ниже азъкомъ, но дѣломъ и истиною. Іоан. 3, 18).

Він знов говорить: „Це є любов до Бога, щоб ми виконували заповіді Його“ (Сіа ко єсть любяи Бжїа, да заповѣди єго соблюдема. 1 Іоан. 5, 3).

Про закон Божий внутрішній і зовнішній.

Християнин має два засоби відрізнити добрі вчинки від злих: 1) закон Божий внутрішній, або свідоцтво совісти, і 2) закон Божий зовнішній, або заповіді.

Сумління є особливий внутрішній голос, котрий свідчить перед свідомістю чоловіка, що є добро і що зло, що чесне, справедливе, шляхетне, і що безчесне, несправедливе, ганебне: за добрі вчинки сумління нагороджує чоловіка внутрішнім миром і спокоєм душі; за лихі вчинки воно карає гризотою і терпінням, котре іноді буває надзвичай тяжке.

Про цей внутрішній закон, властивий душі всякої людини, Апостол Павло говорить: „Коли бо (погане), не маючи закону, по природі законне чинять, ці, закону не маючи, самі собі закон: вони показують, діло законне, написане в серцях їх, про що свідчить совість їх, і між тим думки їх, одна другу осуджують, або оправдують“ (єгда ко азъицы, не имѣше закона, єсте ствомъ закѣннаа творятъ, сїи закона не имѣше, сами себѣ єсть законъ: иже гаклаютъ дѣло законное написано въ сердцахъ своихъ, спослѣшествуютъ имъ совѣсти, и междѣ собою

помыслимъ ѡсѣждающимъ или ѡвѣщающимъ. Римл. 2, 14—15).

Однак, з огляду на те, що через зіпсованність людської природи внутрішній закон часто не є в стані примусити чоловіка чинити добро; з огляду на те, що сам цей закон не завжди давав і дає належні вказівки, ухвалюючи вчинки лихі, вважаючи, напр., помсту за кривди, поєдинки і т. і. похвальними і моральними вчинками, то необхідно було дати людям закон зовнішній, заповіді.

Апостол Павло говорить: „Що ж тоді закон? За для переступів додано його“ (Что єбо законъ; престѣплени ради приложиса. Гал. 3, 19), себ-то його дано ніби на поміч внутрішньому закону, що не був в силі скерувати чоловіка на шлях добра.

Цей зовнішній закон Божий дав Бог народові єврейському, під час мандрівки євреїв по пустині Аравійській, на горі Синаї через Мойсея. Головні і загальні заповіді цього закону слідує:

1. Я Господь Богъ твій; нехай не буде тобі інших богів, окрім Мене.
2. Не роби собі ідола, або чогось схожого до того, що на небі вгорі, або на землі долі, або в водах під землею, і не поклоняйся їм, і не служи їм.
3. Не згадуй імені Господа Бога твого надаремно.
4. Пам'ятай день суботній святкувати: шість днів працєю і роби в них усі діла свої, а день сьомий субота Господу Богу твоєму.
5. Шануй батька свого і матір свою, і добре тобі буде, і довго житимеш на землі
6. Не вбивай.
7. Не чини перелюбства.
8. Не вкрадь.
9. Не будь свідком неправдивим на ближнього свого.
10. Не жадай жони приятеля свого, не жадай дому ближнього свого, ні поля його, ні слуги його, ні служниці його, ні вола його, ні осла його, ні всякої скотини його, ні всього, що є в ближнього твого.

А. Ізъ єсма Гдѣ Бжѣ твоей: да не вѣдѣтъ тебѣ бози инїи, развѣ Мене.

Б. Не сотвори себѣ кумира и вѣкаго подобїа, єлика на небесї горѣ, и єлика на землї низѣ, и єлика въ водахъ подъ землєю: да не поклонїшиса имъ, ни послѣжиши имъ.

Г. Не прїемли имене Гдѣ Бжѣ твоего вѣе.

Д. Помни день суботній єже святити єго: шість днїи



дѣлай и сотвориши въ нѣхъ всѣ дѣла твоѣ: въ день же седмый, събѣюта Гдѣ Бгѣ твоѣмъ.

Б. Чти отца твоего и мать твою, да благо ти , и да долголѣтенъ будеша на земли.

В. Не убій.

З. Не прелюби сотвори.

И. Не укради

Ф. Не погубишествой на друга твоего свидѣтельства ложна.

Т. Не пожелай жены искреннаго твоего, не пожелай домъ ближнаго твоего, ни села его, ни раба его, ни рабыни его, ни вола его, ни осле его, ни скота его, ни скотъ его, сѣнка есть ближнаго твоего.

Хоч ці заповіді були надані єврейському народові, але вони мають обов'язуючу силу і для християн, бо в своїй істоті вони являються тим самим внутрішнім законом, котрий, зо слів Апостола Павла, написаний в серцях всіх людей.

Сам Господь Ісус Христос вимагав виповнення старо-заповітних заповідей Закону Божого і навчав розуміти їх докладніше, як до Нього їх розуміли.

Про поділ заповідей на дві скрижалі.

Десять заповідей Закону Божого поділено на дві скрижалі (таблиці), щоб цим показати, що в них містяться два види любови; любов до Бога і любов до ближнього, а тому й дві відміни обов'язків.

На запитання юдейського законника: „Яка найбільша заповідь в законі? Христос відповів: Возлюби Господа Бога Твого усім серцем твоїм, і всією душею Твоюю і всією думкою твоєю, це перша й найбільша заповідь; друга ж подібна їй: возлюби ближнього твого, як себе самого; на цих двох заповідях увесь закон і пророки держаться“ (Возлюбиши Гдѣ Бгѣ твоего всѣмъ сердцемъ твоимъ, и всею душею твоєю, и всею мыслию твоєю, сѣя есть первая и большая заповѣдь. Вторая же подобна ей: возлюбиши искреннаго твоего какъ самъ себе. Въ сѣю обою заповѣдью весь законъ и пророцы писаны. Мф. 22, 37—40).

За наших ближніх ми мусимо вважати всіх людей, яко створених єдиним Богом і яко таких, що походять від одного чоловіка: але люди одної з нами віри — наші ближні передо всім, яко брата в Христі.

Про любов до самого себе немає заповіді, і така заповідь непотрібна, бо й без заповіді „нікто ніколи не мав ненависти до свого тіла, але годус і гріє його“, говорить Апостол Павел (Єф. 5, 29).

З трьох наших обов'язків: до Бога, ближнього і себе, на першому місці завше мусить бути любов до Бога, Котрого ми мусимо любити за-для Нього Самого, ради Його безмірних досконалостей: премудрости, добрости, справедливости і т. і. На другому місці—любов до ближнього, котрого ми мусимо любити за-для Бога тому власне, що, коли ми любимо ближнього, ми догоджуємо Богові: коли ми чинимо добро ближньому, виявляємо добродійство, то ми цим самим служимо Богові. На страшному суді праведникам, що чинили якісь добродійства ближнім, Христос скаже: „Коли ви вчинили це одному з цих найменших братів Моїх, то Мені вчинили“ (Понѣже сотворите единому сѣхъ братѣи Моихъ меньшихъ, мнѣ сотворите. Мф. 25, 40).

Любити себе ми мусимо за-для Бога, а по часті за-для ближніх. Християнин, коли любить самого себе, турбується про своє духовно-моральне розвинення і совершенство, прояснюючи в душі свій образ і подобенство Боже, він ділає на славу Боже, одночасно і через це власне він робить себе більш здібним до служби ближнім.

Відси стає зрозумілим, що любов до себе треба принести в жертву для любови до ближнього, а любов до ближнього—въ жертву для любови до Бога. Як би, напр., треба було вибирати: чи врятувати себе від погибели, чи ближнього, то правдивий християнин пожертвує собою. Як би ж стояло перед ним: зрєктися Христа, або визнанням віри в Нього засмутити батька і матір, то християнин обере останнє.

Більше від цієї любови ніхто не має, як хто душу свою покладе за друзі свої“, (Больша сѣя люба нѣктоже имать, да кто душу свою положитъ за други свои) говорить Христос (Іоан. 15, 13).

„Хто любить батька або матір більш од Мене, той недостоен Мене; і хто любить сина або дочку більш од Мене, той недостоен Мене“ (Иже любитъ отца или мать паче Мене, несть Мене достоинъ: и иже любитъ сына или дщеря паче Мене, несть Мене достоинъ) — говорить знов Христос (Мф. 10, 37).

Хоч весь закон міститься в двох заповідях, однак його поділено на десять заповідей, щоб виразними стали наші обов'язки в відношенні до Бога і в відношенні до ближнього. Обов'язки в відношенні до Бсга виложено в пер-



шиж чотирьох заповідях, а обов'язки що до ближнього — в останніх шести. Про обов'язки до себе самого можна міркувати на засаді наших обов'язків до ближніх, котрих ми мусимо любити так само, як і самих себе.

Пояснення заповідей Закону Божого.

I. Перша заповідь

наказує пізнавати і шанувати істинного Бога.

Обов'язок пізнавати Бога випадає зо слів: „Я Господь Бог твій“, котрими Господь ніби вказує на Самого Себе і тим закликає чоловіка до богопознання. Обов'язок шанувати істинного Бога виникає з наступних слів заповіді: „Нехай не буде тобі інших богів, окрім Мене“, котрі вмовляють звертатись тільки до одного Бога.

З обов'язку пізнавати Бога витікають інші обов'язки, як-то:

1. **Належить навчитись богопознання**, яко найважливішого з усіх наук.
 2. **Належить уважно слухати поучення** про Бога і Його справи в храмі і побожні розмови про це дома.
 3. **Належить читати і слухати книги**, що навчають богопознання: по-перше, **Святе Письмо**, по-друге, **писання Св. Отців Церкви**.
- Обов'язок богочитання приписує обов'язки **внутрішнього і зовнішнього** почитання Бога.

Обов'язки внутрішнього богочитання слідуючі:

1. **Вірувати в Бога**
2. **Покладати надію на Бога.**
3. **Любити Бога.**
4. **Ходити перед Богом**, себто про Нього пам'ятати і ніколи не забувати, що Він бачить не тільки наші вчинки, але й найтаємніші думки.
5. **Боятись Бога** або преклонятись перед Ним, вважаючи гнів Отця Небесного за найбільше для себе нещастя і тому стерегтись, щоб уникнути цього гніву.
6. **Коритись Богові**, себто бути готовим завше робити те, що Він наказує, і не нарікати, коли Він буде вважати за потрібне зробити з нами щось наперекір нашим власним бажанням.
7. **Поклонятись Йому**, яко Істоті Найвищій.
8. **Вихваляти Бога**, яко Істоту Найдоскональшу.
9. **Дякувати Богові**, яко Творцеві, Промислителеві і Спасителеві.

10. **Закликати Бога**, яко Вседоброго і Всесильного Помічника у всякому доброму починанні.

Обов'язки зовнішнього богочитання слідуючі:

1. **Визнавати Бога**, хоч би за це треба було терпіти недостатки, скорботи і страждання, і
2. **Брати участь в прилюдній Службі Божій.**

Гріхи проти першої заповіді:

1. **Безбожність**, коли люди порочні, котрих псалмо-співець Давид зве божевільними, бажаючи позбавитись страху суда Божого і кари за гріхи, стараються запевнити себе і говорять в серці своєму: **немає Бога** (Пс. 13, 1).
2. **Многобожність** — признання багатьох фальшивих богів, замість єдиного істинного.

Невіра в Божественне одкровеніє і промисел.

4. **Єресь**, коли до істинної науки віри примішують погляди фальшиві, противні Божественній істині.

5. **Раскол** — самовольне ухилення від Православної Кафолічеської Церкви з приводу певних обрядів, котрі в тому випадкові визнаються за саму істоту віри і прирівнюються до догматів, себ-то до істотних засад віри.

6. **Боговідступництво** — вирікання віри з-за страху людського, або для мирських користей.

7. **Розпач**, коли цілковито тратять надію на благодать і спасіння.

8. **Чарівництво**, коли, залишаючи віру в силу Божу, вірять таємним і по більшості злим силам тварей і особливо злих духів і стараються доконувати своїх чинів за допомогою цих останніх.

9. **Суєвірство** (забобон), коли вірять в особливу силу якоїсь річі, так, як ніби вона-б мала надприродню Божественну силу і на неї, замість Бога, покладають надію, або її боятись.

10. **Ледацтво** в відношенню до науки побожності, молитви і прилюдної служби.

11. **Любовь до чогось створеного** в більшій мірі, як до Бога.

12. **Чоловікоугодництво**, коли з приводу догадження чоловікові занегають обов'язками догадження Богові.

„Як би я й досі догаджував людям, то не був би рабом Христовим“, (Яще бо быхъ еще человекомъ угождахъ, Хрѣтокъ ракъ не быхъ оубо былъ), говорить Ап. Павел (Гал. 1, 10).

13. **Чоловіконадіяння**, коли покладають надію на



власні сили і здібности, так само, як на сили і здібности других людей більше, ніж на поміч і ласку Божу.

„Так говорить Господь: проклятий чоловік, котрий покладає надію на чоловіка і тіло робить своєю підпорою, і котрого серце віддаляється від Господа“ (ВІД ГЛАГОЛЕТЪ ГДА: ПРОКЛАТЪ ЧЕЛОВѢКЪ, ИЖЕ НАДѢТЕСЯ НА ЧЕЛОВѢКА И ОУТВЕРДИТЪ ПЛОТЬ МЫШЦЫ СВОЕА НА НЕМЪ, И Ш ГДА ШЕТАЮПИТЪ СРДЦЕ ЕГО. Іерем. 17, 5).

Для більш досконалого виконання своїх обов'язків до Бога християнин мусить зректись самого себе.

„Хто хоче йти за мною, нехай одречеться від себе“, (ИЖЕ ХОЧЕТЪ ПО МНѢ ЙТИ, ДА ШВѢРЖЕТСЯ СЕБѢ говорить Христос Мрк. 8, 34).

Одректись від себе, як навчає Василій Великий значить позбутись старого чоловіка, себ-то своїх гріховних похотей, прихильностей і звичок, не мати пристрастей до земних річей, як що це може перешкоджати побожності, і, нарешті, не дорожити навіть життям і бути готовим прийняти саму смерть, коли це є потрібне для благоугодження Богові.

Одрікаючись від себе, відмовляючись від багатьох таких предметів, котрі можуть бути джерелом хвилевого щастя, християнин, замість цього, має потіху благодатну, Божественну, котрої самі терпіння заглушити не можуть.

„В міру, як множаться в нас терпіння Христові, множитьсЯ Христом і потіха наша“, (За не іакоже избыточествуютъ страданія Хрѣтѣва въ насъ, такъ Хрѣтомъ избыточествуетъ и оутѣшеніе наше), навчає Ап. Павел (2 Кор. 1, 5).

Наказуючи шанувати тільки Єдиного Бога, перша заповідь не забороняє належного шанування Ангелів і Святих Угодників Божих, бо, шануючи їх, християнин не віддає їм Божеского поклону і шанування, але шанує в них благодать Божу, що ділає через них і на нас і просить їх заступництва і оборони перед Богом.

II. Друга заповідь

приписує уникати фальшивого шанування Бога і тому не робити ідолів і не кланятись їм.

Ідол, як пояснює ця сама заповідь, є змальовання якої небудь тварі, небесної, земної, або такої, що знаходиться в воді, котрій кланяються і служать замість істинного Бога.

Забороняючи кланятись зображенням фальшивих богів, друга заповідь зовсім не забороняє кланятись зображенням істинного Бога, або, угодників Божих, себ-то образам (іко-

нам)¹⁾. Це видно, перш за все, з того, що той самий Мойсей, через котрого Бог дав заповідь, одночасно отримав від Бога наказ поставити в скинії золоті зображення херувимів і то в найголовнійшій внутрішній частині храма, до котрої народ звертався, коли молився до істинного Бога, у Святому Святих. Приклад Мойсея для Православної Християнської Церкви має значіння в тому відношенні, що він доводить правильність уживання св. образів.

Далі, відносно шанування образів треба зауважити ще слідуюче. Образ посвячує священник молитвою з окропленням святою водою. Шанувати образ — не значить його боготворити, що було б противно заповіді. Але вживати образи для побожних споминів справ Божих і святих Його заповідей не забороняється, бо в цьому випадкові образ — то само, що книги, написані замість літер зображеннями осіб і предметів. Християнин, коли молиться перед образом, мусить спозирати розумом на Бога і святих, котрі на образі змальовані.

Гріхи проти другої заповіді зуться взагалі ідолопоклонством.

Крім діолопоклонства в властивому значінні цього слова можна відрізнити ще слідуючі відміни хитрого ідолопоклонства:

1. **Любостяжаніє** або жадність до набуття майна, бо закланний чоловік більш працює для маєтку, як для Бога.

Ап. Павел говорить: „Умертвить... закланність, котра є ідолослуження“ (Умертвить... лихонманіє, еже єсть ідологлуженіє. Кол. 3, 5).

2. **Чревоугодіє** або ласість, ненаситливість і п'янство, бо ненаситливі найвище ставлять чувственні пріємності.

Ап. Павел говорить, що у ненаситливих **бог—черево**, або інакше, дерево є їх ідолом (Фил. 3, 19).

3. **Гордість** — прибільшений погляд на свої заслуги.

4. **Чванливість** — бажання, щоб ці заслуги признавали також і інші; значить для гордого і чванливого ідолом є його власне „я“, власна особа.

Має певне відношення до ідолопоклонства також **лицмірство**, коли хто з побудок чванливости старається заслужити собі похвалу від людей, лише показуючи, виставляючи на вид певні вдачі, що заслуговують на виріжнення і похвалу, не дбаючи про те, щоб мати ці властивости в

¹⁾ Ікона — слово грецьке, по нашому образ, зображення.



дійсності, не стараючись бути дійсно добродійцем, а задовольняючись лише удаваними добродійствами.

Як що друга заповідь забороняє гордість, чванливість і лицемірство, то цим самим вона навчає **покори і добродійства втайні**.

III. Третя заповідь

забороняє порушувати обов'язок богопочитання навіть словом і не вимовляти імени Божого всує, себ-то непотрібно.

Ім'я Боже прикликається напрасно, коли вимовляється в розмовах марних, а тим більше, коли вимовляють брехливо і непобожно.

Зокрема третя заповідь забороняє гріхи:

1. **Блюзнірство**, або похабні слова проти Бога.
2. **Нарікання на Бога**, або скарги на Його провидіння.
3. **Кошунство**, коли священні предмети обертаються в жарт і поругання.
4. **Неувагу підчас молитви**, коли слова молитви вимовляють механічно, не вникаючи в смисл молитви.
5. **Фальшиву клятву**, коли стверджують клятвою те, чого немає.
6. **Клятвopреступлення**, коли не виконують справедливої і законної клятви, або складають фальшиве свідчення, зложивши присягу.
7. **Нарушення обітниць**, зложених Богові.
8. **Божіння** або нерозважне уживання клятви в звичайних розмовах.

„А Я кажу вам: ніяк не клянись, слово ж ваше нехай буде: „так, так“, „ні, ні“, а що більше цього, те від лукавого“. (ИЗЪ ЖЕ ГЛАГОЛЮ ВАМЪ, НЕ КЛѢТИСА КСѢКШ... БУДИ ЖЕ СЛОВО ВАШЕ: ЕИ, ЕИ: НИ, НИ: ЛИШЕ ЖЕ СІЮ Ш НЕПРІЯЗНИ БУТЬ), говорить Господь Ісус Христос (Мф. 5, 34, 37).

Однак, клятви в справах суспільних ця заповідь не забороняє. Сам Бог, даючи обітницю Авраамові про те, що від нього повстане численне потомство і через його Потомка благословляться всі народи земнії, ствердив цю Свою обітницю клятвою. Тому й ми, коли цього вимагають важливі обставини, за вимогою законної влади, можемо уживати клятви або присяги з незмінним заміром ні в яким разі не зраджувати їй.

Ап. Павел говорить, що люди клянуться вищим і клятва кладе кінець їх суперечкам; тому й Сам Бог, бажаючи засвідчити незмінність Своєї волі, Своєї обітниці, вжив клятви (Євр. 6, 16—17).

IV. Четверта заповідь

приписує заховувати порядок в часі і в справах **богопочитання**, а власне, працюючи шість днів на тиждень, сьомий день чоловік мусить посвячувати Богові.

Підставою для такого установлення служить те, що Бог на протязі шести днів сотворив світ, а сьомий день відпочив від всіх справ своїх.

В Старозаповітній Церкві посвячували Богові день суботній; в Новозаповітній Християнській Церкві посвячують Богові перший день в тижні — неділю (воскресеніє) у пам'ять воскресення у цей день Христа Спасителя. Зрештою і суботу, на спомин створіння світа, і ніби в продовження колишнього святкування відрізняють від інших днів полегченням посту.

Святкування воскресного дня провадить свій початок від часів Апостольських. В книзі **Діяній Св. Апостолів** згадується про зібрання учнів, себто християн **во єдину от субот**, себ-то в перший день тижня або воскресний для **переломлення хліба** себ-то для виконання Таїнства Причастя (Діян. 20, 7). У Ап. Іоана Богослова в **Одкровенії** теж згадується **день воскресний** (Одкр. 1, 10).

Як в Старозаповітній Церкві під суботою розуміли і інші, усталені для святкування і поста, напр., свято Пасхи, Пятидесятниці і інш., так і в Християнській Православній Церкві, крім неділі або воскресного дня шанують і інші **свята и пости**, усталені для вшанування Бога, Божої Матері і Святих Угодників Божих.

Найважливіші **свята** в Православній Церкві усталено на спомин найважливіших подій, що відносяться до збавенного для нас втілення Сина Божого і з'явлень Божества; а потім інші, які усталено на честь Божої Матері, що прислужилась тайні воплощення. Свята ці в порядкуві подій слідує:

1. День Різдва Пресв. Богородиці святкується 8 вересня.
2. День Введення Пресвятої Богородиці в храм—21 листопада.
3. День Благовіщення — 25 березня.
4. День Різдва Христового — 25 грудня.



5. День Хрещення Господнього або Богоявлення — 6-го січня.

6. День Срітення Господнього — 2 лютого.

7. День Преображення Господнього — 6 серпня.

8. День Входа Господнього до Єрусалиму — за шість днів до Пасхи.

9. Пасха, Свято Воскресення Христового.

10. День Вознесення Господнього — у сороковий день після Пасхи.

11. Свято Пятидесятниці, на спомин Сошествія Св. Духа на Апостолів, і разом свято Пресвятої Тройці — у п'ятидесятний день після Пасхи.

12. День Воздвиження хреста Господнього—14 вересня.

13. День Упіння Пресвятої Богородиці — 15 серпня.

Пости в Православній Церкві усталено **одноденні і многоденні**.

До одноденних належить: **середа і п'ятниця** кожного тижня: середа — на спомин зради Христа Юдою, п'ятниця — на спомин страждань і смерті Христової; потім, день **Усікновення голови Іоана Христителю** — 29 серпня, день **Воздвиження хреста Господнього** — 14 вересня і **святий вечір** напередодні хрещення Господнього—5 січня.

Многоденних постів чотири. Найважливіший з них **Великий піст**, що складається з **Чотиредесятниці** або сорокаденного посту, на спомин сорокаденного посту Господа Ісуса Христа в пустині і **Страстного тижня** на спомин останніх великих подій з Його земного життя.

Після Великого посту до многоденних постів відносяться: Різдвяний або Пилипівка, Успенський і Святих Апостолів. Перші два пости усталено для того, щоб подвигом помірності приготуватись до належного святкування наступаючих за цими постами свят Різдва Христового і Успіння Божої Матері; а останній, крім цього, і для наслідування Апостолів, котрі постили, готуючись виступити на справу проповіді Христової науки.

Шанування свят полягає на тому, що в дні свят християнин винен залишити свої життєві справи і втіхи, щоб мати більш часу для справ і діл святих, богоугодних у славу Богу. А такими справами можуть бути:

1) Присутність на прилюдних службах Божих.

2) Домова молитва, читання священних і взагалі релігійно-моральних книжок і повчаючі бесіди і розмови.

3) Справи доброчинности, себ-то уділення часті свого маєтку на користь храму і бідних, відвідування хорих і в'язнів у в'язницях і інші справи любови християнської.

Відси, справді, не виникає, що таких справ неможна робити і в інші, несвятотні дні. Але річ в тому, що не всякий має на це час, котрий в будній день треба вживати на справи життєві, на набуття необхідних засобів існування. Однак, молитись рано, у вечері, перед обідом і вечерю, так само як і після їжі, по можливості також передь початком і по скінченні всякого діла, християнин мусить щодня.

Наказуючи посвячувати Богові сьомий день в тиждні, четверта заповідь одночасно велить шість днів працювати, і, значить, осуджує безділля і неробство в будні дні.

V. Пята заповідь

наказує любити і шанувати ближніх, особливо близьких до нас, починаючи з батьків.

Шанування батьків полягає на тому, щоб ми:

1. **Відносились до них з пошаною**, не дозволяли собі в відношенні до них жадної грубости.

2. **Корилися їм**.

3. **Годували і доглядали їх** під час хвороби на старість.

4. Після їх смерті, так само як при житті, **молились про спасіння їх душ** і вірно виконували їх заповіді, що не суперечать Законові Божому і державному.

Діти так багацько бувають обов'язані своїм батькам, що обов'язок любови до батьків становить один з найлегших обов'язків людини. А тому й гріх непошани до батьків стає особливо тяжким і заслуговує на сувору осуду. В Старому Заповіті Мойсей за лихослів'я батька, або матері усталив кару на смерть (Ісх. 21, 16). А що виконання п'ятої заповіді стає підставою порядку й устрою перш за все родинного, а потім і всякого суспільного життя, то, з огляду на таку важливість цієї заповіді, до неї додано і обітницю нагороди за її виконання, а саме: довголітне і щасливе життя на землі, щоб цим самим сильніше спонукати до виконання заповіді. Приклади древних Патріархів і Праотців доводять, що Бог надає особливу силу благословенню батьків (Бит. 27).

„Благословення батьківськи зміцнює доми чад“
(Блґословєніє ко Оґґє оутверждаєтѣ домы чадѣ. Сир. 3, 9).

Наказуючи шанування батьків, пята заповідь під батьками розуміє, перш за все, рідних батьків і матір, а потім



і взагалі всіх тих, що в якому-небудь відношенні заступають для нас батьків. А такими є:

1. Громадська влада і батьківщина, бо держава є великою родиною, в котрій всі громадяне—ніби браття між собою, котрі повинні дбати один за одного, допомагаючи владі і сприяючи розвоєві своєї держави.

„Усяка душа властям вищим нехай кориться“ (Всѧка душа властѣмъ предержащымъ да покинѣтсѧ), говорить Ап. Павель, „нема бо власти, котра не від Бога, які ж є власті, від Бога вони наставлені. Тим же, хто противиться власті, Божому повілінню противиться“ (нѣсть бо власть аще ѿ не Бѣа. Тѣмже противляѣйся власти Бѣію повелѣнію противляѣтсѧ: противляѣющисѧ же себѣ грѣхъ пріємлютъ. Рим. 13, 1—2)

Тимже, продовжує Апостол, „треба коритися не тільки ради гніва, але й ради совісті“ (Тѣмже потреба покинѣтисѧ не токми за гнѣвъ, но и за совѣсть. Рим. 13, 5).

„Віддавайте всякому належне: кому данину, данину; кому мито, мито; кому страх, страх; кому честь, честь“ (Воздадите оубо кѣмъ должна: смѣже оубо оуборокъ, оуборокъ, а смѣже дань, дань: а смѣже страхъ, страхъ: и смѣже честь, честь), учить Ап. Павел (Римл. 13, 7).

„Віддайте кесареве кесареві, а Боже Богові“ (Воздадите оубо кесарєка кесарєви: а Бѣіа Бѣови), говорить Спаситель (Мф. 22, 21).

2. Пастирі і учителі духовні, бо як від батьків ми отримуємо життя тілесне, так від пастирів і учителів духовних християнин відроджується в Таїнстві Хрещення для життя духовного і виховується в ньому.

Ап. Павел, внушаючи християнам послух і покору наставникам духовним, говорить, що ці наставники пиклюються про душі віруючих, будучи обов'язані дати за них відчит, і тому, говорить Апостол, хай вони, наставники, роблять це з радістю, а не з зітханням смутку і скорботи, бо це не є корисним для віруючих (Євр. 13, 17).

3. Старші віком, яко люди, що посідають досвід життєвий і тому можуть бути нашими керівниками в житті.

Ап. Павел пише до Тимофея: „Старого не докоряй, а умоляй, як батька... старих жінок, як матерей“ (Старцѣ не твори пакости, но оутѣшай ѧкоже отцѣ... старницы, ѧкоже матери, 1 Тим. 5, 1—2)

„Перед лицем сивого вставай і шануй особу старця“ (Пред лицѣмъ сѣдѧго костанї, и почти лицѣ старѣе. 3 Мойсея 19, 32).

4. Добродії. Шанування добродіїв навчає нас приклад Самого Господа Ісуса Христа, Котрий корився Йосифові, не дивлячись на те, що Йосиф не був його батьком, а тільки опікувавсь Ним за дитячих літ (Лк. 2, 51).

Як що діти мають певні обов'язки до батьків, паства до пастирів, підлеглі до начальства, слуги до панів, то і навпаки, батьки, пастирі, начальство і пани мають також свої обов'язки в відношенню до дітей, пастви, підлеглих і слуг.

Батьки обов'язані клопотатись про виховання своїх дітей не тільки фізичне, але й духовне; пастирі повинні словом і прикладом навчати паству віри і побожності; начальство і пани мусять турбуватись про „добро своїх підлеглих і виявляти в відношенню до них справедливність.

Про обов'язки батьків до дітей Ап. Павел пише: „Батьки, не роздрознюйте дітей своїх, а зрошуйте їх у науці і напominанню Господньому“ (Отци, не раздражайте чадъ своихъ, но воспитывайте ихъ въ наказанїи и оученїи Гдни. Єф. 6, 4).

Про обов'язки пастирів до пастви говорить Ап. Петр: „Пасіте стадо Боже, що у вас, доглядаючи не по неволі; ані для поганої користі, а з доброго серця, ані пануйте над народом, а взором будьте стада“ (Пасите єже въ васъ стадо Бѣіе, погѣщающе не нѣждею, но волю, и поѣзѣ: ниже неправеднымї прибыткї, но оусердїи: ни ѧкѡ ѡбладоюще причтѣ, но ѡбрази кыкайте стаду. 1 Петр. 5, 2—3).

Про обов'язки начальства і панів до підлеглих і слуг Ап. Павел говорить: „Панове, отдавайте слугам правду і рівноту, знаючи, що ви маєте Господа на небесах“ (Господїе, правда и оубраженїе рабѡмъ подакайте, вѣдающе, ѧкѡ и кѡ имате Гдѧ на нѣсѣхъ. Кол. 4, 1).

В тому разі, як би батьки, або начальники, почали вимагати від дітей, або підлеглих чогось, що перечить вірі, або законам державним, тоді християнин мусять відповідати так, як відповідали Апостоли начальникам юдейським, котрі забороняли їм проповідувати Христа: „Судить, чи справедливо перед Богом слухати вас більше, як Бога?“ (Аще праведно єсть пред Бѣомъ васъ послушати паче, нежели Бѣа, сѣдите. Дїян 4, 18—19).



VI. Шоста заповідь

забороняє шкодити життю ближнього, а особливо в який би то не було спосіб позбавляти ближнього життя.

Зрештою позбавлення життя ближнього не перечить законіві:

1. Коли забивають ворога на війні за ближніх і батьківщину.

2. Коли злочинця карають смертю в тому разі, як що не залишається жадних інших засобів оборонити суспільство від злої волі преступного чоловіка.

Вбивця невольний не може вважати себе безвинним, як що не вжив належних острогог проти нещасної несподіванки; в кожному разі такий вбивця мусить очистити своє сумління каяттям, згідно з установою церковною.

Крім безпосереднього вбивства, до нього слід віднести такі випадки:

1. Коли суддя карає підсудного, котрого безвинність йому відома.

2. Коли хто переховує або звільняє вбивцю, в той спосіб дає йому можливість dokonувати нові вбивства.

3. Коли хто не визволяє від смерті ближнього, маючи до того можливість, коли, напр., багатий допускає бідняка до голодної смерті.

4. Коли хто непосильними роботами і жорстокими карами виснажує ближнього і тим самим прискорює його смерть.

5. Коли непомірністю і іншими пороками скорочують власне життя.

6. Найстрашнішим гріхом проти шостої заповіді є гріх **самоубивства**.

Самоубивця грішить, перш за все, проти Бога, присвоюючи собі право распоряджатись життям, котре дарував і котре тому може взяти тільки Бог; грішить самоубивця проти ближніх, викликаючи своєю смертю терпіння когонебудь, особливо з близьких до нього людей, і терпіння цілком безповинне; нарешті самоубивця грішить і проти самогосебе, ризикуючи власною вічною долею, бо йде на суд Господа, яко непокаянный непослушник Його волі.

Про поєдинки теж треба зауважити, що вони з християнської точки погляду не можуть бути допущені, бо під час поєдинку можливе так вбивство другого, як і самоубивство.

Пробуючи виправдати необхідність поєдинку, вказують на те, що в інших випадках це єдиний засіб відновити поругану честь. Але честь залежить тільки від внутрішніх яко-

стей чоловіка: його розуму, честности, правдивости, ширости і т. д., тому дивно цю честь ставити в звязок з фізичною силою, зручністю, умінням володіти зброєю і т. д., від чого по більшості залежить виник поєдинку. Адаже ж нерідко при цьому трапляються випадки, коли власне той, хто потерпів, і хто виступає на захист своєї поруганої чести, яко менше вміль в володінні зброєю, ніж його супротивник, терпить і по раз другий, себ-то повстає подвійна несправедливість.

До гріхів проти шостої заповіді односиться також **вбивство духовне**, коли зводять ближнього на шлях невірря і цим віддають його душу на смерть духовну.

Про тягарь гріха духовного вбивства говорить Спаситель: „Хто спокусить одного з малих цих, що в Мене вірують, тому краще було б, коли б камінь млиновий повішено було йому на шию й потонув би він в глибині морській“ (І йже йще соблазнитъ єдинаго малыхъ сихъ вѣрющихъ въ Мѧ, оубо єсть ємѧ, да ѡбѣсится жєрновъ ѡсєльскій на кын єго, и потонетъ въ пучинѣ морскѣй. Мф. 18, 6).

До таких проявів вбивства можна віднести всі справи і слова, що противні любови і порушують спокій і небезпеку ближнього, і нарешті, внутрішню ненависть до ближнього, хоч би вона і не виявлялась назовні.

„Кожен, хто ненавидить брата свого, той чоловікоубець“ (Всѧкъ ненавидѧй брата своего, человекѡубійца єсть), говорить Ап. Іоан Богослов (1 Іоан. 3, 15).

Забороняючи шкодити життю ближнього, шоста заповідь одночасно приписує добродійства: з усіма обходитись лигідно, любовно і повчаючо, миритись з тими, що гніваються, прощати кривди і чинити добро ворогам.

VII. Сьома заповідь

наказує не шкодити чистоти звичаїв і тому забороняє прелюбодійства; під ними треба розуміти слідуочі гріхи:

1. **Розпутство**, або непорядна фізична любов між людьми, що не є одружені.

2. **Прелюбодіяння**, коли чоловік і жінка звертаються с супружою любовію до сторонніх.

3. **Кровозмішання**, коли звязком, подібним до супружого, лучаються близькі родичі.

Ап. Павел вважає гріхи прелюбодіяння настільки огидливими, що радить і не говорити про них християнам (Єф.



5, 3). Тільки з конечности, щоб одвернути від них, потрібно буває згадати про деякі з відмін прелюбодіяння.

Господь Ісус Христос так сурово відноситься до цих гріхів, що осуджує навіть внутрішнє прелюбодіяння, себ-то гідкі думки і бажання.

„Усякий, хто тільки спогляне на жінку бажючи її, той прелюбодіяствовав уже з нею у своїм серці“ (Ізз же глаголю кама: гакко всакъ иже воззрѣтъ на женѣ, ко еже кождаѣти ѣа, оуже! любадѣяствова еа нѣю въ сердце своемъ) говорить Він (Мф. 5, 28).

Щоб охоронити себе від гріхів проти сьомої заповіді, треба стерегтись всього, що може збудити нечисті почування, напр.: похотливих пісень, танців, непристойних річей, нескромних забав і шуток, читання книжок, в котрих змальована нечиста любов і т. д. Треба, як навчає Євангеліє, не дивитись на те, що спокушує.

„Коли ж праве око твоє вводить тебе в гріх, вирви його й кинь од себе; бо краще для тебе, щоб один з членів твоїх згинув, ніж щоб усе тіло твоє вкинуто було в пекло“ (Ище же око твоє десное соблзняетъ та, и зми ѣ н кѣрзи ѡ себе, оуне бо ти есть, да погикнетъ единъ ѡ оудъ твоюъ, а не кѣ тѣло твоє ввержено будеть въ геиннѣ огненнѣю. Мф. 5, 29).

Певна річ, вирвати око треба не рукою, а міцною волею, себ-то твердо постановити не дивитись на те, що спокушує.

Забороняючи прелюбодіяння сьома заповідь наказує всім що знаходяться в шлюбі, шлюбну любов і вірність одно одному; а для тих, що не побрались цілковиту чистість і невинність.

Ап. Павел пише: „Чоловіки, любіть своїх жінок, як і Христос полюбив Церкву і Себе віддав за неї“ (Мужіе, любите своа жены, гакже и Хрѣтосъ ѡкозавшеи Црковѣ, и себе предаде за ню. Єф. 5, 25).

Так само він вмовляє жінкам: „Жінки, коріться своїм чоловікам, як Господу, бо чоловік є глава жінки, як і Христос глава Церкви, і Він же Спаситель тіла“ (Жены, коима мужемъ повинѣйтеся, гакже ГДѰ: зане мужъ глава есть женѣ гакже и Хрѣтосъ глава Цркви: и Той есть спситель тѣла. Єф. 5, 22-23).

Святе Письмо пропонує слідуєче спонукання до того, щоб уникати блуду і жити невинно. Воно нагадує, що „тіла

наші суть члени Христові і храм Святого Духа“ (гакко тѣла еаша оудоке Хрѣтовы суть и храмъ свѣаго ДѰа), і що „роспустник грішить проти власного тіла“ (а блудай ко своє тѣло согрѣшаетъ. 1 Кор. 6, 15, 18, 19), бо розтліває його, заражає хворобами і псує навіть душевні здібности, як, уявління і пам'ять.

VIII. Восьма заповідь

наказує не робити шкоди маєткowi ближніх, а тому вона забороняє слідуєчі гріхи:

1. Злодійство — таємна крадіж чужої річі.
2. Грабіжництво — явне і гвалтовне відібрання чужого майна.
3. Ошуканство, або привлащення чужого хитрощами, коли, напр., дають фальшиву монету замість правдивої, лихий товар замість доброго, користають під час торгівлі з неправдивої ваги, або міри, щоб дати менш, як належить і т. п.
4. Святотатство — привлащення того, що належить до храму.
5. Духовне святотатство, коли одні продають, а інші приймають священні посади не по заслугах, а з побудок корисних.
6. Мздоїмство або хабарництво.
7. Дармоїдство, коли, отримуючи пенсію або платню за працю, працюють не добросовістно і тим самим наносять матеріальну шкоду суспільству і державі, або ж приватним особам; так само дармоїдством можна назвати й те явище, коли люди, що можуть працювати, воліють жити з попрошайництва.
8. Лихварство, коли використовуючи тяжке положення ближнього, стараються на цьому збудувати власний добробут, віддаючи, напр., гроші на занадто високий процент, обнижуючи до кресу платню робітникам, примушуючи їх робити понад силу і т. д.

Одночасно восьма заповідь приписує слідуєчі добродійства: безкористливість, вірність в протилежність ошуканству, правосуддя, і милосердя до бідних. Останній обов'язок витікає з восьмої заповіді тому, що всяка власність, котрою ми володіємо, є дар Божий, а тому ми маємо право розпорядитись цією власністю відповідно до волі Божої, а Бог приписує співчуле відношення до потреб ближніх, і тому наш обов'язок — допомагати бідним в потребі з дарованого нам Богом маєтку.



Нарешті, сюди можна віднести добродійство, котрого не можна вимагати від кожного, але котре можна пропонувати тим, що стремлять до подвигів побожності, а власне цілковите зречення всякої власності.

„Коли хочеш бути звершений, то йди, продай все добро своє і роздай убогим: і матимеш скарб на небі“ (Іще хочеш совершѣнъ быти, иди, продаждь имѣніе твоє и даждь нищымъ: и имѣти имаши сокровище на небі. Мф. 19, 21).

IX. Девята заповідь

наказує не шкодити ближнім словом і тому забороняє:

1. **Фальшиве свідоцтво на суді**, коли на кого-небудь свідчать, доносять або оскаржують фальшиво.

2. **Фальшиве свідоцтво** помимо суда, коли кого обмовляють за очі, або кого в лице ганять несправедливо.

Існують особливі посади, що обов'язують чоловіка до того, щоб судити про злочинства і вади інших, вказувати їм на ці вади, докоряти і карати. Сюда належать: судді, начальники, пастирі, виховавці і т. д. Але як що ми не покликані до цього спеціальною посадою, то Євангеліє не дозволяє нам судити про дійсні вади і браки ближніх.

Не судить, щоб і вас не судили, говорить Спаситель (Мф. 7, 1).

Фальшиве свідоцтво не дозволяється християнинові й тоді, коли він цим фальшем не має заміру зашкодити ближньому, бо і в цьому випадкові його не можна погодити з любовію і пошаною до ближнього і з гідністю чоловіка, особливо християнина, яко створеного для істини і любови.

„Відкинувши фальш, говоріть правду кожен до ближнього свого, бо ми один одному члени“ (Тѣмже шлобже ажъ, глаголате истинѣ кійждо ко искреннемѣ своему, зане еже дрѣвгъ дрѣвгъ оудове), говорить Ап. Павел (Єф. 4, 25).

Для більш вигідного сповнення цієї заповіді ми мусимо гамувати язик.

„Хто бо хоче життя любити і видіти дні добрі, нехай вдержить язик свій від злого і уста свої від лукавих річей“ (Хотѣи ко живѣтѣ любити, и видѣти дні благи, да оудержитѣ ѡзыкъ свой ѡ слѣ, и оустнѣ свои, еже не глаголати льстїи. 1 Петр. 3, 10).

„Коли хто з вас думає, що він вірен між вами не уздаючи язика свого, а обманюючи серце своє, у того марна віра“ (Іще кто мнитѣя кѣренъ быти въ васъ, и не ѡбѣздобѣтѣя ѡзыка своего, но льстїтѣя сердце свое, сего ѡ свѣтна єсть кѣра. Іак. 1, 26).

X. Десята заповідь

наказує не бажати шкоди ближньому.

Хоч від одного лише нашого бажання шкоди наш ближній постраждати не може, однак, десята заповідь забороняє лихі бажання, по-перше, тому, що такі душевні порушення опоганюють нашу душу, роблять її нечистою перед Богом і негідною Його.

„Мерзота Господеві помисл неправедний“ (Мѣрзота є гѣки помислѣ неправедный), говорить премудрий Соломон (Притч. 15, 26);

по друге, що тому, що лихі думки і бажання можуть викликати за собою і такі самі лихі вчинки, як про це говорить Сам Спаситель:

„Бо з серця виходять злії думки, душоубства, прелюбодійства, любодійства, крадіж, криві свідоцтва, хули“ (Ѣ сердца ко исхѣдатѣ помышленїа зла, оубїиства, прелюбодѣанїа, любодѣанїа, татѣбї, ажєкидѣтѣльства, хули. Мф. 15, 19)

З'особна десята заповідь забороняє бажання похотливі (не побажай жінки ближнього твого) і бажання користюлюбні (не побажай дому ближнього твого) і т. д.

Добродійства, котрі вимагає десята заповідь, противні тим гріхам, котрі вона осуджує, а власне заповідь, вимагає 1) берегти чистість серця і 2) бути задоволеним своєю долею.

Чистоті серця сприяє часте і щире прикликання імені Господа Ісуса Христа, бо це дає нашій душі спокій і радість і боронить від спокуси диявольської.

ЗАКІНЧЕННЯ.

Наука про віру і побожність буде даремною для людини, коли вона не буде старатися пристосувати істини віри і засади побожності до життя. Тому слід поклопотатись про практичне застосування засвоєної науки про християнську віру і мораль до життя, а для цього необхідно:



1. Пам'ятати, що сказав Господь Ісус Христос про того раба, котрий знав волю свого пана і не постарався її сповнити: „Слуга, що знав волю господаря свого та не був готовий і не чинив по його волі, тяжко буде битий“ (Той рабъ вѣдѣвый волю господина своего, и не оуготовавъ, ни сотвори въ по воли егво, кѣнъ еудетъ много. Лук. 12, 47).

„Як це знаєте, то блаженні ви, коли те чините“ (Ище сѣа вѣсте, блаженни есте, аще творите а. Иоан. 13, 17).

2. Согрешивши, ми негайно мусимо очистити гріх каяттям і викупити причинену ним шкоду, добрими вчинками.

3. Нарешті, як би нам почало здаватись, що ми зробили щось дійсно добре, ми не повинні впадати з цього приводу в гордоші і самодовольність, гадаючи, що ми вчинили щось надзвичайне.

„Коли зробите все, що вам звелено, кажіть: ми слуги нікчемні, бо зробили те, що повинні були зробити“ (Егда сотворите вса повелѣннаа камъ, глаголите, аакво раки неключими есмь: аакво, еже должни ебухомъ сотворити, сотворихомъ), сказав Христос (Лк, 17, 10).

Винятки з Євангелії Св. Іоана, розд. XV.

И рече Господь оученикомъ Своимъ: Язъ есмь лоза истинная, и Отецъ Мой делатель есть. Всяку лоза, истинная, и Отецъ Мой делатель есть. Всяку розгу, и Мене не творящую плода, изметъ ю: и всяку розгу, о Мне не творящую плода, изметъ ю: и всяку творящую плодъ, истребитъ ю, да множайший плодъ ку творящую плод, отребитъ ю, да множайший плодъ принесетъ: Оуже вы чисти есте за слово, еже глаголахъ вамъ. Будьте ко Мне, и Язъ къ вамъ. Икоже розга не можетъ плодъ сотворити о себе, аще не вьрозга не можетъ плодъ сотворити о себе, аще не будетъ на лозѣ: такъ и вы, аще ко Мне не пребудете. Язъ есмь лоза, вы же родіе, и иже вьдетъ ко Мне, Азъ есмь лоза, вы же родіе, и иже будетъ во Мне, и Язъ къ немъ, той сотворитъ плодъ много: аакъ безъ и Азъ в нем, той сотворитъ плодъ много: аакъ безъ Мене не можете творити ничесоже. Ище кто ко Мне Мене не можете творити ничесоже. Аще кто во Мне не пребдетъ, и извержется конъ, аакже розга и изси- не пребдет, извержется вон, аакже розга, и изси-



вѣша ѿмѣли: нынѣ же винѣ не ѿмѣтѣ ѿ грѣсѣхъ своѣхъ.
 биша ѿмелі: нинѣ же винѣ не ѿмѣтѣ о грѣсѣхъ своѣхъ.
Ненавидѣй Мене, и Отца Моего ненавидѣтѣ. Ище дѣла
 Ненавидѣй Мене, и Отца Моего ненавидѣтѣ. Аще дел
 не бѣхъ сотворилахъ къ нимъ, ижеже инъ никтоже сотвори,
 не бѣхъ сотворилъ въ нихъ, ижеже инъ никтоже сотвори,
 грѣхѣхъ не бѣша ѿмѣли: нынѣ же и бѣдѣша, и возне-
 греха не биша ѿмелі: нинѣ же и видѣша, и возне-
 навидѣша Мене и Отца Моего. Но да свѣдѣтся гласомъ,
 навидѣша Мене и Отца Моего. Но да сбудется слово,
 писанное къ законѣхъ ихъ: яко возненавидѣша Мѧ тѣхъ.
 писанное в законѣ ихъ: яко возненавидѣша Мѧ тѣхъ.
Егда же прїидетъ Оутѣшитель, Егоже Азъ пошлю къ вамъ
ѿ Отца, Духъ истины, Иже ѿ Отца исходитъ, Той
свидѣтельствоватѣ ѿ Мене. И вы же свидѣтствуете,
 свидѣтствуетъ о Менѣ. И вы же свидѣтствуете,
 яко истинні со Мною есте.

З М І С Т.

	Стор.
I. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ.	
1. Розуміння про Біблію	3
2. Зміст де-яких Священних Книг	—
3. Головна наука всіх Священних Книг і хто її надав	5
4. Як Бог давав Свою науку і як люди зберігали її	—
5. Для чого люди мусять знати Божественну науку.	6
II. ЧАСТИНА ПЕРША: ПРО ВІРУ.	
1. Символ Віри	8
2. Про Бога і з'особна, про Першу Особу Святої Троїці, Бога Отця	10
3. Про Другу Особу Святої Троїці, Сина Божого, Ісуса Христа	13
4. Про Третє Лице Святої Троїці, Духа Святого	23
5. Про Церкву Христову на землі і її установи — Таїнства	25
6. Про прийдешне життя людей	46
III. ЧАСТИНА ДРУГА: ПРО НАДІЮ.	
1. Розуміння про християнську надію, її предмет і підстава. Спосіб до набуття збавенної надії	53
2. Про молитву	53
3. Про молитву Господню	55
4. Призивання молитви Господньої	56
5. Прошення молитви Господньої	56
6. Виславлення молитви Господньої	60
7. Наука про блаженства	61

Підготовлено для онлайн бібліотеки Київської Духовної Академії і Семинарії
<http://Lib.kdais.kiev.ua>



IV. ЧАСТИНА ТРЕТЯ: ПРО ЛЮБОВЬ.

1. Про союз між вірою і любов'ю	68
2. Про Закон Божий внутрішній і зовнішній	70
3. Про поділ заповідей на дві скрижалі	72
4. Пояснення заповідей Закону Божого	74
5. Закінчення	89
6. Винятки з Євангелії Св. Іоана, розд. XV	91

